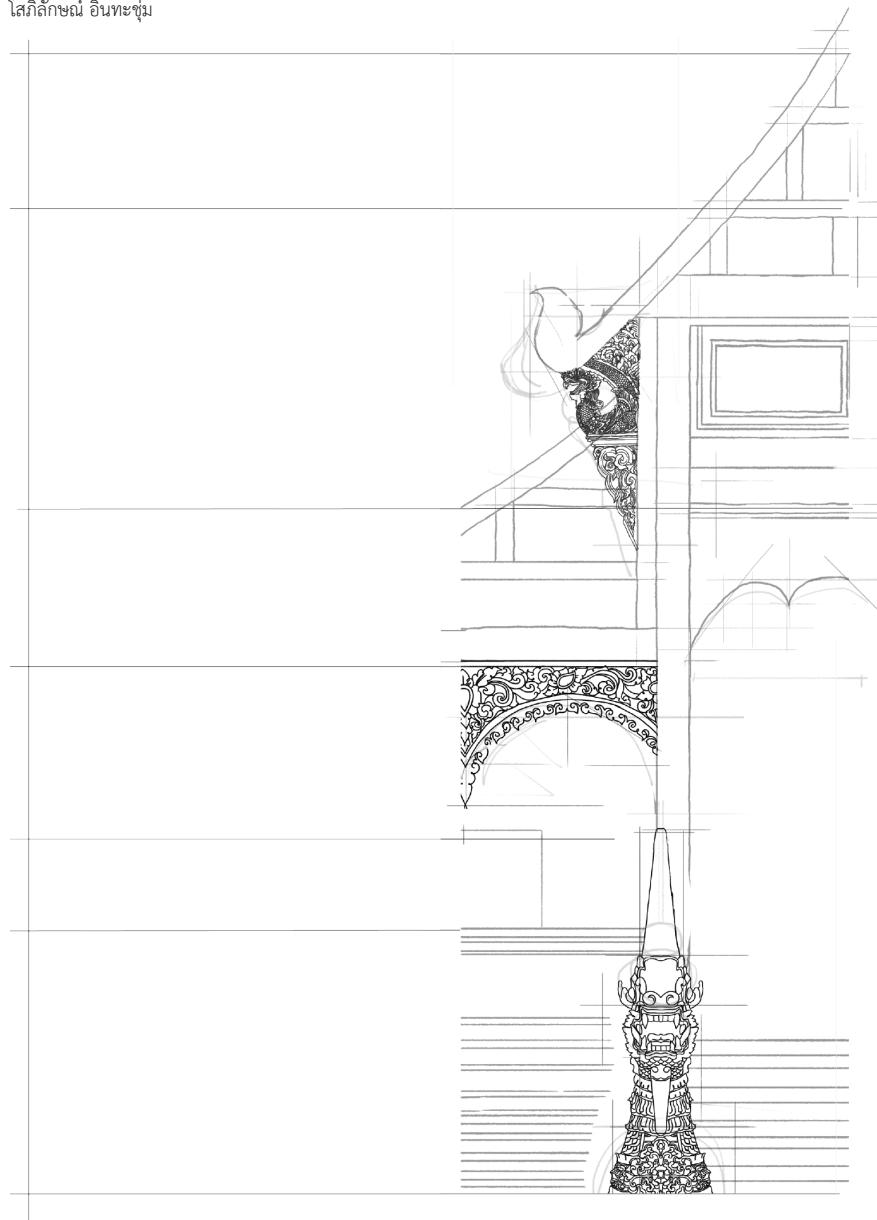

ເຮັດວຽກ
ຜ.ສ. ກວິນ ວ່ອງວິກາຍການ
ໂສກລິກະຊົນ ອີນທະຫຼຸມ

ກາພຄ່າຍໄດຍ
ໃຫ້ຕີຮັກເງົ່າຈໍາເດີມ

ກາພປະກອບໄດຍ
ມຸຈົງວິນທີ່ ຖຸກກຳກຳພັດ

ເອກສາຣປະກອບການບຽນ “ສຳສ້າສ້າງສັຖາປັດຍກຽມວັດລ້ານນາ”

ໃບ ແກ

01
ວິທາຮລ້ານນາ	03
ຄວາມໝາຍຂອງ
ວິທາຮລ້ານນາ	03
ລັກຊັນນະຂອງວິທາຮ
03
ປະເທດຂອງວິທາຮ	05
ພະນັກງານ
ທີ່ຂອງວິທາຮ	05
ການວາງດຳແນ່ນໆຂອງວິທາຮ

09
ອົງຄປະກອບທາງໂຄຮສ້າງ
ແລະ ສີລປະກອມຂອງວິທາຮ
ລ້ານນາ | 11
ອົງຄປະກອບທາງໂຄຮສ້າງ
ອົງຄປະກອບເຄື່ອງໄມ້
ອົງຄປະກອບເຄື່ອງປັນ
ດິນແນາ
ອົງຄປະກອບເຄື່ອງໂລໜ | 11
ລວດລາຍສັງລັກຊັນ ແລະ ຄຕີ
ຄວາມເຊື່ອ |
|---|---|--|

1. ລວດລາຍພຣະອຸດືຖຸຮຈັກ
2. ລວດລາຍປະເທດທີ່
ເທວາ
3. ລວດລາຍປະເທດສັຕິວິດ
4. ລວດລາຍປະເທດພິ່ນຫຼຸ
ພຖານາ
5. ລວດລາຍສຶກສິນຄລ | 11
ແນວຄິດໃນການທຳລວດລາຍ
ປະດັບວິທາຮ |
|---|---|

สารบัญ

๑๘	ສລ່າສ້າງວິທາරລ້ານນາ	๔๗	ສລ່າສ້າງວິທາරລ້ານນາ
๔๑	ຄວາມໝາຍ “ສລ່າ”	๕๙	ນາຍເບຸງຈາມືນ ສຸດາ (ສລ່າພ່ອໜານມີນ)
๔๒	ພຸທຣຄືລປິນ	๖๗	ນາຍວັດນາ ບູງຍືນ (ສລ່າພ່ອໜານໄວຍໍ)
๔๔	ຮະດັບຂອງສລ່າ		
		๘๗	ນາຍຮວ່າໜ້ຍ ທຳທອງ (ສລ່າແຈ້ກ)
		๑๐๗	ນາຍພິນິຈ ຄຣິວິຊຍ (ສລ່າພ່ອໜານພິນິຈ)

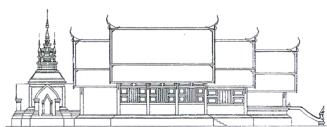

วิหารล้านนา

ความหมายของวิหารล้านนา^๙

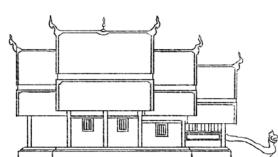
วิหารล้านนา ในประเทศไทยเดิมมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่ากุฎีหรือที่อยู่อาศัยของนักบวชหรือพระสงฆ์ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามหลังจากที่พระพธเจ้าเสด็จ บรรพินิพทานได้มีการสร้างอาคารเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปซึ่งเป็นรูปปั้นแทนองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า วิหารจึงหมายถึงอาคารในพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูป เปรียบเสมือนเป็นที่พำนักของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในขณะเดียวกัน ก็จะเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนาชนิดด้วย โดยสมอ่อนหนึ่งที่มีพระพุทธเจ้าเป็นองค์ประธานในการประกอบพิธีกรรม

ลักษณะของวิหารล้านนา

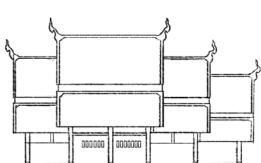
วิหารต่อท้ายจนม

วิหารต่อท้ายจนม วิหารต่อท้ายจร นัมหรือวิหารทรงปราสาทเป็นวิหารที่มีลักษณะเด่น ทรงปิด มีการก่อผนังจากหิน ขึ้นไปจระดับหลังคาปิดล้อมทุกด้าน โดยอาจจะเป็นฝาไม้ผสมผนังก่ออิฐ混ปูน หรือก่ออิฐ混ปูนตลอดทั้งผนัง

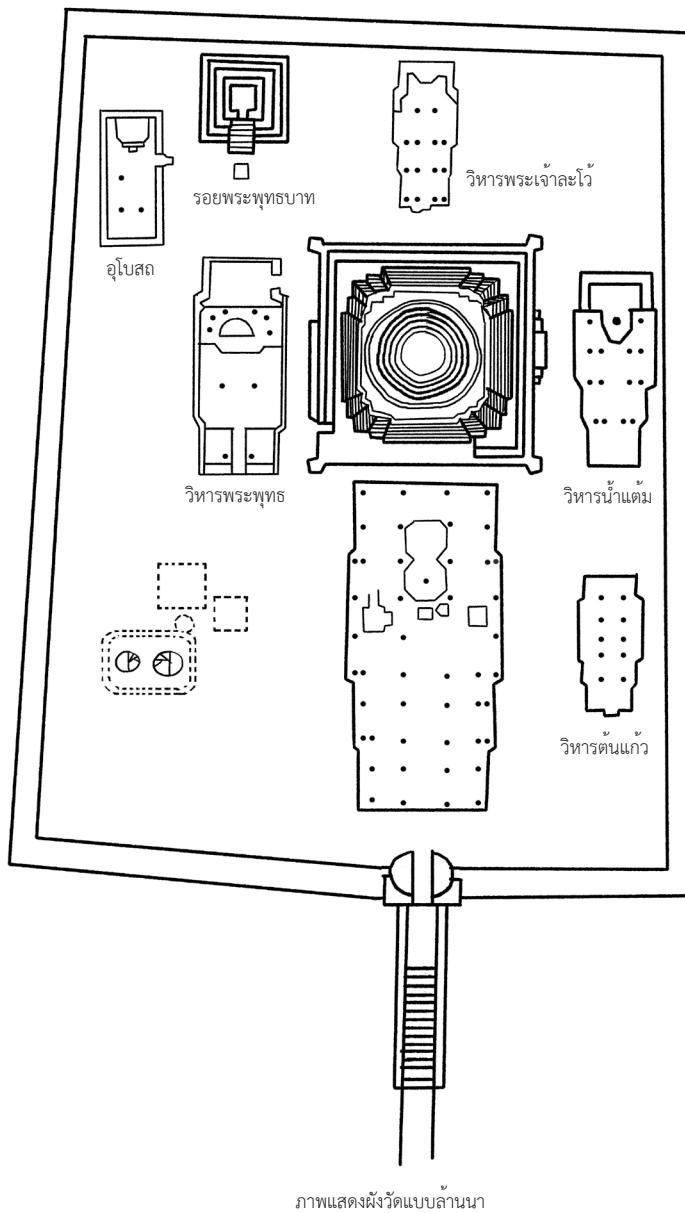
วิหารปิด

วิหารปิด เป็นวิหารที่มีผนังด้านข้างทั้งสี่ด้าน มีแผนผังและองค์ประกอบแตกต่างคล้ายกับวิหารประเภทอื่นๆ

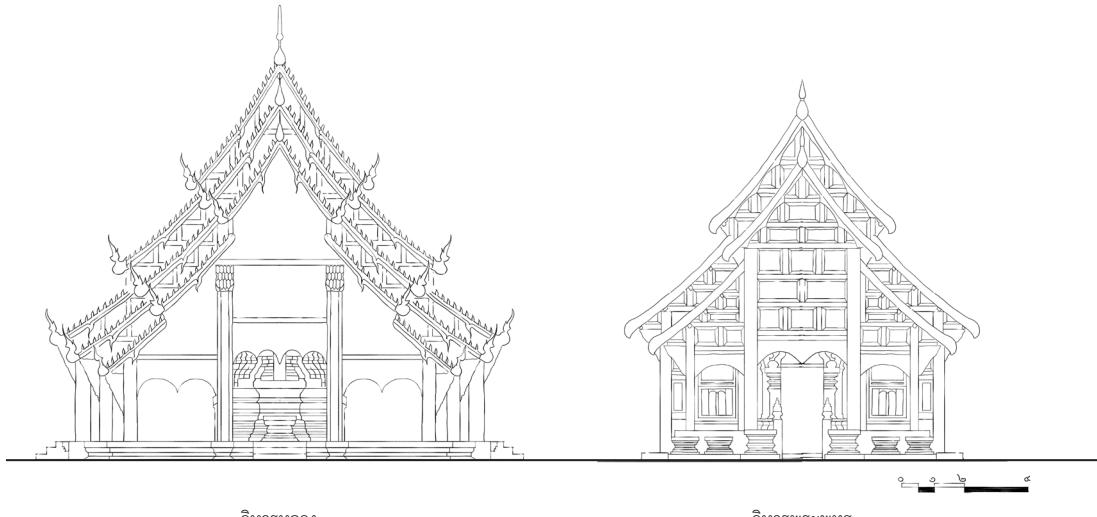

วิหารโล่ง

วิหารโล่ง เป็นวิหารเปิดโ梁 ไม่มีผนังด้านข้าง ยกเว้นห้องสุดท้าย ตัวอาคารจะใช้ผนังลูกผักไม้เพื่อบังกันแดดฝน

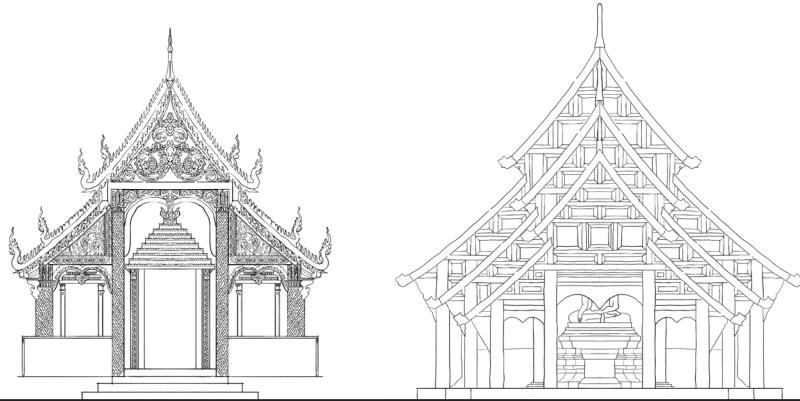
ประเภทของวิหารล้านนา^๙

วิหารในวัฒนธรรมล้านนาใช้ในการประกอบพิธีกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ กษัตริย์ เช่น พิธีถือน้ำมุรธาภิเบก ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันพระ ใช้ บวชสามเณร รวมถึงประเพณีต่างๆ ในรอบปี วิหารมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปตาม ลักษณะตำแหน่งที่ตั้งอาคาร หรือลักษณะหน้าที่ใช้สอย ได้แก่

วิหารหลวง หมายถึง วิหารหลักซึ่งเป็นประธานของวัด มักสร้างให้มีขนาด ใหญ่กว่าวิหารหลังอื่น ๆ ในวัด ประดิษฐานพระประธานสำคัญของวัด ใช้ประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา ราชภัฏเบก ประชุม วิหารหลวงมักตั้งอยู่ทิศตะวันออกด้านหน้า ของเจดีย์ประธาน เป็นกลุ่มอาคารที่สำคัญในผังเขตพุทธาวاس

วิหารพระพุทธ เป็นวิหารขนาดรองลงมาจากวิหารหลวง มักสร้างไว้เบื้อง ซ้ายของวิหารหลวง ทางทิศใต้ประดิษฐานพระพุทธ เป็นตัวแทนของทวยปัตติ ตาม แนวของคติจักรวาล วัดสำคัญ มักมีวิหารพระพุทธตัวอย่าง เช่น วัดพระธาตุลำปาง หลวง จังหวัดลำปาง วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน เป็นต้น

วิหารพระเจ้าลào

วิหารโถง

วิหารพระเจ้าลào หรือวิหารพระเจ้าศิลา เป็นวิหารขนาดเล็ก ตั้งอยู่ด้านหลังเจดีย์ในแนวแกนเดียวกันกับวิหารหลวง ทางทิศตะวันออก ตะวันตก วิหารลào เรียกตามชื่อพระพุทธรูปแบบที่มีศิลปะลào

วิหารโถง วิหารแบบไม้มีผนังด้านข้าง ยกเว้นผนังห้องสุดท้าย ณ ตำแหน่งขององค์พระประราษฎาด้านข้างมักนิยมทำเป็นแผงไม้เพื่อกันแสงและฝนสาดยึดลงมา จากโครงสร้างหลังคาปีกนก เรียกว่า แผงน้ำย้อย มักมีการเขียนภาพสี หรือลายทอง เพื่อประดับบริเวณแผงไม้ดังกล่าว นี่ วิหารโถงมีหน้าที่ใช้สอยเช่นเดียวกับวิหารหลวง

สำหรับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของวิหาร มักสร้างเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีการลดขนาดพื้นที่ของผัง ทางด้านหน้าและด้านหลัง ให้มีขนาดเล็กลง สัมพันธ์กับการลดขนาดของโครงสร้างหลังคา มีทางเข้าหลักทางด้านทิศตะวันออก มีชุมนูนประดับบริเวณประตูทางเข้า อย่างไรก็ตาม บางวัดอาจทำบันไดทางขึ้นและประตูเล็กด้านข้างเพื่อเป็นทางขึ้นพระสุขา หลังคาของวิหารมักมีการซ่อนหันด้านข้าง ส่องหรือสามตัว ตามขนาดของวิหาร ซึ่งกำหนดโดยพระพุทธรูปที่อยู่ภายใน ส่วนด้านหน้าและด้านหลังจะมีจังหวะของการลดขนาดหลังคา ซึ่งหากมองจากด้านข้างจะเห็นหลังคาลดด้านหน้าสามชั้น และด้านหลังลดสองชั้น ซึ่งถือว่าเป็นแบบแผนของวิหารล้านนาที่เชื่อว่าความหมายเชิงลักษณ์ รวมถึงความงามด้านสุนทรียภาพด้วย ควบคู่กัน

วิหารล้านนาร้างด้วยโครงสร้างไม้เป็นหลัก เป็นโครงสร้างแบบถอดประกอบโครงสร้างหลังคาจะมีการคำนวณ และกำหนดสัดส่วนจนกลายเป็นแบบแผนเฉพาะของวิหารล้านนา ซึ่งถูกถ่ายทอดและจะดับนึกเป็นตำราที่สำคัญ โครงสร้างหลังคาจะมีลักษณะพิเศษ เรียกว่า โครงสร้างแบบมาต่างไฟหม หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ภายในมักประดับด้วยลวดลายทอง บริเวณเสา แผ่น และโครงสร้างส่วนต่าง ๆ สันนิษฐานว่า นอกเหนือจากการประดับเพื่อเหตุผลเชิงความงาม และเหตุผลเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับพื้นที่ปรัชญาทางพุทธศาสนาแล้ว การเพิ่มแสงสว่างให้กับพื้นที่ภายในโดยใช้หลักการแสงสะท้อนอาจเป็นเหตุผลอีกประการหนึ่ง

มุลเหตุในการสร้างวิหาร^๗

ในระยะเริ่มแรกของพระพุทธศาสนายังไม่มีการสร้างวิหาร หรืออาคารสำนักทางพระพุทธศาสนา ที่ทำนักของพระภิกษุ หรือพระป้าเจกพุทธเจ้า ต่างก็อาศัยอยู่ตามป่า โคนไม้ ซอกเขา หรือถ้ำ หรือแม้แต่คลอมฟาง รวมทั้งในการแสดงธรรมของพระพุทธองค์ก็ยังแสดงในสถานที่เหล่านี้ ซึ่งค่อนข้างลำบากบางครั้งต้องใจญูกับสัตว์รายหรือภัยธรรมชาติต่าง ๆ ตราบจนได้มี คหบดีแห่งกรุรากคุท เห็นจิริยาวัตรของพระภิกษุเหล่านี้แล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธา มีความปรารถนาจะสร้างที่พำนัก เพื่อรับสภาพการดำเนินอยู่ของเหล่าพระภิกษุทั้งหลายที่มีความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก ต้องใจญูกับสัตว์รายและความเป็นไปตามธรรมชาติต่าง ๆ

^๗ รีบุธ อินทัชกร, ๒๕๔๕, การศึกษาวิหารล้านนาสกุลช่างเชียงใหม่เพื่อออกแบบวิหารวัดโโคโนมี, ปริญญาโทบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๒๑.

หน้าที่ของวิหาร^๔

๑. เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป
๒. เป็นที่ประกอบกิจของสงฆ์
๓. เป็นที่ประกอบกิจของราชสำนัก
๔. เป็นที่ประกอบกิจกรรมตามประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาระหว่างสงฆ์
และฆราวาส

การวางแผนวิหาร^๕

การสร้างวัดของทางล้านนาล้วนแต่มีองค์ประกอบเขตเช่นเดียวกับวัดของภาคอื่นๆ คือมีการแบ่งเป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส ถ้าหากพิจารณาลักษณะของการวางแผนบริเวณของวัดทางภาคเหนือจะเห็นว่า วัดเน้นความสำคัญไปในส่วนนามธรรม คือเน้นในส่วนพุทธาวาส ที่มีประตูทางเข้าเป็นประตูใหญ่ เรียกว่า “ชั้มประตูโง” พระเจดีย์เป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้า วิหารเป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปและปฏิบัติศาสนพิธี โบสถ์ที่ประกอบสังฆกรรมของสงฆ์ และหอไตรที่ประดิษฐานพระธรรมซึ่งรวมเรียกว่า “ช่วงแก้วทั้งสาม” อันหมายถึงพระรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม พระสัทธรรมบริเวณสังฆาวาสจะไม่นเนนความสำคัญมากนัก ส่วนที่แปลกไปจากวัดในภาคอื่นๆ คือ จะไม่นิยมการสร้างเมรุเผาศพในวัด จะมีการสร้าง “ป่าເຂົ້າ” หรือป่าชาไวนอกบริเวณวัด ซึ่งมักจะเป็นที่สาธารณทัยหมู่บ้าน

การวางแผนวิหารต่างๆ จะเห็นได้ว่า วัดในล้านนาให้ความสำคัญต่อองค์พระเจดีย์เป็นหลัก โดยมักอยู่ในตำแหน่งที่สำคัญ เช่น กึ่งกลางบริเวณของวัด วิหารคือส่วนสำคัญรองลงมา และมักจะอยู่ในตำแหน่งสัมพันธ์กับพระรัตน์เจดีย์ คือวิหารจะอยู่ด้านหน้าเจดีย์ในแนวแกนเดียวกัน และวิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันออกตามคติของพุทธศาสนา หลังจากนั้นจึงให้ความสำคัญต่อไปยังโบสถ์และหอไตร

^๔ ปริญทธ อินทจักร, ๒๕๕๕, การศึกษาวิหารล้านนาสกุลช่างเชียงใหม่เพื่อออกแบบวิหารวัดโลกโนเมสี, ปริญญาโทปัฒนศึกษาศาสตรบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๒๒.

^๕ วารัณญ์ บุญยสุรัตน์, วิหารล้านนา. (กรุงเทพฯ, เมืองเบราว์น, ๒๕๕๕), หน้า ๒๔.

องค์ประกอบ
ทางโครงสร้าง
และศิลปกรรม^๒
ของวิหารล้านนา

องค์ประกอบทางโครงสร้างและศิลปกรรมของวิหารล้านนา^๗

ดังพบร่วมกับที่มีการสร้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๔ นั้นมีรูปแบบขององค์ประกอบทางศิลปกรรมและการประดับตกแต่งที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของวิหารล้านนา ซึ่งแตกต่างไปจากวิหารของภาคกลาง นอกจากนั้นองค์ประกอบทางศิลปกรรม และการประดับตกแต่งเหล่านี้ยังมีพัฒนาการตามช่วงเวลาเกิดขึ้นอยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่แสดงความสามารถและพุทธิปัญญาของช่างที่สร้างสรรค์งานออกแบบ แม้จะเป็นเพียงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ทำขึ้นตามคติทางศาสนาและประดับตกแต่งวิหารตามตำแหน่งที่สำคัญ หากแต่เป็นส่วนประกอบสำคัญที่ทำหน้าที่เสริมความหมายและสร้างความสมบูรณ์ในบรรยาการรวมของวิหารจึงไม่สามารถที่จะแยกออกไปจากตัวสถาปัตยกรรมได้

วิหารล้านนามีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์พิเศษแตกต่างไปจากสถาปัตยกรรมในภาคอื่น ๆ มาก รวมถึงยังมีการเรียกชื่อเฉพาะเป็นภาษาพื้นเมืองล้านนา ซึ่งองค์ประกอบของวิหารนี้สามารถแบ่งออกเป็นได้เป็นองค์ประกอบทางโครงสร้างและองค์ประกอบทางศิลปกรรม ดังนี้ (วรลัณจก์ บุณยสุรัตน์, วิหารล้านนา, กรุงเทพฯ, เมืองโบราณ, ตุลาคม ๒๕๔๔, หน้า ๓๐)

องค์ประกอบทางโครงสร้าง^๘

โครงสร้างรับน้ำหนัก หมายถึง โครงสร้างส่วนหลังคาและเสาของวิหารล้านนา ที่มีชื่อเรียกเฉพาะว่า “ข้อมาตั่งใหม” ซึ่งนำมาจากลักษณะการบรรทุกผ้าไหมบนหลังมาไปขายของของพ่อค้าม้าตั่งบันเส้นทางสายไหม และลักษณะเช่นนี้มีความคล้ายคลึงกับลักษณะโครงสร้างรับน้ำหนักของวิหารล้านนา ที่มีการถ่ายน้ำหนักจากโครงสร้างหลังคาลงมาที่เสาและคาน ซึ่งคล้ายกับการถ่ายน้ำหนักบรรทุกสินค้าบนหลังมา โครงสร้างชนิดนี้ปรากฏขึ้นในต้นนานั้นแต่สมัยของพญามังรายเมื่อรัชกาลพระศตวรรษที่ ๑๙ นับว่าโครงสร้างชนิดนี้เป็นโครงสร้างที่มีการสืบทอด传มาจนถึงปัจจุบันกว่า ๖๐๐ ปี

นอกจากนี้แล้ววิหารล้านนายังมีตัวรากการสร้างวิหารเรื่อง “ลักษณะวิหาร” อันมีรายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างวิหาร และมีการกล่าวถึงชื่อองค์ประกอบทางโครงสร้างไว้ด้วย ดังนี้

^๗ วรลัณจก์ บุณยสุรัตน์, วิหารล้านนา. (กรุงเทพฯ, เมืองโบราณ, ๒๕๔๔), หน้า ๒๘.

^๘ วรลัณจก์ บุณยสุรัตน์, วิหารล้านนา. (กรุงเทพฯ, เมืองโบราณ, ๒๕๔๔), หน้า ๓๑-๓๕.

“...ตัดไม้ทิหาร หือเอารือหัวลงเป็นนาย หือเอารือมาแทรกหัว หือเป็นหัวของมันแล้วเหลี่ยมแบบตั้งแล้ว หักกลางใจไว้แล้ว แทรกหัวหัวลงมาหัก ๖ เลี้ย ๒ ยัง ๔ ส่วนเป็นข้ออี ตั้งใหม่หัวลูกหัวขึ้นแคมนอก นั้นแล หัวขี้แทกนั้นเหลี่ยมเดียว เป็นนายอย่าหือ มันทวากยาก เพื่อชื่อมานั้น หือเอาก็งขือหัวลงแคมนอกมายืนน หือเอารือหัวลงมาแปหัวลงม้าแต่หัวขา มาปูนใหญ่หมายหัน เป็นชื่อม้าอีแลว

ม้า ๓ นั้นกีเอารือยี่มาตั้งปูนใหญ่หมายหัน เป็นม้า ๓ และ ในไม้อันหัก ๖ เลี้ย ๒ ส่วน เป็นละโภน แคนนอกนั้นเป็นคอกกีบเลี้ย ๑ ย้ำไบในที่อันหัก ๒ อัน ลุม น้ำม้า ๓ แบบหัวลงทั้งม้าเข้าตีนตั้งใหม่ชุ้อนแล ในแบบอ้ายหัวลงชุดนั้น เข้าละโภนนั้น หือหักคอกคีหัวลงเป็น ๘ ส่วน แบบอ้ายหัวหันแล แทรกคอกกีบลงมาปลงคอกคีหัวลงชุด ในยางนาคชาญบนนั้น หือเอารือ ๙ หัก แบบแทกนั้นໄว้ลุ่ม ๒ บุ ๘ ย้ำไก่ชี้ยางขาว เท่าหัว แต่ตีนตั้งใหม่อกแแกนในนั้นแลว ในยางชาญคุ่มนั้น เป็นตั้ง ยางบนดังกล่าว ในยางช้อนแบบ ชุดมา จับนั้น หือแทกแต่ปลายสะโกรินนั้นลงมาถึงต้นยาง แทกแต่ ตีนยางลงรอดที่ได ยางเข้าหันชหัวลงแลฯ

เท่าว่าแบบอ้าย หือเข้าเสาหลวง แบบอืนนั้นหือ ปลงตุ้มขือหัวลง ล้านั้นกีหือ ลำดับกันลงมาชุที่ ในข้อมานั้นบเป็นชื่อนัก เอารือ ๓ จักไคจิตหือหอยกีบลงตามนั้น จักจิมพอหือเป็นประดุ กีบลงตามนั้นเทอะฯ

จักกล่าววลักษณะ ตัดวิหารขือหวยก่อนแลหือเอารือหวยเป็นนาย มาหักเป็น ๕ ส่วน หือไวหัวลังตวง ลวนเป็นกลางใจ ๒ ส่วน คูทีบ่อห์ทีหมาย ๒ แห่งนั้น หือเป็นทีตั้งตีนเสาหันแล เสาอียนนั้นลงยางแต่หัวขึ้นไปถึงตีนเสานากกลาง ในแคนนอกนั้น ชื่อหัวลงบันนั้นแตกแต่รูดตีนขึ้นลุ่มหัวนั้นมาเป็นชื่ออ้ายหัวนอรูแลว ชื่อหัวนั้นมา หักเป็น ๕ ส่วน เอารือ ๓ ส่วนเป็นข้ออี ชื่อยีเป็นชื่อ ๓ เลี้ย ๒ ส่วน เป็นทีพิจารณาตั้งยางเท่าชื่อสาม แคนนอกนั้นแล ตั้งใหม่ลุ่มนั้นหัวหัวชื่อ ลูกเป็น ตั้งใหม่หือตัดเฉียบมีเม ๑ นั้นตั้งใหม่บันนั้น ยาว ๑ น้ำยีนั้นแตกหัวหัวชื่อหัวลงมา หมายเป็นตั้งใหม่ หันข้อมานามาอันม้าสาม นั้นกีแตกหัวม้ายีเสาเข้าเป็นตั้งใหม่ ๓ หือเอารือ ๓ ยาวเท่ากันตามลำดับลงมาชุแหงแลฯ

ตั้งไม่นั้นกีตามตั้งบันนั้นลงมาดังเก่า แบบหัวลงชุดนั้นมาเข้าหัวหัวลงนั้น หือเอาก็คีหัวลงนั้นมาหัก ๓ ໄวบุ ๒ ส่วน และย้ำรูแบบอ้าย ชุดเข้าคีบ แทรกมานหมายแต่นั้นลงมาเข้าหัน ยางนั้นกีเออันนั้นหัก แทกนั้นໄวบุลุ่ม ๒ ย้ำ แกมชั่นบันเต็มระเบียงกีลั้นดายนั้น หัวลงชุดกีดันคันเลี้ยงแล พิจารณาตีหะถวน เตีมที่แลเจ้าหัวหัวลงมาชุแหงฯ”

จากข้อความข้างต้น เป็นตำราว่าด้วยการก่อสร้างวิหารล้านนาโดยเฉพาะส่วนของโครงสร้างที่มีการตัดไม้เบ่งออกเป็นหลาภสุน และหลายตัว ทั้งนี้เพราะโครงสร้างส่วนของหลังคาวิหารล้านนานมีน้ำหนักมากและยังมีการลดชั้นยกเกจ ที่เรียกว่า ชุด จึงทำให้มีองค์ประกอบมาก จากข้อความข้างต้น สามารถแบ่งองค์ประกอบได้ดังนี้

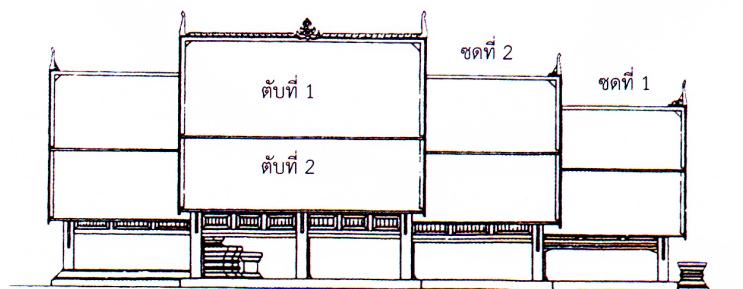
- **ข้อหลวง** : ข้อที่รับน้ำหนัก มีหน้าที่คล้ายคานที่อยู่ด้านล่างสุดของโครงสร้าง จัวหลังคา ในตำแหน่งเหนือหัวเสาหลวงทั้ง ๒ ต้น

- **ชื่อยี่** : ข้อตัวที่ ๒ ตั้งอยู่เหนือข้อหลวง มีความยาวที่สั้นกว่าข้อหลวง

- **ชื่อสาม** : ข้อตัวที่ ๓ ตั้งอยู่ด้านบนสุด

- **ແບ່ອຍ** : ไม้ที่มีหน้าที่รับกลอนพاد และเป็นแป๊ที่พาดอยู่บนข้อหลวง

- **เสาสะโภน** : เสาขนาดเล็กใช้ค้ำขึ้ยี่ ข้อสาม ศัพท์ทางภาคกลางเรียกว่า “ตู้กตา”

ภาพแสดงการลดชั้นยกเกจ

ผนังอาคาร ปราการหรือป่างເກົຂອງວິຫາຣລ້ານນາ ມີກາຮ້າງດ້ວຍວັສດຸ໌ ປະເທດ ອື່ມໄມ້ແລະປຸນ ບໍ່ຍີຄົ້ງຈະພບກາຮ້າງວິຫາຣທີ່ພັນຄົ່ງບັນເປັນໄມ້ລັກຂະນະກາຮ້າຝາປະກນ ຄົ່ງລ່າງເປັນປຸນ ແລະໃນບຣີເວນຫ້ອງທີ່ປະດີໜູນພະປະຮານມັກມີກາຮເຈາະ ຂອງໜາຕາງເປັນຮູປກາບາທີ່ເຮີຍກວ່າ ຂອງດີກາຫຼືປ່ອປ່ອງຈົງກລ ເພື່ອຮັບແສງຫຼືຮອບຍາຍ ອາກສາ

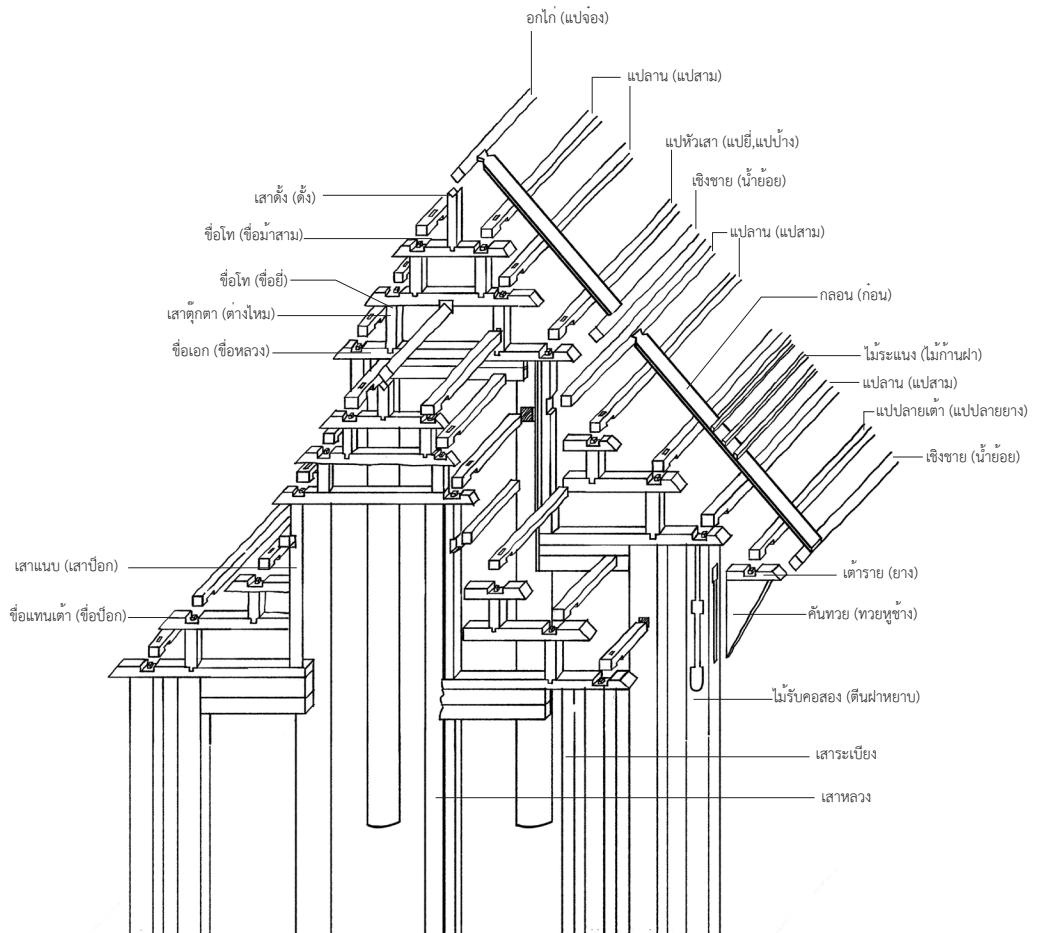
ສໍາຫັບວິຫາຣໂຄງຈະມີກາຮ້າງຜັນປຸນດ້ານທ້າຍຂອງຫຼັງວິຫາຣ ສ່ວນບຣີເວນໂດຍ ຮອບຈະມີກາຮັກຜັນທີ່ມີກາຮ້າງເພີຍຄົ່ງເດືອຍວ່ອງເສາ ຮັບນ້ຳຫັກສ່ວນດ້ານອກສຸດ ທີ່ ມີຊື່ເພາະວ່າ “ຝາຫຍາບ” ພຣື່ອ “ຝາຍູ້ຍ” ຜຶ່ງປ່ອລ່ອຍສ່ວນລ່າງໃໝ່ໂລ່ງຈຶ່ງໄມ້ຈໍາເປັນຕ້ອງມີກາຮ້າງໜາຕາງ

เสาวิหาร ทำหน้าที่รองรับน้ำหนักเครื่องหลงค่า เสาวิหารล้านนามีการสร้างใน ๒ รูปแบบ คือ

- **เสาหลวง** มักเป็นเสาแฉกกลางหรือเสารวม ที่รู้จักกันว่า “เสาหลวง” นิยมประดับด้วยลวดลายระดับปิดทอง หรือการขุดลายบริเวณด้านบนที่รับชื่อหลวงมีการสร้างบัวทั่วเสาประกอบอยู่ด้วย หากเป็นเสาที่อยู่ภายในวิหารมักจะเป็นเสาลักษณะกลม หากอยู่ในตำแหน่งเสาหลวงคู่แรกด้านหน้าทิศตะวันออกของวิหาร มักมีลักษณะเป็นเสาแปดเหลี่ยม

- **เสาระเบียง** มักเป็นเสาแฉกวนอกหรือเสารวมนอกที่สร้างติดกับผนังวิหาร มีหน้าที่รับน้ำหนักโครงสร้างปีกนกทั้ง ๒ ข้างวิหาร รวมถึงแบ่งห้องวิหาร ในเอกสารโบราณเรียกว่า “เสาระเบียง” เป็นไปได้ว่ามาจากคำว่า ระเบียง จะมีลักษณะเป็นเสาสี่เหลี่ยมเสมอเพื่อความสะดวกในการใช้งาน

ฐานวิหาร เป็นส่วนสำคัญของวิหารล้านนา เพราะวิหารล้านนาไม่นิยมสร้างติดพื้นดิน จะต้องมีการสร้างฐานวิหารให้สูงขึ้นมาราว ๑ เมตร โดยจะทำเป็นลักษณะฐานเจียง ๓ ชั้น รองรับชุดฐานป้อม

ภาพแสดงองค์ประกอบทางโครงสร้างของวิหารล้านนา

องค์ประกอบทางศิลปกรรม

องค์ประกอบทางศิลปกรรมของวิหารล้านนา มีจำนวนมาก และบ่อยครั้งจะเป็นศัพท์เฉพาะของล้านนา จึงแบ่งเรื่ององค์ประกอบทางศิลปกรรมตามวัสดุในการสร้างได้แก่

๑. องค์ประกอบเครื่องไม้

- **ช่อฟ้า หรือจ้อฟ้า** : เป็นองค์ประกอบส่วนที่สูงที่สุดของวิหาร อยู่เหนือจั่วของวิหาร มักนิยมแกะสลักเป็นรูปพญานา บางครั้งมีการทำด้วยปูนปั้น เช่นกัน
- **ป้านลม หรือพานลม** : มีลักษณะเป็นไม้แผ่นเรียบวางตามแนวลาดเอียงของหลังคา ล้านนานิยมใช้ในการปิดหัวแป
- **ทางหงส์** : เป็นเครื่องไม้ที่อยู่ปลายของป้านลม โดยมากมั้นสร้างเป็นรูปพญานา แต่ล้านนานิยมสร้างเป็นรูปตัวเหงา ซึ่งเรียกว่า “ทางวัน”
- **เชิงชาย หรือแป้นน้ำข่ายอย** : เป็นแผ่นไม้มียาวติดอยู่กับด้านล่างของโครงสร้างหลังคา มักมีการประดับตกแต่งด้วยการแกะสลักด้วยลวดลายงาม
- **แผงแล** : เป็นชื่อระหว่างแป้ รับกลอนหลังคา กับcosong รับปีกนกด้านข้าง ทำด้วยไม้กลุ่มเพื่อรับแสงและแบ่งระดับอุ่นของระนาบหลังคาให้แยกกัน
- **ปากแล** : เป็นองค์ประกอบพิเศษที่พบเฉพาะสถาปัตยกรรมล้านนาเท่านั้น จะอยู่ในตำแหน่งส่วนหน้าของแผงแลที่ยื่นพ้นตัวอาคารอ้อมารับผืนใบราหลังคา มักแกะสลักในรูปทรงของปากนกแก้ว ตรงช่วงปลายสุดด้านนอกของของปากแลมักทำเป็นรูปเทวดาหรือรูปสัตว์ประดับเพื่อความสวยงาม สวยงามหมายในพจนานุกรมล้านนามายถึง ช่วงของแผงcosong ที่ยื่นพ้นตัวอาคารอ้อมารับผืนใบราหลังคา เป็นส่วนโคงที่ยื่นออกม้าคล้ายปากนกแก้ว
- **หน้าบัน หรือหน้าแนบ หนักก่อง** : เป็นส่วนที่ปิดโครงสร้างของหลังคาทางด้านหน้าของวิหาร หน้าบันนั้นจะมีการทำโค้งสร้างที่เลียนแบบโครงสร้างวิหาร ในส่วนของข้อต่อๆ ซึ่งใช้ชื่อเรียกแบบเดียวกัน แต่หน้าบันจะมีการกรุแผ่นไม้ระหว่างช่องว่างของข้อและเสาสายโคน (เสาตูกตา) ไว้ ซึ่งเรียกว่า “ดอกคอกหน้าแนบ” ในส่วนที่เป็นปีกนกด้านข้างของวิหารก็มีการทำหน้าบันเช่นกัน เรียกว่า หน้าบันปีกนก หรือ แนบปีกนก ซึ่งมีชื่อขององค์ประกอบเช่นเดียวกับหน้าบันวิหาร

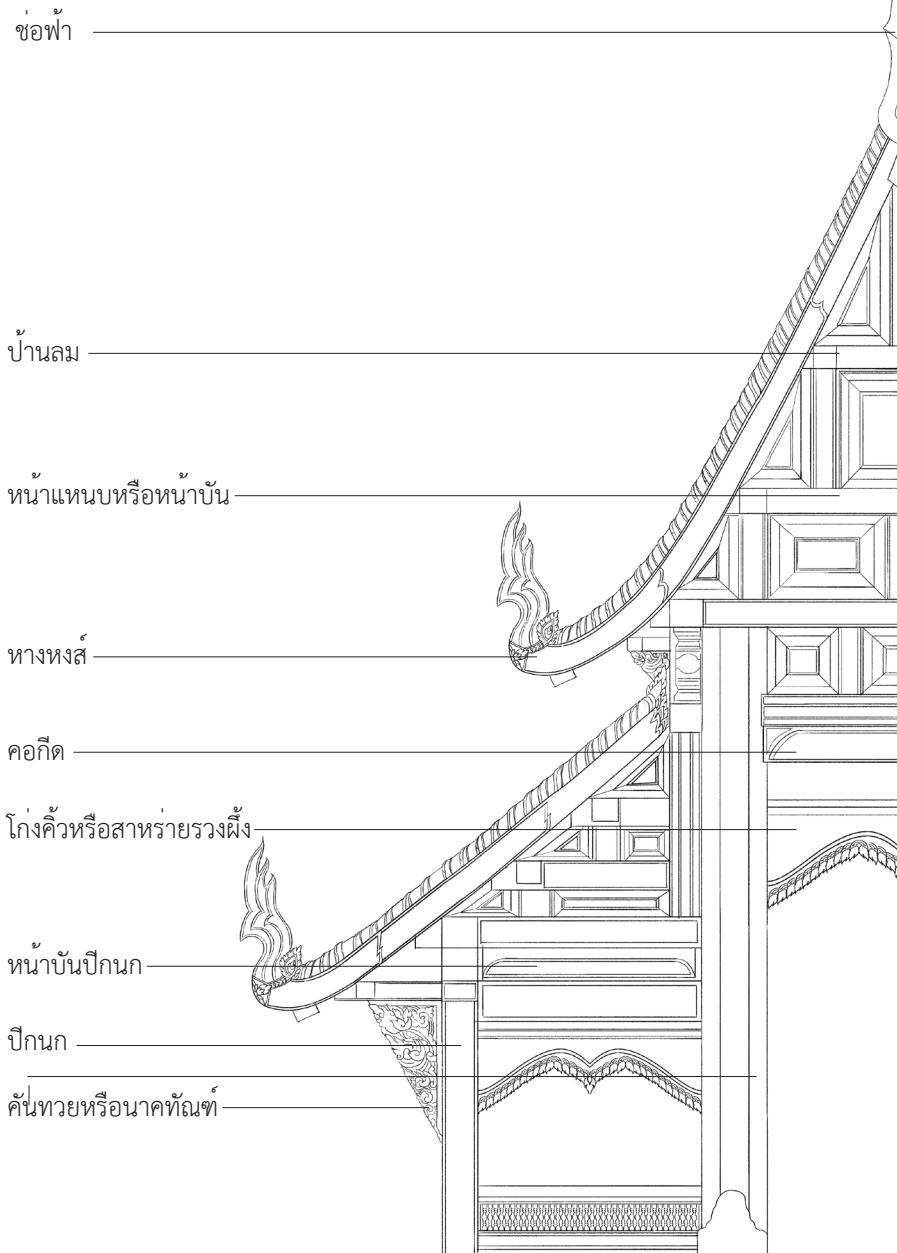
- โกร่งคิว : เป็นແຜ່ນໄມ້ປະດັບຕິດຂຶ້ນມູນດ້ານສັກດົກວິທາຮ ທໍາທັນທີປະດັບເຊັ່ນເດືອຍກັບສາຫະລຸ່ມວິທາຮ ໂກ່ງຄົວມັກຈະອູໝູໄດ້ຫຼັກສົດໂດຍມີແຜ່ນໄມ້ປະດັບລວດລາຍຄົ້ນອູໝູ ເຮັດວຽກ

- ປາງ : ຂຶ້ນອອງອົງກົດປະກອບທີ່ລັກຜະນະເປັນສາມແລ້ວຢ່າຍຮັງອູໝູທາງດ້ານໜ້າແລະຂວາບອົງຫຼັກສົດ ອູໝູທີ່ຈະສົ່ງຄອດສອງຂອງວິທາຮ ທໍາທັນທີ່ຄຳລ້າຍນາຄທັນທີ່ນາດເລື້ອງຮັບນ້ຳໜັກຈາກຫລັງຄາ

- ນາຄທັນທີ່ ພຣີອຫຼູ້ໜ້າ ພຣີອຄັນທວຍ : ເປັນຕົວໄມ້ສຳຫຼັບຄົ້ນຫັນ ຮອງຮັບປາຍເຕົາເພື່ອກັນປາຍໄມ້ເຄື່ອງບນມີໃຫ້ກຽດຕົກ ແລະຮັບນ້ຳໜັກໂຄຮງສ່ວນຫາຍຄາລົງມາທີ່ເສາດ້ານຂ້າງຂອງວິທາຮ ມີການແບ່ງອົງກົດປະກອບຂອງນາຄທັນທີ່ເປັນ ๓ ສ່ວນ ດືອສ່ວນບນນ ມັກທີ່ເປັນລາຍແກ້ວທັນທີ່ດານແນວນອນ

ສ່ວນກຳລາງ ເປັນບຣີເວັນທີ່ມີການຕັດແຕ່ງດ້ານລວດລາຍມາກທີ່ສຸດ

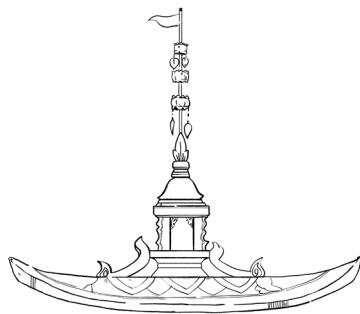
ສ່ວນລ່າງ ເປັນສ່ວນທີ່ເລື້ອງແລະອູໝູໃນຮູບທຽບສາມແລ້ວຢ່າຍຮັງສົດ

ภาพแสดงองค์ประกอบเครื่องไม้

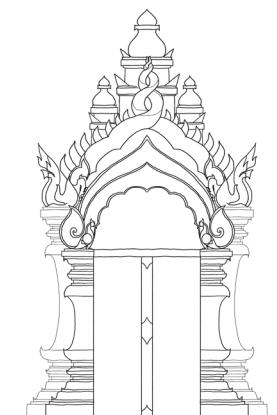
๒. องค์ประกอบเครื่องปูน

- ปราสาทเพ็ง ช่อฟ้ายอง
ปลิ : (อ่านว่า จ้อฟ้ายองปี) รูปจำลอง
ของปราสาทขนาดเล็ก มักสร้างอยู่ต่ำ^๑
กลางของสันหลังคาวิหาร

ภาพแสดงปราสาทเพ็ง

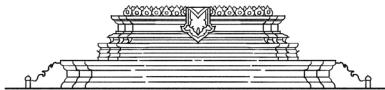
- ประตูโขง : หรือชั้มประตู
โขงที่สร้างติดกับผนังด้านหน้าของ
วิหาร ทั้งนี้คำว่าโขงมีความหมายถึง
การโค้งของชั้มประตู นิยมประดับด้วย^๒
ลวดลายปูนปั้นแบบล้านนา

ภาพแสดงประตูโขง

- ฐานชุกชี หรือแท่นแก้ว

: เป็นฐานที่ประดิษฐานพระประธาน
มักตั้งอยู่ในห้องวิหารห้องสุดท้าย หรือ
ห้องก่อนสุดท้าย

ภาพแสดงฐานชุกชี

- ถุ่พระเจ้า หรือโถง

พระเจ้า : มนตปฐปคล้ายเจดีย์ เป็นที่
ประดิษฐานพระประธานวิหาร มักตั้ง
ในห้องท้ายวิหารหรือห้องก่อนวิหาร

ภาพแสดงถุ่พระเจ้า

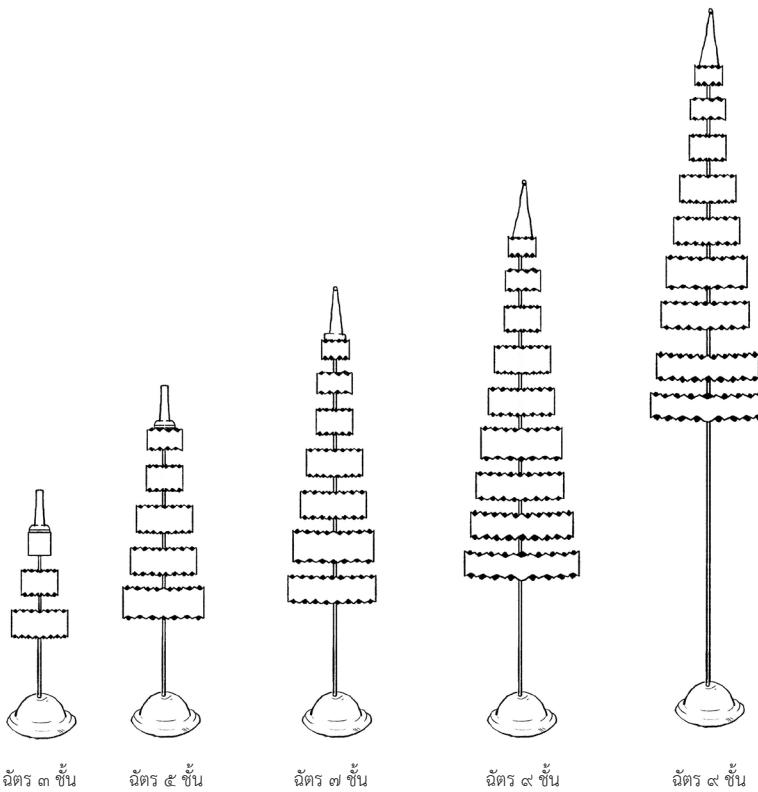
- **แทนวางดอกไม้** : เป็นแทนที่มักสร้างไว้ทางด้านหน้าหรือหลังของวิหาร มีจำนวนไม่จำกัด บางครั้งมีจำนวนถึง ๕ แทนหน้าวิหาร สำหรับวิหารที่มีการสร้างในยุคหลังจะไม่ปรากฏการสร้างแทนวางดอกไม้นี้อีกแล้ว ทั้งนี้เพราะประเพณีที่ต้องมีการนำดอกไม้มาวางบุชายังแทนวางดอกไม้นี้ได้ลับเลื่อนลงไปแล้ว

๓. องค์ประกอบเครื่องบ้านดินเผา

- **รูปสัตว์ประดับอาคาร** : มักมีการสร้างรูปสัตว์เป็นรูปทรงสัตว์นกฮูก หรือตัวมอม (สัตว์สมหีรรวมลักษณะของเสือ จิงจอก และสุนัขรวมกัน) ประดับวิหารล้านนา ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการประดับวิหารของชาไไทลื้อในเขตสิบสองปันนา หรือที่เชียงตุงในเขตประเทศไทยเมียนมาร์

๔. องค์ประกอบเครื่องโลหะ

- **ฉัตร** : เป็นเครื่องสูงชนิดหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายร่มที่ลดเหลือช้อนกันเป็นชั้น ๆ ชาวล้านนานิยมทำฉัตรมาประดับกับเจดีย์และวิหารเพื่อแสดงถึงความสำคัญของสถานที่ สำหรับวิหารจะนิยมประดับไว้ที่กลางหลังคาวิหารโดยอาจทำเป็นรูปปราสาท หรือรูปทรงสัตตระกิริว การประดับฉัตรนี้อาจจะเป็นเครื่องบุชาเที่ยบระดับแห่งการบรรลุธรรมแห่งองค์ศาสนา และคติทางพุทธศาสนาถือว่าพระพุทธเจ้ามีศักดิ์สูงกว่าษัต্রิยหรือเคยเป็นกษัตริย์มาก่อน สำหรับล้านนามักจะเขียนคำว่า “ฉัตร” เป็น “ฉัตต์” บอยครั้ง มีการแปลความเรื่องจำนวนชั้นของฉัตต์ เช่น ฉัตต์ ๕ ชั้น แสดงถึงการบูชาพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ฉัตต์ ๗ ชั้น บูชาโภคสงค์เจ็ด ฉัตต์ ๙ ชั้น แสดงถึงการบูชาพระโลกุตรธรรมเจ้า ๙ ประการ ทั้งนี้ฉัตต์ที่ประดับวิหารจะมีทั้งฉัตต์แบบล้านนาที่มีการลดเหลือและฉัตต์คล้ายล้านนา และฉัตต์ที่รับอิทธิพลมาซึ่งมีความอ่อนช้อยขึ้น โดยทำส่วนยกสะบัดปลายที่ขอบฉัตรด้านล่างสุด

ภาพแสดงฉบัตร

๖

ລວດລາຍ ສັງລູກໜ້າ ແລະຄຕິຄວາມເຊື່ອ

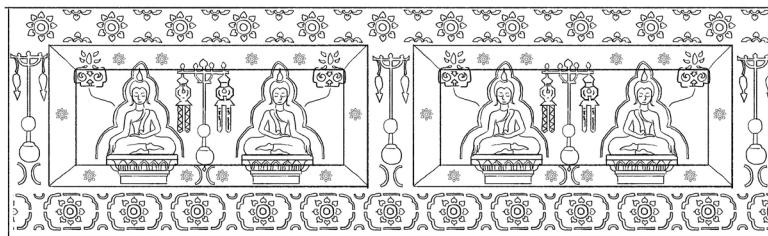
ລວດລາຍສັບລັກຂົນ ແລະຄຕີຄວາມເຂື່ອ^၁

ผลงานศิลปะທັງທຳດ້ວຍສານສາບປະຕິກຮົມ ປະຕິມາກຮົມ ແລະຈິຕົກຮົມໃນການພັ້ນເອເຊີຍເຄີຍແນຍ ເປັນພັນດີທີ່ສ່ວນເຫັນດ້ວຍງານໜ່າງ ສີລປະທີ່ໄດ້ຮັບແຮງບັນດາລາຈາກເຮື່ອງຮາວໃນສາສານ ແລະຄວາມເຂື່ອຕ່າງໆ ກາຣປະຕິສິດົມສຽງຮູບແບບໄດ້ມາຈາກຂໍ້ຄວາມທີ່ມີກາຣກລ່າວອ້າງໃນຄົມກົງໂບຮານທີ່ຮູ້ອີກຕະນານຕ່າງໆ

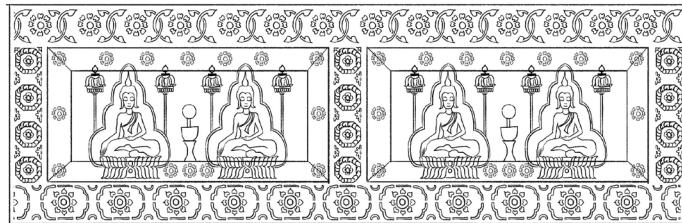
ຈາກກາຣປະຕິບັດຕົກແຕ່ງທີ່ພັບໃນວິຫາຣທີ່ມີກາຣສ່ວນໃນໜ່າງພຸຖະສົວຮະຣະທີ່ ၂၀-၂၄ ນັ້ນຈະພັບກາຣປະຕິບັດຕົກແຕ່ງໃນສ່ວນຕ່າງໆ ມາກມາຍ ທີ່ສາມາຮັກແບ່ງກາຣປະຕິບັດຕົກແຕ່ງການສີລປະກມປະຕິບັດວິຫາຣຕາມລັກຂົນຈອງລວດລາຍທີ່ປ່າກູ້ໄດ້ດັ່ງນີ້ ຄື່ອ

၁. ລວດລາຍພຣະອດີຕພຸຖຣເຈົ້າ

ກາຣໃຊ້ກາພພຣະອດີຕພຸຖຣເຈົ້າເປັນກາຣປະຕິບັດຕົກແຕ່ງວິຫາຣທີ່ພັບໃນໜ່າງຕົ້ນພຸຖຣສົວຮະຣະທີ່ ၂၁ ທີ່ວິຫາຣພຣະພຸຖຣ ໂດຍປ່າກູ້ກາພພຣະອດີຕພຸຖຣເຈົ້າທ່າປະທັນນັ່ງປາງມາຮວິ້ຊີຍ ປະຕິບັດອູ້ທີ່ບໍລິເວັນກຣອບລຸກົກຟຶກຂອງໜ້າແໜນບແລະແຜ່ຄອສອງກາຍໃນວິຫາຣພຣະພຸຖຣ ມີຈຳນວນຮົມທັງສິ້ນ ၂၇ ພຣະອົງກໍ ແລະທາກຮົມພຣະພຸຖຣຮູບປະຮານກີ່ຈະເປັນ ၂၈ ພຣະອົງກໍ ໄດ້ແສດງໃຫ້ເຫັນວ່າງານລາຍຄໍາເຫຼັກື້ນິ້ານີ້ກຳທຳຂຶ້ນຕາມຄົງຂອງພຸຖະສາສານຳໄຢ້ເຄຣວາທາມທີ່ມີເຮື່ອງຮາວອູ້ໃນຄົມກົງມໍາຮາງຄົງທ່ຽວງານພົງກາວດາຮລັກກາທີ່ປັບໃນສັບລັກຂົນ ກາພພຣະອດີຕພຸຖຣເຈົ້າຕາມຄົງເຄຣວາທານີ້ໃນລ້ານນານັ້ນໜ່າຈະເກີຍຂອງກັບພຸຖະສາສານລັກກາວງຄົງສາຍສິ່ງຫລືທີ່ເຂັ້ມສູ່ລ້ານນາໃນຕອນປາລຍພຸຖຣສົວຮະຣະທີ່ ၂၀ ເປັນຕົ້ນມາ ແລະກາພພຣະອດີຕພຸຖຣເຈົ້າທີ່ປ່າກູ້ໃນວິຫາຣພຣະພຸຖຣນີ້ນ່າຈະເປັນຫລັກຮູນຮະຍະແຮກໆ ເພີ່ງແໜ່ງເດືອຍທີ່ເຫຼື້ອອູ້ມາຈຸນທຸກວັນນີ້

ກາພແສດງລວດລາຍພຣະອດີຕພຸຖຣເຈົ້າ

ภาพแสดงລວດລາຍພຣະອົດທຸກເຈົ້າ

ໜ. ລວດລາຍປະເທດເທວະທ්වາ

ມັກແສດງອກໃນລັກໝນະຂອງລວດລາຍປູນປັ້ນເປັນ “ປະຕິມາກຣມຮູບເທວາ” ແລະ ມັກພບກາຣຕົກແຕ່ງດ້ວຍວັສດຸ ຕ ປະເທດ ປະເທດ ຕາມອອກປະກອບທາງສີລປະກຣມ

**ໜ.១ ເຫວດລາຍທອງ ຈະພບຕາມກາພລາຍທອງດ້ານໜ່າງປະ
ປະຮານ ເຊັ່ນ ວິທາຮພຣະພູທ ວິທາຮນ້າແຕ່ມ ວັດພຣະຮາຕຸລຳປາງໜ່າງ
ວິທາຮປ່ງຢາງຄກ ວິທາຮວັດໄລ໌ທຶນ ວິທາຮວັດຄະຕືກເຊີຍງມັ້ນ ແລະ ທີ່ບານ
ປະຕູຫຼວງຫາຕ່າງຂອງວິທາຮພຣະພູທ ປະເທດ ຕາມອອກປະກອບທາງ
ສີລປະກຣມ**

**ໜ.២ ເຫວດໄນ້ແກະສລັກ ຈະພບຕາມປາກແລ ເຊັ່ນ ວິທາຮພຣະພູທ
ວິທາຮນ້າແຕ່ມ ວິທາຮ່າງລວງ ວັດພຣະຮາຕຸລຳປາງໜ່າງໜ່າງ ວິທາຮວັດປ່ງຢາງຄກ**

**ໜ.៣ ເຫວດປູນປັ້ນ ຈະພບທີ່ເສາສະໂກນຂອງໜ້າບັນວິທາຮ ເຊັ່ນ
ວິທາຮວັດໄລ໌ທຶນ**

ເຫວດລາຍທອງ ນິຍມເຂົ້ານໍາຫລັງພະປະຮານ ມັກຍູ້ໃນທ່ານ່ຳ ກະທຳອໍ້ມະນີ
ພຣົມຄືອໍ້ອດອກໄມ້ທີ່ພົມ ເປັນລາຍເຄືອງເຄືອກໄມ້ໄປໄມ້ຍູ້ໃນພຣະທັດ ເພື່ອແສດງກາຣ
ຄາຣວະພຣະພູທອອກ ທ່ານ້າທີ່ເສີມຈາກຕອນໜະນາກາຮອງພຣະພູທອອກ ຊົ່ງຈະພບວ່າໜ່າງທີ່
ທໍາລາຍທອງນີ້ຕ້ອງມີຄວາມຮູ້ເຮືອງໝາຍນີ້ເປັນຍ່າງດີ ເພຣະຈະມີກາຣຈຳລອງກາພເທວາຄືອ
ດອກໄມ້ທີ່ພົມ ຊົ່ງໝາຍຄົງໜ່າງເຫວດໃນໜີ່ນໂລກຈັກຮາລມາບູ້ພຣະມາໂຫຼືສັດວ່າດ້ວຍດອກໄມ້
ຄັນຮອງໜ້ອມຄັນປະເສີງ ນອກຈາກນີ້ຍັງພັນເຫວດເລີ່ມພືນ ແລະ ພຣະພຣມຈະກາງອັດກັນ
ທັງໝາດຈະຫັນໜ້າຂ້າສູ່ອົງກໍພຣະພູທຮູບປະຮານ ກລ່າວວ່າເປັນພູ້ນາຄທີ່ມາດີເພີນບູ້ໆ
ສ່ວນທ້າວຈຸດໂລກບາລທີ່ຮັກໝາທີ່ທັງ ۴ ນັ້ນສາມາຮເທັນໄດ້ຈາກຈຳນວນຂອງເຫວດ ۴ ອອກ ທີ່
ວິທາຮວັດຄະຕືກເຊີຍງມັ້ນສ່ວນທີ່ທັງ ۴ ນັ້ນຄືວິທາຮວັດໄລ໌ທຶນ

ภาพแสดงเทวดาลายทอง

ส่วนเทวดาไม้แกะสลักและปูนนิยมทำเป็นเทพนมยืนที่แต่งกายแบบเครื่องทรงกษัตริย์หรือเทพชั้นสูง ซึ่งการประดับอวารณ์ต่างๆ มีการออกแบบที่หลากหลาย มีความเป็นอิสระ แต่รูปแบบของผ้านุ่งหรือภูษามีความคล้ายคลึงกันคือ ผ้านุ่งยาวเกือบจรดข้อเท้า และด่องอกใหเห็นถึงวิธีการนุ่งโดยนำขาผ้ามาทับช้อนกันในด้านหน้าให้คล้ายกับวิธีการนุ่งแบบจีบหน้านาง ที่อาจมีส่วนประดับตกแต่งด้วยเข็มขัดหรือผ้าสะเอว ซึ่งตำแหน่งของเทวดาที่ปากแล้อนมีหน้าที่เป็นเสรีมื่นเครื่องป้องกันสิ่งชั่วร้าย ทำให้เทวดาเหล่านั้นทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์เพื่อการคุ้มครองศาสนา หรือเป็นเครื่องเฉลิมพุทธ บารมีของพระมหากษัตริย์

ภาพแสดงเทวดาแกะสลัก

๓. ລວດລາຍປະເກທສັດວຕ່າງໆ

ເປັນລວດລາຍທີ່ນີຍມນຳມາປະດັບວິທາຮອັກນິດທີ່ ໂດຍມັຈະທຳປະກອບກັບລວດລາຍຂອງພັນຊູພົກພາຫີ່ອອູ້ໃນກរອບຊ່ອງກະຈຸກແບບເຄື່ອງກ້າຍຂອງຈິນ ສນຍຣາຊວງສ໌ທ່ວນ (ປະມານ ພ.ສ. ๑๙๐๓-๑๙๑) ແລະ ຮາຊວງສ໌ເມື່ອງ (ປະມານ ພ.ສ. ១៩១១-១៩១៧) ທີ່ສັງອິຫຼືພລມາຢັ້ງດິນແດນແຄບນີ້ ຜຶ່ງລວດລາຍດັ່ງກ່າວເຮີມປາກູດຕາມສັຖືຍກຣມທີ່ກ່ອ່ສ່ວຽກກັນຕັ້ງແຕ່ຮ້າກລພຣະເຈາແສນງູ ໃນປາລາຍພຸທຣສົດວຽກຮ່າງທີ່ ២០ ລົມາຈັນຄື່ງຮ້າກລພຣະເນື່ອແກ້ວກາວປາລາຍພຸທຣສົດວຽກຮ່າງທີ່ ២២ ແລະ ຍັງຄົງນີຍມາໂດຍຕລອດຈົນຄົງປາລາຍພຸທຣສົດວຽກຮ່າງທີ່ ២៥ ແລະ ໄດ້ສັງອິຫຼືພລໄປຢັ້ງປະເທດພໍາ ປາກູດອອກມາໃນຈານທັດຄຣມເຄື່ອງເຂົ້າໃນລວດລາຍ “HIS-GYO-GWET” ອັນມີຄວາມໝາຍມາຈາກລວດລາຍຂອງກະຮັດອອກເຕົາ ບໍ່ຮ້າກສົດວຽກຮ່າງທີ່ ២៥ ແລະ ໄດ້ສັງອິຫຼືພລໄປຢັ້ງປະເທດພໍາ ປາກູດອອກມາໃນຈານທັດຄຣມເຄື່ອງເຂົ້າໃນລວດລາຍ “KU-NAN-KAN-NYAT” ຜຶ່ງມັກນຳສັດວິປະຈຳອາທິດຢັ້ງປັບໄວ້ກ່າຍໃນ

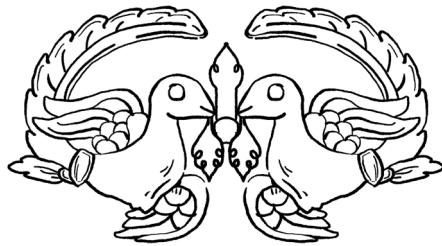
ລວດລາຍຂອງສັດວິທີ່ນຳມາປະດັບວິທາຮນັ້ນ ມັຈະໃຫ້ໃນລັກນະໂອງ “ສັບລັກນະ” ແທນຄ່າສິ່ງໃຫ້ ບໍ່ຮ້າກສົດວຽກຮ່າງທີ່ພິທັກຂໍສາສັນສັກສາຫຼືແສດງຄົງພລກກຳລັງຊື່ມີກົດເລືອກສັດວິ ៣ ປະເກທ ຄື່ອ

៣.១ ລວດລາຍສັດວິທີ່ມີອູ້ຈົງຕາມຮຽມຈາຕີ ຈະພບການນຳສັດວິ
ທີ່ມີອູ້ຈົງຕາມຮຽມຈາຕີມາປະດັບວິທາຮຕັ້ງແຕ່ໃນຊ່ວງພຸທຣສົດວຽກຮ່າງທີ່ ២៣
ເປັນດັນນາ ເຊັນ

- ກວາງ ໃນກາງຈິນເຮັດວຽກ “ເຕັກ” ແຕ່ມີອົກຄໍາເຮັດວຽກ “ລົກ” ອອກເສີຍ
ເໜືອນ “ລົກ” ໃນ ອົກ ລົກ ຊົ່ວ “ລົກ” ນີ້ຈຶ່ງຄູກຕື່ມາວິ່ງກ່າວໃຫ້ຮ້າກສົດວຽກຮ່າງທີ່
ຮູ່ເຮືອງ ມັກຄົ່ງ ກັບໃຫ້ອ້າຍຸ້ນຍາວ ຜຶ່ງເປັນຄວາມໝາຍໃນທາງຕີຣິມິງຄລ

- ນກຫຼັກ ນໍາຈະເປັນກາປະດັບເລີຍແບບຮຽມຈາຕີ ຄື່ອເປັນສັດວິປ່າທີ່
ພບເຫັນໄດ້ບ່ອຍໃນຊີວິຕປະຈຳວັນ

- นกแก้ว แสดงถึงสัตว์ที่มีค่าและใช้เป็นสัตว์บรรณาการของราชสำนักจีน

ภาพแสดงนกแก้ว

- เสือ นั้นเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่พบทั่วไปในล้านนา การนำมาประดับนั้นเพื่อแสดงถึงพลະกำลังและอำนาจ จากคติโบราณของจีนเชื่อว่า เสือเป็นหนึ่งในสี่ตุรثิศสัตว์เทพ ประจำทิศตะวันออก อีกทั้งยังเชื่อว่า เสือช่วยป้องกันภูตผีปีศาจ และคุ้มครองชีวิต หรือ ในความหมายพานักขัตตร รูป “ปีปั่ง” สัตว์ใน ๑๒ ราศี มาประกอบ และรูปเสือจะหมายถึงปีขາล หรือ “ปียี” นั้นเอง

ภาพแสดงเสือ

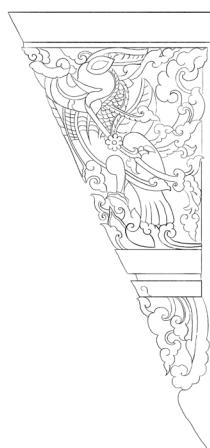
๓.๒ ลวดลายสัตว์ทิมพานต์ ซึ่งมีภาวะระหว่างสัตว์ตามธรรมชาติและสัตว์สรรค์ สามารถแบ่งออกได้เป็น

๓.๒.๑ สัตว์ทวิภาค หมายถึงสัตว์ที่มี ๒ เท้า ในที่นี้หมายถึงนกต่างๆ รวมถึงสัตว์ผู้สมกับนก หรือ “ปักษ์” ที่มีลักษณะเป็นสัตว์ ๒ เท้า และมีปีก ได้แก่

ภาพแสดงกินร-กินรี

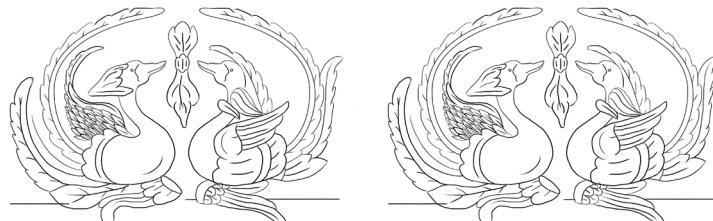
กินร-กินรี เป็นอมนุษย์พากหนึ่ง ปรากฏในเทพปกรณัม มีรูปร่างครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์และคล้ายคลึงกับคนธรรพ์ คือเป็นนักดู卜 ใจ ใจ ข้อความในคัมภีร์ปุรา�กล่าวว่า เหล่ากินร กินรี จะถือพิณ ส่วน คนธรรพ์ถือพวงมาลัยหรือแก้วมณี เหะล่องลอยอยู่ในบรรยายกาศ ซึ่งแสดงความหมายของการรื่นเริง ยินดีในการขณะมารของพระพุทธองค์ เพราะต่างทำท่าฟ้อนรำ

ภาพแสดงกหตดีลิกค์

- กหตดีลิกค์ มีความสัมพันธ์กับชาร้านนานานา มีความใหญ่โต และทรงพลังกำลังมาก ในหนังสือชั้มປทั้ງกูฐกตา ได้อธิบายถึงกำลังไว้ว่า “นกเหล่านี้ยื่อมทรง กำลังแห่งช้างห้า” หมายความว่า มีกำลังเท่ากับช้างห้าเชือก

- ทรงส์ เป็นราชาแห่งสัตว์ปีกทั้งมวล ชาวจีนเชื่อว่า นกชนิดนี้เป็นสัตว์มงคล และเชื่อว่า ทำหน้าที่ปกป้องภัยจากทางเบื้องบน และสามารถถ่วงรุคความวุ่นวายบนโลกมนุษย์ได้ ดัง นั้นจะปรากฏทรงส์เมื่อประเทมีความสงบ ทรงส์นี้มีขันงามตลอดตัว กล่าวกันวานกชนิด นี้มีเสียงร้องคล้ายชุดไม่กินแมลงมีชีวิต ไม่จอกดันไม้ที่ยังเขียวสด ไม่อยู่เป็นกลุ่มเป็นฝูง ไม่บินเรื่อ่นไปในทิศทางใด ในการจิตกรรมหรือภาพสลักเล่าเรื่องแนวลายรูปทรงส์ ช่วย แสดงให้เห็นว่าเป็นเหตุการณ์ที่ดำเนินอยู่บนสรวรค์ ทรงส์เป็นราชาแห่งสัตว์ปีกและยัง เป็นสัญลักษณ์มงคล ๑๐๘ หรือลักษณะหนึ่งของมหาบุรุษ คือพระพุทธเจ้า ดังปรากฏ อยู่ในรอยพระบาทของพระพุทธไสยาสน์ นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ของผู้ครุฑรอง รักษาหรือ ป้องกันอันตรายจากเบื้องบน และนำความบริสุทธิ์เข้ามาอย่างพุทธสถาน และ ยังเป็นบุคลาริธฐานที่หมายถึงพระอรหันต์ ผู้อุกจากโถธาตุของกิเลสทั้งปวงด้วย ใน การ ประดับตกแต่งของทรงส์ที่หลักฐานนี้ แสดงถึงความนิยมนำทรงส์มาประดับศาสนสถาน เนื่องจากทรงส์เป็นสัญลักษณ์แทนสรวรค์ ความสวยงาม ความสงบร่มเย็น

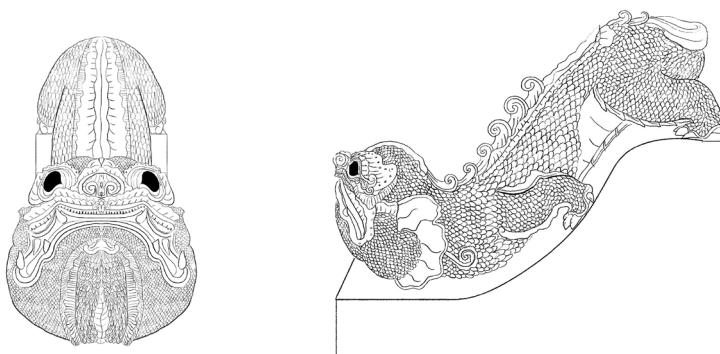
ภาพแสดงทรงส์

๓.๒.๒ สัตว์จตุบาท หมายถึงสัตว์ที่มี ๔ เท้า หรือสัตว์ผสมที่มี ๔ เท้า ได้แก่

- สิงห์ หรือราชสีห์ สิงห์ เป็นคำสันสกฤต มาจากคำว่า สีห, สิงห ในพจนานุกรม ฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๖๓ อธิบายความว่า “สิงห์ แปลว่า สัตว์รายในจำพวกสัตว์กินเนื้อ ตัวใหญ่มีขนสร้อยคอนิยมว่าเป็นใหญ่ในหมู่สัตว์ทั้งหลาย” สำหรับความเชื่อถือเกี่ยวกับ สิงห์ของชนชาติจีน กล่าวว่า

- พระพุทธเจ้าเคยเกิดเป็นลิงห์มา ๑๐ ครั้ง หรือ ๑๐ ชาติ ชาวจีนโบราณจึงถือว่าเป็น เครื่องหมายของพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงนิยมสร้างรูปลิงห์-สิงโต ตามประตู่โบสถ์วิหารหรือตามทางเดินเข้าวัด
- สิงห์เป็นสัตว์ที่พระโพธิสัตว์มักชุศรี ผู้เป็นเลิศทางความเฉลียวฉลาดรอบรู้ และบัญญา ทรงใช้เป็นพาหนะ
- สิงห์ทำหน้าที่เป็นผู้ปกปักษาก่อสร้างทางศาสนา เพราะเป็นสัตว์วิเศษมีอำนาจในการขัดกูตผีปีศาจ โดยมักจะทำเป็นรูปลิงห์ โดยที่ทางขวาเป็นตัวผู้และทางซ้ายเป็นตัวเมีย เป็นตน

- ตัวมอม ในพจนานุกรมล้านนา ให้ความหมายของ มอม ว่าคือสัตว์ครึ่งลิงครึ่งเสือ มีขนยาว ตัวดำ บางท่านว่าลำตัวคล้ายสุนัขพันธุ์ปักกิ่ง บางแห่งเปล่าว่า เสือดำ

ภาพแสดงตัวมอม

๓.๒.๓ สัตว์ลักษณะพิเศษ เช่น สัตว์ที่อยู่อาศัยอยู่ในน้ำหรือบนอากาศก็ได้ เช่น

ภาพลายแสดงพญาค

ภาพลายแสดงตัวหลวง

- พญาค เป็นสัตว์ที่พบว่ามีการนำมาระดับต่ำแต่วิหารมาก ในล้านนาเชื่อว่าได้รับอิทธิพลมาจากภาคกลาง เพราะก่อนหน้านี้ล้านนานิยมใช้ภาพตัวหลวง ซึ่งมีลักษณะคล้ายพญาค ผสมกับมังกร โดยทำเป็นรูปนาคเกี้ยวประดับนาคทั้งที่ หลังจากนั้นนิยมนำมาประกอบกับลายเมฆ ซึ่งผู้สร้างคงอาจจะให้มีความหมายไปถึง นาคกลางหาว คือนาคที่ทำหน้าที่เหล้มไฟ ฝน อันก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

- ตัวหลวง ของล้านนามีลักษณะคล้ายมังกรและพญารวมกัน จะมีขา ปีก และขา เชื่อว่าคำว่า “ลง” เป็นชื่อที่เพี้ยนมาจากคำว่า “ลง” ที่แปลว่า มังกร ซึ่งมีความหมายถึงพลัง อำนาจ ความยิ่งใหญ่ เพศชาย มังกรนี้ชาวจีนเชื่อว่าเป็นเทพศักดิ์สิทธิ์ และได้รับยกย่องให้เป็นเจ้าแห่งสัตว์เทพทั้งปวง ในอีกตำนานหนึ่งมีกล่าวไว้ว่า มังกรเป็นสัตว์ที่เกิดจากจินตนาการ โดยนำสัตว์ ๕ ชนิดมาผสมปนกัน คือ เขา มังกร (พัฒนา จากเขากวาง) หัววัว ตัวงู ตัวเกล็ดปลา และเท้า เหยี่ยว ซึ่งลักษณะโดยรวมจะคล้ายกับตัวหลวง ของล้านนา ต่างแต่เพียงว่าตัวหลวงของล้านนาจะมีปีกเพิ่มขึ้น แต่ปีกนี้หายไปช่วงหลัง

๓.๓ สัตว์ในวรรณคดี ได้แก่

- พญาวนร หรือ “ลิง” เป็นລວດລາຍທີ່ເຮັມປຣກູນໃນຊ່ວງພຸທຣສະວະບິດທີ່ ๒๔ ອາຈະມີຄວາມໝາຍໄປເລື່ອ ກາຣທີ່ພຣໂພຣີສັດຕົວເຄຍເສຍພຣະຈາຕີເປັນລົງເຜື້ອກຫົວເຄຍເສຍພຣະຫາຕີເປັນວານຂອງພຣະໂຄດມພຸທຣເຈົ້າສຶກ ๑๐ ຄຣັງທີ່ເມືອງທະສາວີ ບໍລິສັດ ຂອງພຣະເຈົ້າສຶກ ພິບປັ້ນ ເຊິ່ງຫອມຮາມາ ອັນດັດແປລັງມາຈາກຮາມເກີຍຮົດ ຂອງກາກກລາງ ເປັນນິຖານຈາດກົມເລົາໃນດິນແດນລ້ານນາແລະສືບສອງບັນນາ ເປັນເຊື່ອຜສມຜສານຮະຫວາງຮາມເກີຍຮົດແລະຫລວິຫຍີ-ຄວີ ໂດຍຢັງເຄົາຄວາມສາມາດ ພິເສະຫຼອງຫອມຮາມ ຜົ່ງເປັນທຫරູ໌ຈີ່ຂອງພຣະຮາມ ເຂົ້າໃຈວ່າເຊື່ອຂອງຫອມຮາມຄົງຈະມາເປັນທີ່ນິຍມໃນສັນຍ່ທີ່ມີກາຣປົກຄອງສ່ວນກຸລາງເຂັ້ມມາ ແລະຫອມຮາມນັ້ນມັກຈະທຳທາທາງແບກຊື່ຄົລາຍກັບກາຣແສດງພລະກຳລັງ

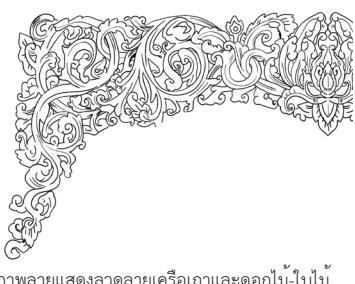

ກາພລາຍແສດງພພານາຄ

๔. ລວດລາຍປະເທດພັນຮູ່ພຸຖົກພາ

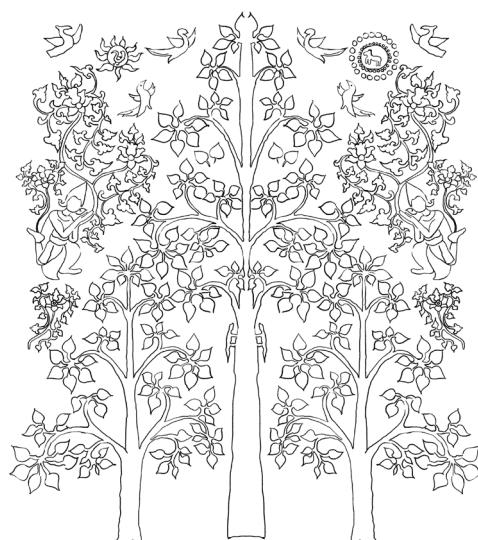
ລວດລາຍປະເທດນີ້ນີຍມໃຫ້ອ່າຍ່າງມາກ ເພຣະເປັນລວດລາຍທີ່ສາມາດນຳໄປປຣຈຸ ທີ່ກຳລົດກັບລວດລາຍອື່ນໆ ໄດ້ຈ່າຍ ສາມາດແປ່ໄດ້ ๓ ປະເທດ ດັ່ງນີ້

๔.๑ ລວດລາຍເຄື່ອເຄາແລະດອກໄນ້-ໄປໄນ້ ລວດລານເຄື່ອເຄາທີ່ນີຍນຳມາປະຕັບຮ່ວມກັບລາຍກາພສັກວັດທ່າງຈະແສດງຄວາມໝາຍຄົງຄວາມອຸດມສນູຮຸນ໌ ນອກຈາກພັນຮູ່ພຸຖົກພາທີ່ທຳເປັນລັກໜະເຄື່ອເຄາແລວ ຍັງມີກາຣປະຕັບລວດລາຍເປັນກາພດອັດເດີຍວາ ອົກມາກມາຍໃນສັນຂອງກາພລາຍທອງທີ່ປະຕັບໂຄຮສ້າງຂອງວິຫາຮຕັ້ງແຕ່ພຸທຣສະວະບິດທີ່ ๒๒ ເປັນຕົນມາ ອາກມອງກາຣປະຕັບຕົກແຕ່ງທັງໝົດແລ້ວເຊື່ອວ່າເປັນກາຣແສດງຄົງເຊື່ອຮາວຂອງກາຣບູ້ພຣະພຸທຣອັກທີ່ທຽງຕຣັສຽ້ງ

ກາພລາຍແສດງລວດລາຍເຄື່ອເຄາແລະດອກໄນ້-ໄປໄນ້

๔.๒ ลวดลายโพธิพุกษ์ จะปรากฏอยู่บนฝาผนังท้ายวิหารเพื่อทำหน้าที่เป็น
ฉากด้านหลังของพระพุทธรูปประธาน เมื่อประกอบกับพระพุทธรูปประธาน
แล้วจะแสดงความหมาย หมายถึง เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้พระ涅槃ตร
สัมมาสัมโพธิญาณ ประทับนั่งอยู่บนรัตนบลังก์ภายใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ มี
เหลาเทพดามาชุมนุมแขซองสาวุกการ คติการใช้สัญลักษณ์ภาพโพธิพุกษ์
ประดับอยู่บนผนังด้านหลังพระพุทธรูปดังกล่าวนี้จะเป็นที่นิยมอย่างมากใน
วัฒนธรรมพุกาม ดังตัวอย่างเช่น ภาพจิตรกรรมต้นพระศรีมหาโพธิ (Bodhi tree) ที่ประดับอยู่ภายในศาสนสถาน Nanda-Ma-Nya-Hpaya เมืองพุกาม ที่
มีอยู่ในราชพุทธศตวรรษที่ ๑๓ และในศิลปะหริภุญชัย ดังปรากฏในพระพิมพ์
ดินเผาบางแบบ ดังนั้นคตินิยมดังกล่าวล้านนาอาจจะได้รับสืบทอดมาจากหริ
ภุญชัยหรืออาจถ่ายแบบมาจากศิลปะพม่าแบบพุกามในระยะหลัง

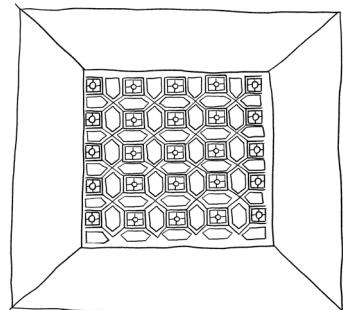
ภาพแสดงลวดลายโพธิพุกษ์

๔.๓ ลวดลายหม้อปูรณะภู (ออมฤตakhapha หรือ กัทธรรมภู) ปูรณะภู หรือ ปูรณะกลศ บางครั้งเรียกว่า ออมฤตakhapha หรือ กัทธรรมภู เป็นลวดลายรูปหม้อ นำบรรจุกอบัวทั้งกานใบและดอกบัว หรือบรรจุพันธุ์พุกษาที่เรียกว่า กัลป ลดา ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยให้ผู้เป็นเจ้าของประสบผลสำเร็จในทุกสิ่งที่ปรารถนาและ ช่วยบันดาลทรัพย์สมบัติทั้งปวง ลวดลายนี้เป็นลายโบราณที่มีต้นกำเนิดมาจาก ประเทศอินเดีย ในประเทศไทยนั้นได้พับลายหม้อปูรณะภูนี้ดังแต่สมัยทวาร วดี สำหรับในดินแดนล้านนาลวดลายหม้อปูรณะภูได้ปรากฏครั้งแรกเป็น งานลายคำประดับอยู่ภายในวิหารพระพุทธในตอนตนพุทธศตวรรษที่ ๒๑ และ พัฒนาอย่างงดงามในพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ที่วิหารปงยางค ลวดลายดังกล่าวใน ภาษาท้องถิ่นล้านนาแม้เรียกันว่า หม้อดอก ซึ่งชาวบ้านนิยมจัดหม้อดอกไม้ บุชาพระพุทธรูป โดยจัดไว้ตรงทิ้งพระตามบ้านเรือนແນาบจุบันจะเปลี่ยน เป็นแจ็กันใส่ดอกไม้บุชาแทน แต่ก็ยังเรียกันว่า หม้อดอก อยู่ลวดลายหม้อปู รณะภูหรือลายหม้อดอกกึ่งได้แพร่หลายเข้ามายังพื้นที่ทางศรีสะเกษ ฝ่ายสีหลในช่วงก่อนหน้านี้ เช่นเดียวกับคติการใช้ลัญกลักษณ์ภาพพระอิตตพุธ เจ้าดังที่กล่าวมาแล้ว

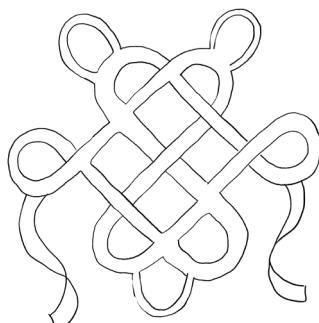

ภาพแสดงลวดลายหม้อปูรณะภู

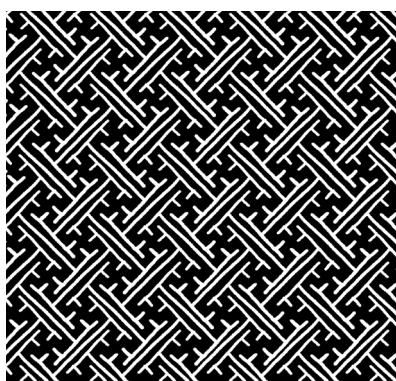
๕. ลวดลายสิริมงคล

ภาพแสดงลายช่องกระจก

ภาพแสดงลายปีว เชียง

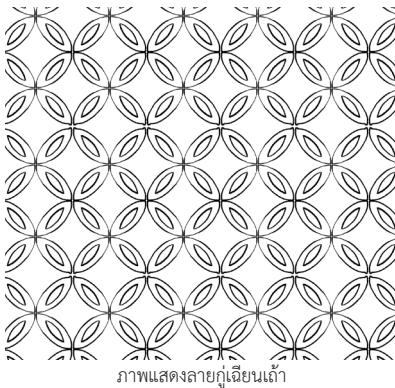

ภาพแสดงลายอวนจือจิน

๕.๑ **ลายช่องกระจก** ลวดลายในลักษณะกรอบรูปสี่เหลี่ยมโค้งมนและมีการหยักขอบลายนั้น บางครั้งเรียกว่า ชุมจกล ซึ่งเป็นลวดลายแห่งสิริมงคลของจีน ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ล้านนาได้นำมาใช้ประดับวิหาร โดยนิยมนำรูปสัตว์หิมพานต์ เช่น คชสีห์ ราชสีห์บรรจุในกรอบชุมนี้

๕.๒ **ลายปีว เชียง** หรือ **ลายกัก** เป็นลวดลายที่นิยมใช้ในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ที่หน้าแทนบ โดยทั่วไปเรียกว่า ลายกัก เป็นลวดลายสิริมงคล ที่นำมาจากจีนเข้าเดียวกัน มีลักษณะเป็นลายสาโน้สไก่จีน กักที่ไม่มีปลายสี่ความถึงความยืนยาวที่ไม่มีสิ้นสุด ซึ่งกินนัยลึกถึงความลึกลับของจักรวาลและความไม่สิ้นสุดของพระศาสนา กักจังให้ความหมายมงคลว่าให้มีอายุยืนยาว เมื่อใช้เสริมสัญลักษณ์อื่นจะมีความหมายว่า คำอวยพรนั้นไม่จบสิ้นเลย

๕.๓ **ลายอวนจือจิน** เป็นลวดลายสิริมงคลของจีนมีเสียงพ้องกับคำจีนที่แปลว่าหมื่น เป็นลวดลายแสดงการอวยพร เช่น ให้พรหมื่นประการตามความเชื่อของชาวจีน

ภาพแสดงลายกุ้นเด็ก

๔.๔ ลายกุ้นเด็ก เป็นลายเงินตราโบราณของจีน พบรากานามาใช้กับແຜແລຂອງວິທາຮັດເວີຍງ ລາດລາຍນີ້ເປັນລາຍສີຣິມົງຄລຂອງຈືນເຊັ່ນເດືອກກັນ

แนวคิดในการทำລາຍປະຕັບວິທາຮັດ

ຈະເຫັນໄດ້ວ່າລາຍທີ່ນຳມາປະຕັບວິທາຮັດນັ້ນລ້ວນແຕ່ເປັນລາຍທີ່ມີຄວາມໝາຍທີ່ສ່ມບູຮຸນໃນຕົນເອງແລະລາຍທີ່ຕ້ອງປະກອບກັບລາຍອົງຄປະກອບອື່ນໆ ຈຶງຈະມີຄວາມໝາຍສ່ມບູຮຸນ ທັງນີ້ໜ່າງໄດ້ນຳລາຍປະເທດຕ່າງໆ ນີ້ມາປະຕັບຕົກແຕ່ງດ້ວຍຄວາມຄືດກາປະຕັບນັ້ນອູ້ງໃນກອບຂອງຈົນທາງພຸທ່ຽນສາເປັນຫລັກ

ໂດຍສາມາດເຫັນໄດ້ຄວາມນິຍົມໃນແຕ່ຍຸສສົມຍັດື້ອີ ໃນຊ່າງພຸທ່ຽນຕະຫຼາຣະທີ່ ๒๑-๒๓ ຈະມີກາປະຕັບກາພໂພື້ພຖານ ແລະກາພເທວະດາເປັນກາສແດງຄວາມໝາຍໃນເຮືອກາຕຣ້ສູ້ ແລະເຂັ້ມຂັງການຂະໜາພູມາຮອງພະຫຼອງຄ ສ່ວນລາຍສັກວົ່ວຕ່າງໆ ລ້ວນແລ້ວແຕ່ເປັນກາສແດງລຶງຈໍາພະກຳລັງ ອ້ອງແສດງລຶງສັກວົ່ວທີ່ພົມ ເຊັ່ນ ພຣະ ອ້ອງ ພຸ້ມານາຄ ຕ້ວາລຸງ ສ່ວນໃນພຸທ່ຽນຕະຫຼາຣະທີ່ ๒๔ ມີຄວາມນິຍົມໃຫ້ລາຍສີຣິມົງຄລແບບຈົນມາປະຕັບຍ່າງທີ່ໄມ່ເຄຍປරກງົມາກ່ອນ ທັງນີ້ຈະເນື່ອງຈາກກາປະຕັບປະລິມັງແປງທີ່ເກີດຂຶ້ນໃນຊ່າງປະວິທີສາຫຼວງ

ດັ່ງທີ່ທ່ານອູ້ງແລ້ວວ່າ ຂ່າວລ້ານນາ ນັ້ນເປັນກຸ່ມ່ານທີ່ມີກາປະຕັບພາສາທາງວັນຮຽມອ່າງໜ່າຍຫລາຍ ດັ່ງຈະເຫັນຈາກຫັກຮູ້ານທາງປະວິທີສາຫຼວງ ທີ່ມີກາປະຕັບຕ້ອນໜັກກຸ່ມ່ານອູ້ງຕ່າງໆ ໄທ້ມາຕັ້ງລຶ່ນຮູ້ານຍັງເຂີຍໃໝ່ ອ້ອງແມ້ແຕ່ກາຣ່າ໌ໜ້າພ່າເຂົ້າມາປົກຄອງລ້ານນາ ແລະກາຮັບວັນຮຽມຂອງຈືນຮູ້ານທີ່ມີກາປະຕັບຕ້ອນໜັກກຸ່ມ່ານອູ້ງຕ່າງໆ ເທົ່ານີ້ລ້ວນເປັນເຈື່ອນໄຂທາງປະວິທີສາຫຼວງ ວິທາຮັດລ້ານນາທີ່ສິນ

ความหมาย
และประเพท
ของสล่าสร้าง
วิหารล้านนา

ความหมายและประเภท ของสถาสร้างวิหารล้านนา

ความหมาย “สถา”

นิคุ่ม พرحمมาเทพย์ ให้ความหมายสถาฯว่า สถาฯ อ่านว่า สะ-หล่า เป็นคำที่ได้รับอิทธิพลมาจากพื้นท้องชาวไท (ไทใหญ่) หากเราไปเที่ยวถิ่นเมืองเชียงตุง พื้นท้องชาวบ้านจะเรียกคนที่เก่งหรือเชี่ยวชาญอย่างโดยอย่างหนึ่งว่า “สถาฯ” เช่น สถาตีกลอง หมายถึงคนมีความเชี่ยวชาญในการตีกลอง เป็นต้น

ส่วนในเมืองล้านนาเรียกผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการก่อสร้าง การแป้ง(ประดิษฐ์/ทำ) การตกแต่ง หรือการกระทำด้วยฝีมือต่างๆ นั้นว่า “สถาฯ” เช่นว่า สถาฯเป่งป้อ๊ะ คือ นายช่างที่ทำโต๊ะ สถาฯเป่งເຂືອນ คือนายช่างที่สร้างบ้านเรือน สถาฯແຕມ คือผู้เชี่ยวชาญในการเขียน แต่ง วาดภาพ สถาฯต้อง คือผู้เชี่ยวชาญในการฉลุลาย ทำดุนภาพ สถาฯแกะ คือผู้เชี่ยวชาญในการแกะหรือสลัก สถาฯສີ คือช่างทำสี สถาฯບອກໄຟ คือช่างทำบ่อจั่วไฟ เป็นต้น

การเรียกขานคำว่า สถาฯ มักจะใช้น้ำหน้าชื่อจริง แทนคำว่า นาย เช่น นายบัน เป็นช่างเรียกันว่า “สถาฯบัน” หากเป็นภาษาไทยกลางอาจเรียกสัน្ដๆว่า ช่างบัน

อุดม รุ่งเรืองศรี (๒๕๔๔) ให้ความหมายว่า สถาฯ เป็นศัพท์จากภาษาพม่าที่เพี้ยนจาก อาจารย์ ซึ่งหมายถึง ช่าง ผู้ชำนาญการ ผู้ควบคุมการก่อสร้าง หรือการทำงานประเพณีมีอี และยังหมายรวมถึงนักดูดตี ซึ่งจะมีชื่อเครื่องดนตรีที่ผู้นั้นชำนาญอยู่กำกับไว้ด้วย คำนี้ในเอกสารล้านนาแต่เดิมใช้ ช่าง

วัฒนະ วัฒนาพันธุ์ (๒๕๔๔) ให้ความหมายว่า ตามคำศัพท์ภาษาไทยเหนือล้านนา คำว่า “สถาฯ” เป็นคำใช้เรียกผู้ที่มีฝีมือเชี่ยวชาญมากกว่าผู้อื่น สถาฯ คิดสร้างด้วยการใช้มือ เช่น การทำโต๊ะหมุน ปราสาทไม้ แกะสลัก โต๊ะเก้าอี้ ตีเหล็ก ฯลฯ งานเหล่านี้มีสถาฯที่มีความรู้ ความชำนาญเป็นผู้ทำ สถาฯจึงน่าจะตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Artisan ซึ่งหมายถึง “Someone who works with his hand.” (Oxford Dictionary, ๑๙๘๑)

ข้อสังเกตถืออย่างหนึ่งก็คือ คำ “สถาฯ” น่าจะใช้เฉพาะกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ทั้งคำ “สถาฯ” และ “ช่าง” เป็นคำที่ มีนัยของการยกย่องว่ามีความสามารถเฉพาะและมีเกียรติในชุมชน ผู้ใดเป็นช่างพ้อน ช่องช้อ หรือเป็นสถาฯแกะช่อฟ้า หน้าบัน แกะตุง ทำปราสาท ฯลฯ จัดว่าเป็นผู้มีความสามารถเป็นพิเศษโดยเฉพาะ เป็นงานที่เกี่ยวกับการประดิษฐ์ ห้องน้ำ มีความประณีต และทำด้วยมือ

พุทธศิลปิน^{๑๐}

สำหรับคนที่เป็นช่าง สถา หรือพุทธศิลปินนั้น จะต้องเป็นผู้มีศรัทธา ไฝร์ ไฟ ศึกษาและนำมาได้คราวนี้ให้ถูกต้อง พร้อมทั้งสามารถอธิบายความรู้นั้นได้ในฐานะนักสร้างสรรค์พุทธศิลป์อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวถึงนัยหนึ่งคือ นำเอารรมราชิษฐานที่สืดตับพังจากกัลยานมิตร เพื่อขยายขอบเขตแห่งความรู้ในธรรมนั้นออกໄไปหกวังไกลในดินแดนแห่งภาพและสัญลักษณ์ที่มีคุณค่าลุ่มหนึ่งสามารถรับและเข้าใจได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านอักษรของชาติหรือภาษาใด เนื่องด้วยเหตุนี้ พุทธศิลปินจึงจำเป็นต้องมีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัว เพื่อให้เป็นการเสริมให้เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ของผู้สืบทอด และถ่ายทอดธรรมะพระพุทธเจ้าได้อย่างสมบูรณ์แท้จริงและดงาม ดังนั้นพุทธศิลปินจึงควรจะต้องนำพาเช่น “โสดาปัตติยังคง” และ “เวสารัชกรณธรรม” มาประทับในตน “อันเป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา” ของบุคคลในชั้นโสดาบันที่อยู่ประจำมาไว้ และเป็นธรรมที่ทำให้เกิดความแก้วกล้าในการที่จะทำหน้าที่ของตนในฐานะพุทธศิลปิน เพื่อที่อย่างน้อยที่สุด การทำหน้าที่ของเขานั้นในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านพุทธศาสนาปัตยกรรม จะได้ปราศจากข้อกังขาจากบุคคลที่ชื่นชอบผลงานของเขาระและสงสัยว่ามันอาจไม่ถูกต้อง หรือผันไปจากหลักธรรมความจริงอันบริสุทธิ์ ถูกต้อง ดีงามและสมบูรณ์

สำหรับองค์คุณแห่งโสดาบัน (โสดาปัตติยังคง) หรือธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา (ปัญญาวุฒิธรรม) มีด้วยกัน ๔ ประการคือ

ปัญญาวุฒิธรรม ๔ ประการ คือ

๑. สัปบุริสังเสวะ การเสนาสัตบุรุษ การคบหาคนดี
๒. สัทรัมมสสวนะ การสืดตับสัทธธรรม การฟังหรือการเรียนรู้ธรรมที่ถูกแท้
๓. โยนโนสมนสิการ การทำในใจให้แยกชาย การใช้ความคิดถูกวิธี การรู้จักคิด
๔. อัมมานุรัมมปภิปติ การปฏิบัติธรรมย้อมคลานแก่ธรรมใหม่ ปภิบัติธรรมถูกหลักธรรม

^{๑๐} วิภาดา ศุภรัตน์ปรีชา, โครงการย่อย ช่างพื้นบ้านล้านนา กับงานอนุรักษ์สถาปัตยกรรม, คณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

องค์คุณที่ทำให้เกิดความแกล้วกล้า ได้แก่ เวลาสารัชธรรมนรรรม มี ๕ ประการ

๑. ศรัทธา (ความเชื่อที่มีเหตุผล)
๒. ศีล (ความประพฤติถูกค้องดีงามเป็นปกติ)
๓. พาหุสัจจะ (ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก)
๔. วิรินารัมภ (ประภาความเพียร คือ การที่ได้เริ่มลงมือทำความเพียร พยายามในกิจการนั้นๆ อุยล้ออย่างมั่นคงจริงจัง)
๕. ปัญญา (ความรอบรู้ เข้าใจซึ่งในเหตุผล ดีชั่ว ประโยชน์ มีใช่ประโยชน์ รู้จักคิด รู้จักวินิจฉัย และรู้ที่จะจัดการ)

เมื่อพิจารณา กิจของพุทธศิลปินปฏิบัติ ซึ่งได้ทำไปด้วยความแกล้วกล้าเนื่องจาก อิงเอาองค์คุณต่างๆ ในหัวข้อ “เวลาสารัชธรรมไว้เป็นพนักหลัง” ก็มองเห็นได้ชัด ว่า เป็นองค์ประกอบเข้ารับເօພະພຸທຣເຈ້າຫຼືພະຮອມຂອງພຣະວົງຄົມມາເປັນກໍລາຍາມມີຕະແລວສັດບ່າເລາເຮັດວຽກນັ້ນຈະຈົບໂດຍປົກປົກຕ່ອງຮຽມດ້ວຍໂຍນິໂສມນສຶກາຮ รวม ครบ ๒ ขັ້ນຕອນທີ່ເຮັດວຽກວ່າ ບຸພາກແໜ່ງມັນມີປາວັນເປັນປັຈັບຂອງສົມມາທີ່ງອີແລ້ວ ເກີດ ຄວາມເຫັນຄວາມເຂົ້າໃຈທີ່ຖືກຕ້ອງຕາມຄວາມເປັນຈິງ ຈຶ່ງປົກປົກຕ່ອງຮຽມນັ້ນຕ່ອງຢ່າຍຄູກຫັກ ເປັນຮຽມນຸ່ຮຽມປົກປົກ ເກີດແນວຄວາມຄິດສ້າງສຣຄົມພຸທຣຟິລົບປ້ອກມາ ໄນວ່າຈະເປັນ ຈິຕຮຽມ ປະຕິມາຮຽມ ສາກັບຕິຍຮຽມ ພ້ອມຮຽມ ດຳເນີນໄປຕາມມຣຄາແໜ່ງພຸທຣ ຮຽມນັ້ນ ຈະສໍາເລົາຕາມຄວາມມຸ່ງໝາຍນັ້ນ ໝາຍຄື່ງພົງພານພຸທຣຟິລົບທີ່ປະຕິລົບນີ້ ໄດ້ສ້າງສຣຄົມພຸທຣຟິລົບ ສາມາດເປັນຫຼັກອ່າຍ່ານີ້ທີ່ໜ່າຍບຸຄຄລ້າຫັນມາເຊື່ອຄື່ອໃນພຸທຣສາສານາແລະ ປົກປົກຕິນໃຫ້ຢູ່ໃນຮຽມນຳຕົນໄປສູ່ທາງພຸທຣສາສົກໝາຍທີ່ດີຈາມຕ່ອງໄປ ແມ່ວ່າເພີ່ງໃນໜັ້ນສືບ ກໍ ຄື່ອວ່າພົງພານສິລປະຂອງພວກເຂົກທີ່ໃຫ້ຜູ້ນແລະສັງຄມດໍາຮ່າງຍູ້ໃນຄຣລອງຄຣອງຮຽມແໜ່ງ ກາຮອຍ່ຽວມັກອ່າຍ່າງປົກປົກ ແລະໃນຮະດັບທີ່ເໜື່ອຂັ້ນໄປກວ້ານັ້ນ ເປັນກໍລາຍາມມີຕະແລວ ແ່ງ ຮຽມໜັ້ນສູງໄດ້ ເປັນພຸທຣກໍລາຍາມມີຕະແລວ ແລະທໍາໃຫ້ຜູ້ຊື່ໄດ້ຂັ້ນໝົມພົງພານຂອງເຂາດຳເນີນຂີວິຕ ໄປຕາມມຣຄາ ເປັນບຸນຍາຂື່ງຄອຍທໍາທຳທີ່ເພຍແພຣ່ຄວາມດີຈາມແກ່ໜ້າໂລກ ກໍຄື່ອວ່າພຸທຣ ຜິລົບນີ້ໄດ້ປະສົບຄວາມສໍາເລົງຈອຍ່າງສູງສົມກັບທີ່ໄດ້ຕັ້ງໃຈສ້າງສຣຄົມພຸທຣຟິລົບນີ້ໄວ້ ສໍາຫັບໜ້າໂລກ ດັ່ງທີ່ກ່າວໃນເບື້ອຕົນແລ້ວ ຈະເຫັນວ່າ “ໜ່າງຫົວສ່າ” ທີ່ທຳກຳນັ້ນເກີຍກັນ ສາກັບຕິຍຮຽມທາງສາສານັ້ນ ມີໃຫ້ເຄຣາ ຈະເປັນໄດ້ຈ່າຍ ຈຶ່ງທີ່ໃຫ້ຈຳນວນຫ່າງຫົວສ່າດ້ານນີ້ ມີຈຳນວນນ້ອຍແລະຫາຸ້ມໍ່ທີ່ມີອົງຄວາມຮູ້ຕາມຂໍ້ມູນດັ່ງກ່າວໄດ້ຢ່າກເພຣະກາຮົບຮັນນັ້ນ ໄນມີ ທັກສູດ ໂນ່ມີສັກສົກທີ່ເປັນຫຼັກແລ້ວ

ระดับของสลา

บุญรัตน์ ณ วิชัย (๒๕๔๖) กล่าวว่า สล่าแบ่งได้เป็น ๓ ระดับตามความรู้ความสารถและวัยวุฒิ

สล่าที่มีระดับความสามารถสูงที่สุดเรียกว่า “สล่าหลวง” ซึ่งเทียบเท่ากับ ตำแหน่งศิลปินแห่งชาติ ตัวอย่างเช่น สล่าแสดง บันสิทธิ์ ศิลปินแห่งชาติสาขาหัศนศิลป์ (การทอผ้า) สล่าหลวงจะต้องมีอายุมาก และมีความสามารถ ที่สำคัญต้องมีความคิดสร้างสรรค์ด้วย ผู้ใดก็ตามที่ได้พบเห็นชิ้นงานจะสามารถรู้ได้ในทันทีว่าเป็นผลงานของ สล่าผู้ใด ดังนั้นสล่าหลวงจะต้องมีผลงานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มาจากการคิดสร้างสรรค์ด้วย

สลาระดับลงมาเรียกว่า “สล่าเก้า” หมายถึงสล่าที่มีความชำนาญในวิชาชีพ เป็นอย่างดี จนสามารถถ่ายทอดวิชาให้กับผู้ที่เริ่มศึกษาได้ สล่าประเภทนี้มีประสบการณ์มากพอสมควรเป็นที่รู้จักยอมรับในวงการสล่าและสังคมได้เป็นอย่างดี

สลาระดับสุดท้ายเรียกว่า “สล่าปำย” ใช้เรียกบรรดาช่างที่กำลังฝึกหัด เป็นผู้ที่กำลังแสวงหาความรู้ประสบการณ์จากการทำงานตามสาขาอาชีพที่ตนเองถนัด (บุญรัตน์ ณ วิชัย, ๒๕๔๖)

ສລາສ້າງວິທາຮລານນາ

๑. **ສລາຫລວງ** (ສລາຫລວງ) ຂ່າງຜູ້ຄົດ ອອກແບບ ເຊີ່ຍນແບບ ທັ້ງສ່ວນໂຄຮສ້າງແລະ ສ່ວນອົງປະກອບທັງໝາດ
๒. **ສລາຮອງ** (ສລາເກົ້າ) ຂ່າງຜູ້ຂ່າຍສລາຫລວງ ອ່ານແບບ ສັ່ງຈານ ຕຽບຈາກ ຕລອດ ຈົນຄວບຄຸມຈານກອສຮ້າງ
๓. **ສລາໂຄຮສ້າງ** ຂ່າງຜູ້ຄົດ ດຳນວນງານໂຄຮສ້າງ ປະກອບດ້ວຍ ໂຄຮສ້າງ ຄອນກົງເກີດເສີມເໜັກ ເໜັກ ປຸນ ແລະ ເມື່ອ
๔. **ສລາປຸນປັ້ນ** ຂ່າງຜົມປຸນໜັກປຸນຕຳ ປັ້ນແລະ ຂຶ້ນຮູປອງປົກປອບປະດັບ ຕົກແຕ່ງຕ່າງ ๆ ເຊັ່ນ ບັນໄດນາຄ ຫຼານຊຸກຊື້
๕. **ສລາແກະສັກ** ຂ່າງແກະສັກລາວດລາຍງານໄໝ ເພື່ອປະດັບຕົກແຕ່ງໃນສ່ວນຂອງ ອົງປະກອບຕ່າງ ๆ ເຊັ່ນ ໜ້າບັນ
๖. **ສລາສີ** ຂ່າງທຳສີ ພສມສີ ອັນນາຈາກຮຣມໜາດີເພື່ອຄວາມຄອງທນແລະ ຍກະຮະດັບ ການໂຄຮສ້າງແລະ ສ່ວນປະກອບຕ່າງ ๆ ເຊັ່ນ ຮັກ (ສີດຳ), ຜາດ (ສີແດງ) ແລະ ທອງຄຳເປົລາ (ສີ ທອງ) ອັນເປັນທີ່ມາຂອງຄຳວ່າ ລົງຮັກປິດທອງ
๗. **ສລາແຕ່ມ** ຂ່າງເຂີຍລາຍ ຂ່າງແຕ່ມລາຍດາມແບບທີ່ສລາຫລວງອອກແບບ ຊື່ສ່ວນ ໃຫຍ່ງຈະເປັນເຮືອງຮາວເດີຍກັນທຸກສ່ວນ ເຊັ່ນ ລາວດລາວລາຍພື້ພຣຣນ ເມື່ອໄໜ ສັດຖິວິດຕ່າງ ๆ ທີ່ເວົາ ປະດັບຕົກແຕ່ງຕາມສ່ວນປະກອບຕ່າງ ๆ
๘. **ສລາແກ້ວຈິນ** (ກະຈົກເກົ່າຍົບ) ຂ່າງທຳແກ້ວຈິນ ທີ່ອກຮາຈາກເກົ່າຍົບ ມີຄວາມ ຄອງທນເຂົ້າງແຮງ ສາມາຮັກທັກອ່າໄຟດັ່ງກ່ານໄດ້ ເພື່ອຕົກແຕ່ງອົງປະກອບສ່ວນຕ່າງ ๆ ເຊັ່ນ ດາວ ເພດານ ຫຼານຊຸກຊື້ ດວງຕານາຄ ເກົ່າຍົບ ເປັນຕົ້ນ
๙. **ສລາເຄົ່າງໂລທະ** ຂ່າງທຳ ຂ່າງຕີ ຂ່າງເພາເຄົ່າງໂລທະປະດັບຕົກແຕ່ງອົງປະກອບສ່ວນຕ່າງ ๆ ເຊັ່ນ ດັຕ ກະດິງ

ଶ

สลา
สร้าง
วิหาร
ล้านนา

ສລ່າພ່ອທະນາມືນ
ນາຍເບຸງຈາມືນ ສຸຕາ
ສລ່າສ້າງວັດ ຈັງຫວັດເຊີຍໃໝ່

ກາພແສດສລ່າພ່ອທະນາມືນ

១. ປະວັດ

ເກີດ	ວັນອັງຄາຣີ ៧ ອັນວາຄມ ພ.ສ. ២៤៨៧
ທ່ອງຢູ່ປ່າຈຸບັນ	ຕະ ໄໝ່ທີ ១៧ ຕ.ສບເຕີຍະ ອ.ຈອມທອງ ຈ.ເຂິຍໃໝ່
ກາຮັກກາ	ຮະດັບປະປະມົມກຶກາທີ ៦ ໂຮງຮຽນສະໜອມທອງ
ພລງານ	ຮະດັບມັຮຍມກຶກາທີ ៣ ໂຮງຮຽນຈອມທອງ
	ວັດດັດທາດນາຄ ຕ.ສບເຕີຍະ ອ.ຈອມທອງ ຈ.ເຂິຍໃໝ່
	ວັດພຸຖນົມິຕຣ ຕ.ສບເຕີຍະ ອ.ຈອມທອງ ຈ.ເຂິຍໃໝ່
	ວັດພຣະຈຸຈຸມທອງ ຕ.ບານຫລວງ ອ.ຈອມທອງ ຈ.ເຂິຍໃໝ່
	ວັດເທັກປະສິທີ (ວັດຕັ້ນເຊືອດ) ຕ.ຫາງດົງ ອ.ຫາງດົງ ຈ.ເຂິຍໃໝ່
	ວັດເດືອດຳຮັງ (ວັດບານກັດ) ຕ.ຫາງດົງ ອ.ຫາງດົງ ຈ.ເຂິຍໃໝ່
	ອຸໂປສັກ ວັດຮໍາເປົງ (ຕໂປທາຮົມ) ຕ.ສຸເທັບ ອ.ເມືອງ ຈ.ເຂິຍໃໝ່

ສລ່າພ່ອທະນາມືນໃນວັນເດືອນທີ່ ທີ່ຂັ້ນຂັ້ນແຈ້ງ ຮະຫວັງທີ່ເຮັຍນມັຮຍມກຶກາທີ ១ ມັກຈະໜ່າຍພ່ອທຳມະນຸດໃນການໄສ່ງານແກະສລັກເສມ່ອຫລັກເລີກເຮັຍ ເພື່ອນຳໄປໜາຍ ທັ້ງລວດລາຍທີ່ ເທັກພນມ ຍັກໜ້າ ຮ່ອມໄວ່ຈະເປັນລວດລາຍໄດ ກີ່ມັກຈະຝຶກຝັນຈຸນສາມາດຮັດເກະອກມາໄດ້ຍ່າງ ສວຍງາມ ລ້ອງຈາກຈົບການກຶກກາຮະດັບມັຮຍມ ៣ ດ້ວຍໃນຍຸຄສມ່ຍັນນັກງານທີ່ມັນຄີກີ່ການ ເປັນຄຽງ ຈຶ່ງໄດ້ເດືອນທາງສອບຝຶກທັດຄຽງ ແລະ ຕິດໃນຜູ້ທີ່ຖືກຄັດເລື່ອກ ແຕ່ດ້ວຍສະຖານທາງບ້ານໄໝ

ได้เอื้อต่อการเข้าเรียน จึงได้สร้างสถาปัตย์ไปและออกแบบรั้วบ้านแกะสลัก พระราม ยกษ ชากล ชิ่ว ช้าง ครุฑ แมกวนอิม แกะได้ทุกอย่าง ถ้ามีตัวอย่างเอามาให้ และออกแบบทำสำเร็จ ทำให้ ทำสวน เมื่อได้ที่รกรดเก็บเกี่ยวมาถึง หลังจากนั้นเหมือนทางราชการตั้งสหกรณ์ไม่ ทำให้ ไม่ขาดแคลนตามท้องตลาดจึงได้เลิกทำอาชีพแกะสลัก และผันตัวไปเป็นสหกรณ์เรือน เป็นทั้งลูกนองบ้าง สล่าเก็บบ้าง ทำทุกอย่างตั้งแต่บ้านประดู วงศ์ เรือน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๖ และสั่งสมเก็บประสบการณ์งานก่อสร้างตั้งแต่นั้นมา หลังจากนั้นได้แต่งงานใหม่ ที่บ้านดงหาดนาค จึงมีโอกาสได้ทำวัด เพราะสลาตที่ทำเรือนมีมากขึ้น เริ่มแรกสร้างโบสถ์ วัดพุทธนิมิตกรก่อน เพราะหลวงพ่อท่านเชื่อว่าจะทำได้แน่ ช่วงนั้นอายุประมาณสามสิบ สอง ทำงานร่วมกับเพื่อน เดินทางไปคุ้ງงานทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ แมริม แม่แจ่ม แม่แตง ลำปาง พะ夷า

ภาพแสดงอุปโภคภัณฑ์ประดิษฐ์ (วัดด้านເຊືດ)

ครั้งวันหนึ่งมีการแข่งขันทำกล่องใหญ่ เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน แต่กลับมีเสียงชวาบ้านที่ ไม่เชื่อว่าจะทำได้ และกลัวว่าสลาມินทำจะเป็นการ เสียไม้ไปเปล่าประโยชน์ สلامินจึงให้สัตย์ว่าหาก ทำไม่เสียจนไม่ได้กล่อง จะขายนาเพื่อซื้อไม้มาคืน ทั้งหมด แต่แล้วความสามารถก็渺茫茫มาให้แก่ หมู่บ้านได้ กล่องที่สลาມินทำ เมื่อตีแล้วเสียงดังก้อง ที่สุดในงาน จนทำให้ตอนนั้นข้อเสียงเริงงานของ สلامิน เจ้าอาวาสวัดพุทธนิมิตเห็นความสามารถ จึงเสนอให้สลาມินช่วยสร้างอุโบสถหลังแรกที่วัด พุทธนิมิต และเมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อย สلامินขอ อุปสมบทวัดดงหาดนาค และระหว่างนั้นก็สร้าง โบสถ์ให้แก้วัด

โบสถ์วัดพุทธนิมิต เจ้าอาวาสมีแบบ แผ่นเดียว มีตัวเลข จึงไปซื้อไม้มาตรฐานมาแล้ว ลองเอามาเทียบ เมื่อสร้างจริงก็ลงตัวไม่โครงสร้าง หลังคาขนาดตามจริงงบบันพัน เพื่อใช้ในการ วัด การเทียบในการขึ้นโครงสร้างจริงทำแบบนี้ใน ช่วงแรก ๓-๔ วัด เพราะกลัวพลาดและสามารถ วัดได้ง่าย ยิ่งโนบสห์ตัมมุขยิ่งยาก (วัดหนองชาง ต.สบเตี้ยย อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่)

๒. แนวความคิด ความเชื่อ ปรัชญาในการสร้างวิหาร

ปัจจัยสำคัญของการเป็นสถาทั่วัต เริ่มจากการสร้างแรงศรัทธาที่มาจากการจิตใจ “การสร้างภาระที่สร้างความสงบภายในจิตใจ” แต่เดิมครอบครัวของพ่อหนาน มีนินบับถือศาสนาคริสต์ จึงไม่ได้เข้าร่วมมาตั้งแต่เด็ก เมื่อพ่อแม่เสีย พ่อหนานมีนบับบุรุษ เป็นสามเณร จึงเกิดจุดเปลี่ยนขึ้นมาเรื่องห่วงการบรรพชา และเปลี่ยนมานบับถือศาสนาพุทธ อย่างจริงจัง ยึดหลักการปฏิบัติตามพระพุทธเจ้า และศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้า นั่งสมาธิเพื่อสร้างความสงบให้จิตใจ ต้องทำจิตใจให้สูง ให้พะรัสมานต์ ด้วยทิวภาพ หนานมีนสนใจเรื่องงานช่างเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ผนวกกับการศึกษาเรื่องราวคำสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้เข้าถึงหลักความเชื่อ พิธีกรรม และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะก่อรูปขึ้น มาเป็นพุทธสถานสถาปัตยกรรมได้อย่างลึกซึ้ง

ความเชื่อและพิธีกรรม เป็นสิ่งสำคัญของคนล้านนา เมื่อจะการทำสิ่งต่างๆ ควรจะไหว้บอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีเทวดา เพื่อบอกกล่าว ขออนุญาต และเพื่อความศริริมงคล พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานช่างอันดับแรก เช่น

“พิธีกรรมไหว้ครูช่าง” ช่างแต่ละแขนงจะมีครูช่างของแต่ละคน มีขั้นคุณและต้องมีพิธีไหว้ครูทุกปี สักการะครูบาอาจารย์ ประกอบไปด้วยสถาเก้า และสถาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงาน

“พิธีกรรมไหว้เจ้า” พิธีกรรมก่อนเริ่มการก่อสร้าง เพื่อบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีเทวดาเจ้าที่เจ้าทางที่ดูแลอยู่อาศัยผืนแผ่นดินที่นั้น

“การสร้างศาสนสถานสถาปัตยกรรม เป็นการร่วมมือกันระหว่างช่างสถาทั่วที่เป็นมนุษย์และเทวดา

มาร่วมกันสรรค์สร้างสถาปัตยกรรม ที่มีจิตวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ”

ສາທິປະໄຕກຣມຄຽງໃໝ່ ພ່ອທະນາມີນເດີນທາງສຶກຫາທາຄວາມຮູ້ຈາກສາທິປະໄຕກຣມຄຽງໃໝ່ຮ້ອງສາທິປະໄຕກຣມທີ່ໃຊ້ເປັນກຣນີສຶກຫາ ດືອກສານສະຖານທີ່ສຳຄັງທີ່ວ່າແຜ່ນດິນລ້ານນາທີ່ໃນປະເທດ ໄດ້ແກ່ ຈັງຫວັດເຊີຍງາຍ, ຈັງຫວັດເຊີຍໃໝ່, ຈັງຫວັດພະເບາ, ຈັງຫວັດລຳພູນ, ຈັງຫວັດລຳປາງ, ຈັງຫວັດພິຮ່ງ, ຈັງຫວັດນ່ານ ແລະ ຈັງຫວັດແມ່ຮອງສອນ ແຜ່ນດິນລ້ານນາອກປະເທດ ໄດ້ແກ່ ເມືອງລາວ, ເມືອງສີບສອງບັນນາ ແລະ ເມືອງເຊີຍຕຸງ ເປັນຕົ້ນ ພ່ອທະນາມີນສຶກຫາແລະ ຄອດຮ້າກສາກສໍາຮັງວັດເພື່ອສ້າງແລະອອກແບບໃຫ້ຮ່ວມສົນຍົມນາກີ່ຂຶ້ນ ສາທິປະໄຕກຣມຄຽງໃໝ່ ຈັງຫວັດເຊີຍໃໝ່ ໄດ້ແກ່ ວັດທຸ່ງຂອ້ຂລວງ ອຳເກວໂທາງດັງ, ວັດບຸນຄົງຫລວງ ອຳເກວໂທາງດັງ, ວັດພຸຖອເອນ ອຳເກວແມ່ແຈມ, ວັດປ່າແດດ ອຳເກວແມ່ແຈມ, ວັດສະຄວງໃນ ອຳເກວແມ່ເຮີມ ແລະ ວິທາຮຈັດຕຸມຸນຸ່ງ ວັດພຣະຮາດຖຸຈົມທອງ ອຳເກວຈອມທອງ ເປັນຕົ້ນ ຈັງຫວັດລຳປາງ ໄດ້ແກ່ ວິທາຮນ້ຳແຕ່ມ ວັດພຣະຮາດຖຸລຳປາງຫລວງ ອຳເກວເກະເຄາ, ວັດເສດ්ຈ ອຳເກວເນື້ອງ ເປັນຕົ້ນ

“ກາຈະອອກແບບແລະສ້າງວັດສັກວັດທີ່ວິທາຮສັກຫລັງເປັນເຮືອງໄມ່ຈ່າຍເລຍ

ເຮົາຈະຕ້ອງສ້າງພັ້ງແລະຄຸນຄ່າແຫ່ງຄວາມຄັກດີລືທີ່ໃໝ່ເກີດຂຶ້ນໃຫ້ໄດ້”

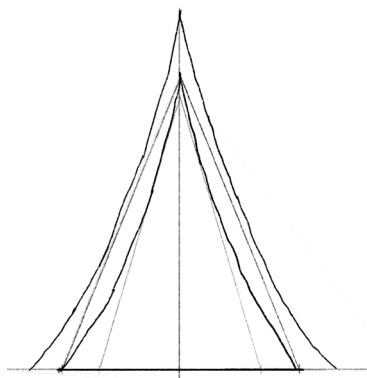

ກາພແສດຈວິທາຮນ້ຳແຕ່ມ ວັດພຣະຮາດຖຸລຳປາງຫລວງ

๓. การวางแผนวิหารและการออกแบบแบบสืดส่วนของวิหาร

การวางแผน การออกแบบอาคารต่างๆ ภายในวัด ตั้งแต่ วิหาร โบสถ์ ศาลา บานได ศาลาสรงน้ำพระ หรือเสี้ยวัด ซึ่งดำเนินร่องของอาคารแต่ละหลัง ควรจะตั้งอยู่ใน ตำแหน่งที่เหมาะสม อิงกับหลักพุทธศาสนา ศีลจักรวาล และโโนลก เพื่อให้ศาสนสถานมี คุณค่าทั้งกายภาพและจิตภาพต่อผู้ใช้งาน

การออกแบบยุคที่ ๑ การขึ้น mock up จั่ว สามเหลี่ยมด้านเทาด้านหน้า คล้ายกับนำจอม แม่มาพาด (ภายใต้กรอบของสามเหลี่ยมด้าน เท่า) ยีด-หด ขึ้น-ลง ตามความเหมาะสม เพื่อหา ทรงหลังคาที่สวยงาม ตามระยะที่ต้องการ

ภาพแสดงการขึ้น mock up จั่วสามเหลี่ยมด้านเท่า

การออกแบบยุคที่ ๒ ใช้ประสากรณ์ และ ดวงตาในการเทียบ เพื่อได้มาซึ่งสูตรโครงสร้าง หลังคาสามเหลี่ยมด้านเท่า ยังคงทำ mock up ของจริงเพื่อใช้ในการตรวจสอบความถูกต้อง

ส่วนความต้องการอื่นๆ ต้องถามเจ้าอาวาส เช่น เรื่องความสูงว่าชอบให้รูปทรง ต่ำ สูง หรือพอดี (วิหารวัดบุปผาราม- วิหารต่ำ โดยส่วนตัวของสถาปนิกไม่ยกชายคาสูง มากนัก เนื่องจากรูปสีกร่อน) และยอดฐานสูง เช่นวัดศรีเกิด

๔. โครงสร้าง วัสดุ และการประดับตกแต่ง

โครงสร้าง โครงสร้างของวิหาร เรียงลำดับการสร้างโครงสร้างจากล่างขึ้นบน

โครงสร้างฐานราก

โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก

โครงสร้างเสา

โครงสร้างเสาไม้และโครงสร้างเสา
คอนกรีตเสริมเหล็ก

โครงสร้างหลังคา

โครงสร้างไม้

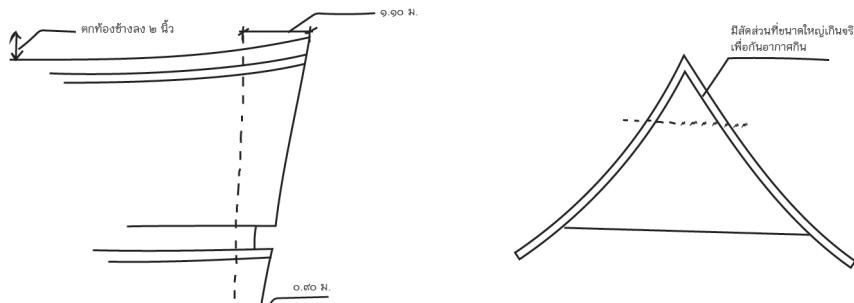
วัสดุ เลือกใช้วัสดุไม้ทั้งในส่วนของโครงสร้างหลังคาหรือส่วนประดับตกแต่ง
เนื่องจากเป็นวัสดุธรรมชาติที่มีนุ่มยืดสามารถแต่งเสริมความรู้สึกเข้าไปได้ และไม่ทำให้ชินกึ่ง
ความพิเศษที่ไม่เหมือนกัน ไม่ทิ้งส่วนใหญ่เป็นไม้สักขององค์กรอุดสาครมป่าไม้ (ชื่อ
ย่อ อ.อ.ป.) เป็นไม้ท่อนซุงแล้วนำมาเชือกงอเลือย โดยจะต้องคำนวนปริมาณไม้ ขนาดไม้
ตามจำนวนที่จะออกแบบ

การประดับตกแต่ง เครื่องประดับและลวดลายจะถูกออกแบบให้เหมาะสมกับ
สถานสถานแต่ละที่ เพื่อถ่ายทอดพุทธศาสนาโดยย่างวิจิตร ลวดลายหลากหลายรูปแบบ
ทั้งนานาพรรณพิช ดอกไม้ สิงหาราสัตว์ เสริมศาสนาใหม่ชีวิตชีวา มีความละเอียด
อ่อน การประดับประดาจึงเป็นสิ่งสำคัญ สถาเก็ตต้องกลมเกลี้ยง ต้องมีการลงลักษณะ
ลวดลายต่าง ๆ บนผ้าผนังก็ต้องเป็นลวดลายที่บรรจง ละเอียดละเอียดไม่ สร้างขึ้นด้วยความ
ละเอียดอ่อน ในสมัยก่อนคนล้านนาเดินขึ้นวัดบั้งต้องถอดรองเท้า เพราะวัดเป็นสถาน
ที่กราบไหว้ เพราะฉะนั้นการสร้างทุกอย่างขึ้นมาต้องถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในพื้นที่
ศักดิ์สิทธิ์

๖. เชิงช่าง (เจิงช่าง)

หลังคา สิ่งที่ควรคำนึงถึงในเรื่องของหลังคา คือ “อากาศกิน” เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่อยู่สูงไกลตาก ความรู้สึกเมื่อเห็นส่วนของหลังคาอาจทำให้รู้สึกว่าเล็กกว่าความเป็นจริงสมญานายไปในอากาศ เพราะฉะนั้นการออกแบบต้องไม่ให้อากาศกิน (เพื่อระยะหรือขนาดในการออกแบบ) เมื่อสร้างขึ้นมา ล้วมมองจากข้างล่างขึ้นไปก็จะเกิดสัดส่วนของอาคารพอเหมาะสมพองาน

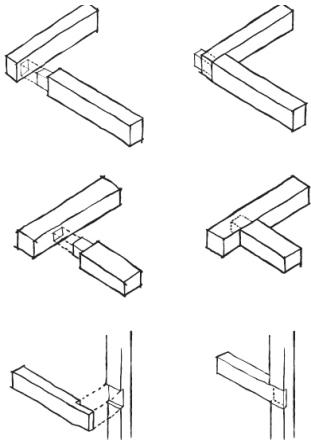
การออกแบบไม่ให้เกิดภาวะอากาศกินนั้น สถาปนิกจะออกแบบให้ความยาวของอกไก่ยืนพนหน้าจั่วอكمा ๑.๑๐ เมตร และให้รับกับคานหัวเสาหรือเสาเสี้ยวที่ยื่นออกมາ ๐.๙๐ เมตร เพิ่มมิติการมองจากมุมคนมองไม่ให้เกิดภาวะอากาศกิน

ภาพแสดงการออกแบบไม่ให้เกิดภาวะอากาศกิน

นอกจากนี้ยังมีการยกระดับของปลายของอกไก่ทั้งด้านหน้าและด้านหลังของสันหลังคาให้มีระดับต่างจากส่วนกลางสันหลังคาประมาณ ๒-๔ นิ้ว และมุงกระเบื้องหลังจากส่วนกลางไปยังด้านหน้าและด้านหลัง ทำให้เกิดมุมมองหลังคาแบบตักห้อยซ้างซึ่งเป็นระยะที่สวยงามพอเหมาะสมกับสายตา เมื่อมองไปยังตัวอาคาร

ช่อฟ้า เนื่องจากอยู่บนสุดของหลังคา ทำให้เมื่อมองจากพื้นล่างจะมีขนาดเล็กกว่าความเป็นจริงหรือถูกอากาศกิน จึงควรสร้างให้มีขนาดใหญ่ ขนาดจากฐานถึงปลายปากประมาณ ๒ เมตร ความหนาด้านหน้า ๑๑ นิ้ว ความหนาด้านข้าง ๑๖ นิ้ว แบ่งเป็นสองส่วน ส่วนฐานถึงปาก ๑ เมตร ส่วนปากถึงหงอนสูงสุด ๑ เมตร ความเอียงจากฐานไปปลายหงอน ๖๐ องศา เมื่อแกะสลักเรียบร้อย จะด้านหลังเพื่อสวมเข้ากับครอบหลังคา พอดี โดยไม่เห็นปุนที่นำไปประกอบหลังคา ก่อให้เกิดทั้งความแข็งแรงและความสวยงาม

ภาพแสดงการเข้าไม้

การเข้าไม้ ใช้วิธีการเข้าไม้แบบโบราณ
การยึดไม้โดยเดือยไม้ นำมาระยูกต์ใช้กับ
เทคนิคการก่อสร้างบ้านจีบัน ซึ่งโครงสร้างของ
วิหารนั้นจะต้องใช้ไม้ขนาดใหญ่กว่าการสร้าง
บ้านปกติ จะนั่นการใช้กระบวนการก่อสร้างแบบ
โบราณจะมีรายละเอียดหลายจุดที่นำมาศึกษา
และต่อยอดให้ใช้งานจริงได้ เช่น การต่อรอยต่อ
ไม้ กลอนประตู-หน้าต่างแบบโบราณ เป็นต้น

การแกะสลักไม้ วิหารล้านนาและงานแกะสลักไม้เป็นสิ่งที่ควบคู่กัน ในอดีต
วัสดุก่อสร้างและการประดับตกแต่ง ทั้งเรือนหรือศาสนสถานล้วนเป็นไม้ ไม้เจ็งเป็นวัสดุ
สำคัญในการก่อสร้าง วิหารคือศาสนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ การนำไม้มาประดับตกแต่งโดยไม่มี
ลายทำให้เกิดความรู้สึกแข็งกระด้าง จึงเกิดกระบวนการแกะสลักไม้ การแกะสลักให้
ความประณีตเพื่อให้เกิดคุณค่าแก่วิหาร

ขั้นตอน

๑. ออกแบบลดลายบนกระดาษร่าง

๒. เขียนลายที่ออกแบบลงบนกระดาษแข็งด้วยขนาด ๑ : ๑ (เท่าจริง) เพื่อ
ใช้เป็นแบบทابลบนแผ่นไม้ ก่อนทำการเพลากะไม้ (การนำเอาไม้หลาย ๆ แผ่น อัดติดกัน
เป็นแผ่นกว้าง เพื่อได้ขนาดเหมาะสมกับการใช้งาน)

๓. ลอกลายลงบนแผ่นไม้เพลาก

๔. ขี้นรูปหรือโครงลาย (Out line) โดยเลือยไม้ส่วนที่ไม่ต้องการออก

๕. ฉลุลาย (ส่วนทะลุ) เพื่อเป็นการขี้นรูป โดยใช้เลือยหรือเร้าเตอร์

๖. ลอกลาย คัดลายเพื่อแสดงส่วนลายและส่วนพื้น โดยสิ่งขนาดใหญ่

๗. ขุดพื้น ขุดเพียงตื้นก่อน ตรวจความถูกต้อง และขุดพื้นให้ลึกตามความ
ต้องการ

៨. កែបរាយលខេីយុទ្ធគងគាតលាយ ដូចីមិត្តសិរីលើបន្ទីម៉ោ សិរីមាហុដ

៩. ឱ្យករាលាថាមទរាយនិងពាណិជ្ជកម្មសិរី ដើម្បីអូទ្រង់នឹះ

១០. គេគិប យុម-ថាសី វិវេជ្ជកិច្ចការងារនៃឯណី

គេគិបនឹះ
យុម-ថាសី

នាំម៉ាកគេគិបនឹះ វិវេជ្ជកិច្ចការងារ

យុម-ថាសី
យុម-ថាសី

លក់រកិច្ចការ
លក់សិរីនៃស៊ុនទី ជាបិចការ និងបិចការ

រាយការណ៍ការកែបរាយលខេីយុទ្ធគងគាតលាយ

๗. ผลงานการออกแบบและก่อสร้าง

อุโบสถ วัดรำเปิง (ต่อพาราม) อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

เมื่อทำงานอยู่ที่วัดบ้านดง ทางเจ้าอาวาสวัดรำเปิงเดินทางไปหา และแจ้งให้ พอหนานพาไปคุยกะงานที่เคยสร้าง อยู่ในช่วงที่ทำงานกับช่างรุ่ง ในฐานะผู้คุมงาน หลัง จากนั้นเจ้าอาวาสวัดรำเปิงติดต่อจากงาน ค่างเรง ๘.๕ ล้านบาท ซึ่งทางวัดมีแบบจากร่ม ศิลป์การและแบบจากลูกน้องของพอหนานที่เคยทำงานด้วย ทั้งหมด ๒ แบบ พอหนาน เลือกแบบของลูกน้องเก่า เนื่องจากมีจิตรเรซิ่งช่างของพอหนานอยู่ และดูวิจิตรกว่า มา ปรับแต่งเป็นแบบของพอหนานมิน

ขั้นตอนการออกแบบและก่อสร้าง

๑. สอดคลานความต้องการของเจ้าอาวาส ต้องการหน้ากว้างเท่าไหร่ กี่ชื่อ กี่ชุด เทียบกับพื้นที่ที่จะก่อสร้างความต้องการของเจ้าอาวาสคือ ต้องการอุโบสถเปิดโล่ง และ ศิลปารอบ เพื่อญาติโยมสามารถมีส่วนร่วมในพื้นที่

ภาพแสดงอุโบสถ วัดรำเปิง (ต่อพาราม)

๒. เขียนผังพื้น

๓. เขียนรูปด้าน : ชุดหน้าหลังเท่ากัน มี ๑ รูปด้าน, ชุดหน้าหลังไม่เท่ากัน (หน้าสามเหลี่ยม) มี ๒ รูปด้าน

๔. เตรียมวัสดุโครงสร้างพร้อมแกะสลักลายลงบนโครงสร้าง

๕. ขึ้นโครงสร้างฐานราก

๖. ขึ้นโครงสร้างเสา

๗. ยกพระประภูมิฐานเข้า

๘. ขึ้นโครงสร้างหลังคา และมุงกระเบื้องหลังคา

๙. จัดทำองค์ประกอบงานไม้ : ไม้สัก ไม้ตะเคียน ไม้หาน

๙.๑ ช่อฟ้า : ไม้หนาหรือไม้อีกเพลากะสูง ๒ เมตร ความหนาของตัวท้องขนาด ๑๖ นิ้ว ความหนาด้านข้าง ๑๖ นิ้ว แบ่งเป็นสองส่วน ส่วนฐานถึงปาก ๑ เมตร ส่วนปากถึงหงอนสูงสุด ๑ เมตร เอียง ๖๐ องศา แกะสลัก เคลือบไม้

๙.๒ ป้านลม : นำไม้อัดมาตี扁 แล้วนำดินสอมาเขียนจากด้านหลัง เขียนดิ่ง และเขียนส่วนหัวแป๊ะ เพื่อจะได้สัดส่วนของป้านลม และนำลงมาเขียนลาย แกะสลัก เคลือบไม้

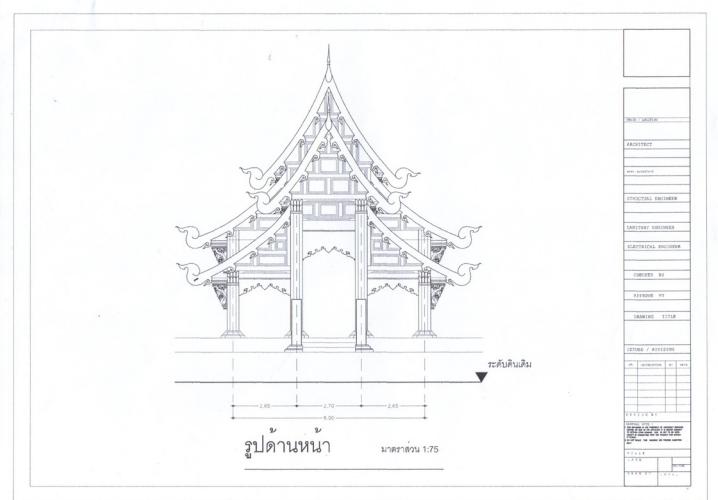
๙.๓ หน้าบัน, โถงคิว, นาคทันฑ์, แผงลาย (คอสอง), เชิงชาย :
ออกแบบและเขียนลายลงบนไม้ขนาดจริง แกะสลัก เคลือบไม้

๙.๔ ประตู หน้าต่าง : ออกแบบและเขียนลายลงบนไม้ขนาดจริง
แกะสลัก เคลือบไม้

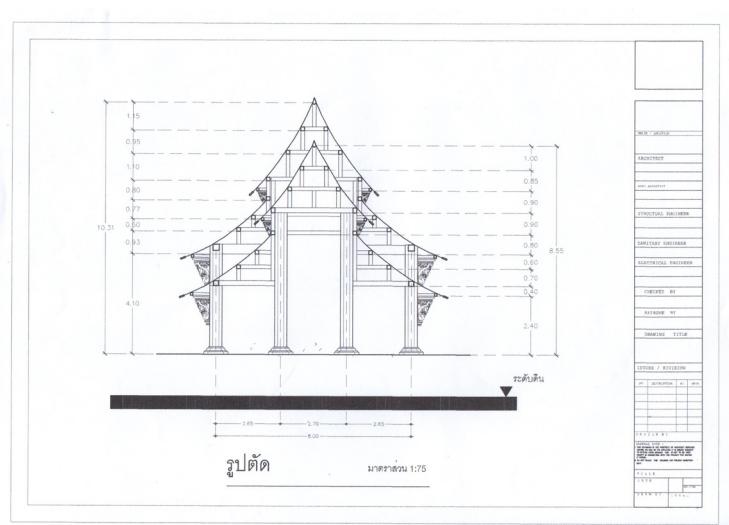
๑๐. ขึ้นโครงสร้างฝาผนัง ติดฝา

๑๑. จัดตั้งองค์ประกอบงานไม้ (ข้อ๔)

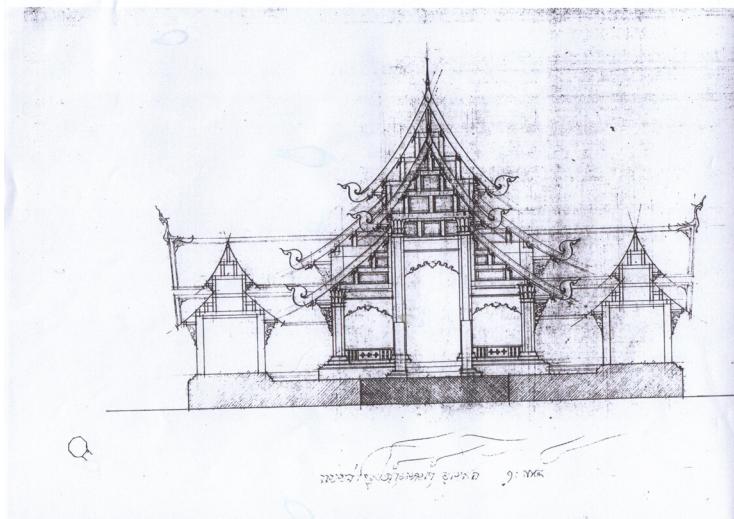
๑๒. ทำพื้น

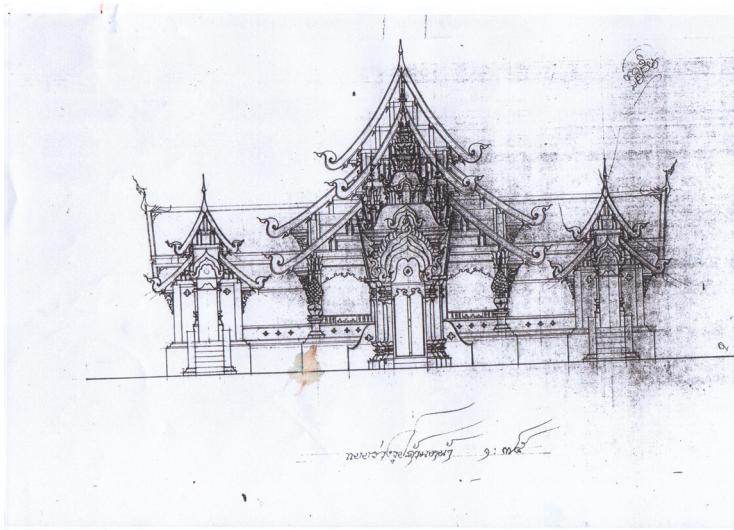
ກາພແສດງຮູບດ້ານເຂື່ອນແບບ

ກາພແສດງຮູບດ້ານເຂື່ອນແບບ

ภาพแสดงแบบร่างงานหน้าอโถสก

ภาพแสดงแบบร่างด้านหน้า

๓๓. จัดทำองค์ประกอบงานปุ่น : บูนทำปุ่นโบราณ

๓๓.๑ บันไดนาค : เขียนแบบ ทำแผนปูนหนา ๒ นิ้ว mock up นำ
มาวาง ขึ้นโครงสร้างเหล็กเสริมคอนกรีต บ้านปูนลวดลาย

๓๓.๒ ชุดประดู่ชง : เขียนแบบ เขียนลวดลาย ขึ้นโครงสร้างเหล็ก
เสริมคอนกรีต บ้านปูนลวดลาย

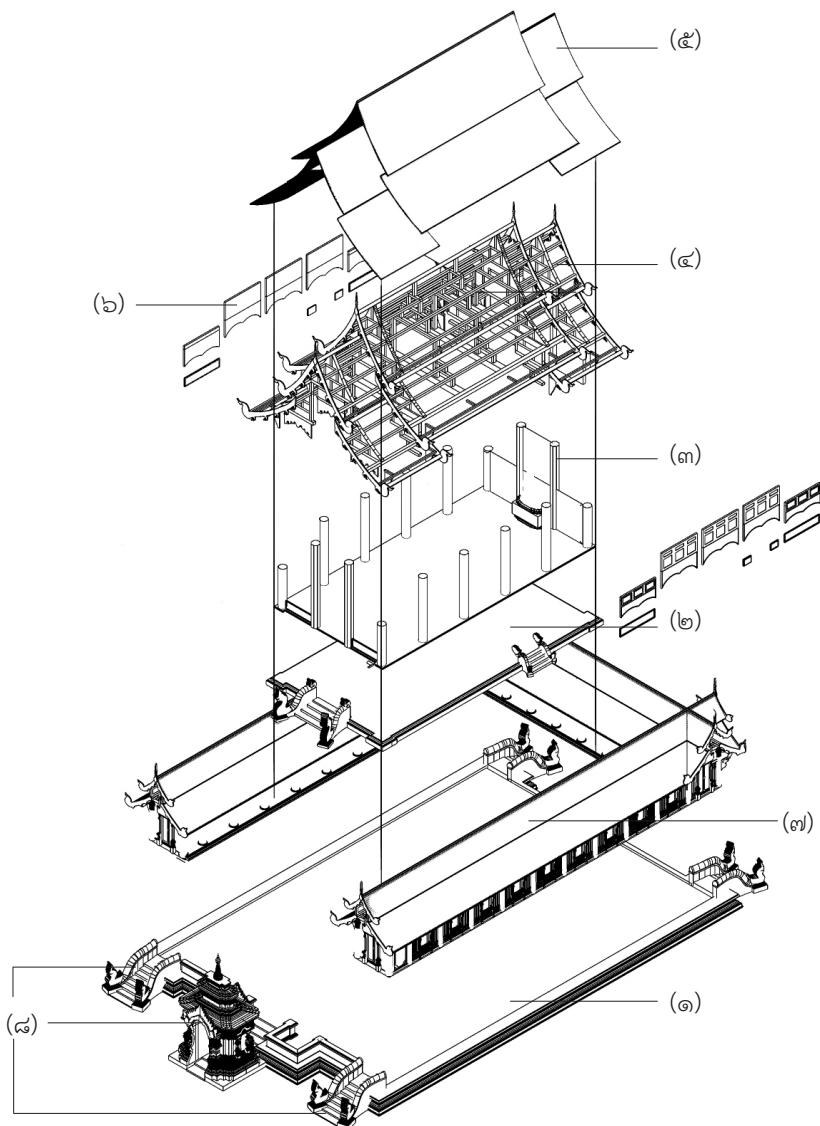
๓๔. เก็บรายละเอียด เขียนลาย, ลงสี, ปิดทอง, ประดับตกแต่งอื่น ๆ

“สิ่งที่สลาทำวัดควรมีคือความรู้ด้านพุทธศาสนา ศึกษาเรื่องราวพุทธศาสนา
สร้างแรงศรัทธาจากจิตใจ

การสร้างสภาระที่สร้างความสงบภายในจิตใจตัวเอง เช้าถึงหลักความเชื่อ
พิธีกรรม ความหมาย

ก่อรูปเป็นศาสนสถานสถาปัตยกรรมอย่างลึกซึ้ง ผนวกกับงานองค์ประกอบทาง
สถาปัตยกรรม

ที่สร้างความรู้สึกละมุน อ่อนโยน อ่อนช้อย สร้างความประทับใจในศรัทธา”

ภาพแสดงลำดับการก่อสร้าง

ตราสารขององค์กรของทางศิลปกรรมของวิหารที่ทำ ด้วยเครื่องไม้ (ไม้) กับเครื่องของไม้ (ไม้)

ลำดับ	องค์ประกอบของวิหาร	ลักษณะ	แหล่งมา	แหล่งเล็กน้อย	บุญบั้น	หมายเหตุ
๑	ร่องฟ้า	ปางนาคราช ปางนางสี	/	/	/	
๒	ใบระกา(บ่นลม)	ลายดอก นาคราชน้ำ หัวเราะ	/	/	/	
๓	หน้าผาก	ลายดอก ถูกไฟ	/	/	/	
๔	นาคราชน้ำ(คั่วหวาน)	นาคราชน้ำสีขาว	/	/	/	
๕	โภคทรัพย์(ร่วงผ้า)	ลายดอก นาครา	/	/	/	
๖	บาน妓		/	/	/	
๗	แมลงสาบ	ลายดอก รูปสี่เหลี่ยม ลายประดับสี สามสี	/	/	/	
๘	ใบลาน		/	/	/	
๙	เสือดาว	ลายดอก ใบลานรูปสามเหลี่ยม	/	/	/	
๑๐	ห้องนอนตู้	ลายดอก ใบลานรูปสามเหลี่ยม	/	/	/	
๑๑	ห้องนอนต่างๆ	ลายดอก ใบลานรูปสามเหลี่ยม	/	/	/	
๑๒	บาน妓รูปตัวอูฐ	ลายดอก ใบลานรูปสามเหลี่ยม	/	/	/	
๑๓	นาคราชหน้าต่าง	ลายดอก ใบลานรูปสามเหลี่ยม	/	/	/	
๑๔	ห้องรื่น	ลายดอก ใบลานรูปสามเหลี่ยม	/	/	/	
๑๕	ห้องน้ำ	ลายดอก ใบลานรูปสามเหลี่ยม	/	/	/	
๑๖	ห้องน้ำ	ลายดอก ใบลานรูปสามเหลี่ยม	/	/	/	
๑๗	กรอบตึํง		/	/	/	เหตุ
๑๘	ผ้าเดินตาม		/	/	/	

ภาพแสดงอุโบสถ วัดร่องบึง (ต่อท่าราม)

ภาพแสดงอุโบสถ วัดร่องรอย (ต่อท่าราม)

ภาพแสดงอุโบสถ วัดร่องรอย (ต่อท่าราม)

ສລ່າພ່ອທນາໄວຢ
ນາຍວັດນາ ບຸຜູຍືນ
ສລ່າສ້າງວັດ ຈັງຫວັດລຳພູນ

ກາພແສດງສລ່າພ່ອທນາໄວຢ

១. ປະຈຸບັດ

ເກີດ	ວັນທີ ២៥ ເມສາຍນ ພ.ສ. ២៥៤៧
ທີ່ຢູ່ປ່າດນາໂຮ	ເມນູ້ທີ່ ៣ ຕຳບລມ່ວນໜ້ອຍ ຄຳເກອປ່າຊາງ ຈັງຫວັດລຳພູນ
ກາຮັກກາ	ຮະດັບປະຄົມກັກກາທີ່ ៥ ໂຮງເຮັນວັດບ້ານຫວາຍ
ພັດຈຳ	ຈານປູນບັນ ສິງຫຼັບປະຕູ ວັດປ່າຕາລ ອ.ປ່າຊາງ ຈ.ລຳພູນ
ພັດຈຳ	ບານປະຕູ ວິທາຮວດເໜືອງແດງ ຕ.ແມສາຍ ອ.ແມສາຍ ຈ.ເຊື່ອງຮາຍ
ພັດຈຳ	ຈານປູນບັນພະພູທຮຽບ (ພະປະຮານ) ໂໂສກ້ວັດບ້ານເວີຍງ
ພັດຈຳ	ອ.ເຄີນ ຈ.ລຳປາງ
ພັດຈຳ	ຈານປູນບັນພະພູທຮຽບ (ພະປະຮານ) ຈານປູນບັນເຄື່ອງປະດັບ
ພັດຈຳ	ວັດບ້ານມ້ວຍ ອ.ສະບົມງາມ ຈ.ລຳປາງ
ພັດຈຳ	ວັດບ້ານຫວາຍ ຕຳບລມະກອກ ຄຳເກອປ່າຊາງ ຈັງຫວັດລຳພູນ

สถาปัตยกรรมไทยอยู่กับวัดมาตั้งแต่เด็ก แต่แรกอยู่ที่วัดบ้านหวาย คล้ายเด็กวัด ทำวัดเชา-เย็น ทำสามิ สวดมนต์คลุกคลีกับพระกับเจ้า ตามคุณพ่อที่เป็นช่างรับจ้าง ต่างๆ ในวัด จึงมีความสูญพันธุ์กับศาสนาพุทธแต่เด็ก และด้วยความชื่นชอบในด้านศิลปะ มีฝีมือหั่งในโรงเรียนและที่บ้าน ที่ชอบบันทึกบันทุยเป็นรูปสัตต์ รูปต่างๆ จนบันทึกบันทุยพระพุทธรูป คุณพ่อมาเห็นช่วยบันทึกบันทุย แต่ไม่สามารถบันทึกบันทุย หรือสถานที่ที่ไม่ใช่วัด เพราะไม่เหมาะสม จึงพาไปช่วยงานที่วัด เพราะเห็นว่ามีฝีมือ จนตอนอายุ ๑๓ เข้าวัดพระพุทธบาทหากผ้า ได้รับชุดสิ่วมาจากคุณพ่อ มาแกะสลักช้าง หนุมนามีสักแผ่น ขนาด ๔๐ x ๕๐ เซนติเมตร หลังจากนั้นก็เริ่มแกะสลักหน้าพระหนานาง หาแบบจากหนังสือ ต่างๆ

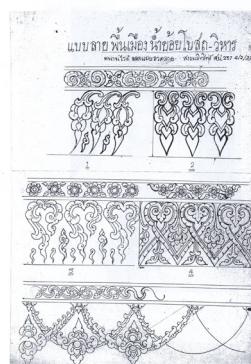
เริ่มจากการรัดเส้น เพื่อฝึกฝนลวดลายเส้นสายต่างๆ และพัฒนาการบันทึกน้ำเส้น ให้เกิดความสวยงามในหลายๆ มุมมอง หลังจากนั้น พัฒนามาเป็นการแกะสลัก ซึ่งเป็นงานที่ยาก เนื่องจากต้องคิดระดับการแกะสลักให้เกิดความนุนความเว้าจากการแกะไม้ และพัฒนาฝีมือเรื่อยๆ ตั้งแต่อายุ ๑๔ - ๑๕ จากคุณพ่อ แกะไม้ แกะหิน หรือแม้แต่แกะพื้นเป็นพระพุทธรูป จึงนำวิชามาแกะพระในพื้นพื้นแม่ มากะพระใส่กรอบและห้อยคอเป็นความเชื่อในการยึดเหนี่ยวจิตใจ หลังจากนั้น เริ่มรับงานแกะสลักต่างๆ ที่ป่าช้าง ทั้งลายพื้นบ้านพื้นเมืองล้านนา ลายไทย พระนอน สิงหาราสัตว์ เทวดาเรียนรู้ทั้งจากการดูหนังสือ และฝึกเขียนฝึกวาดให้หลวงพ่อวัดป่าช้างดู เพื่อขัดเพื่อเกล้าให้สวยงาม

10

แบบที่ ๒๖๗ หัวเรือน หัวเรือนบานช่อ ๑๘๙

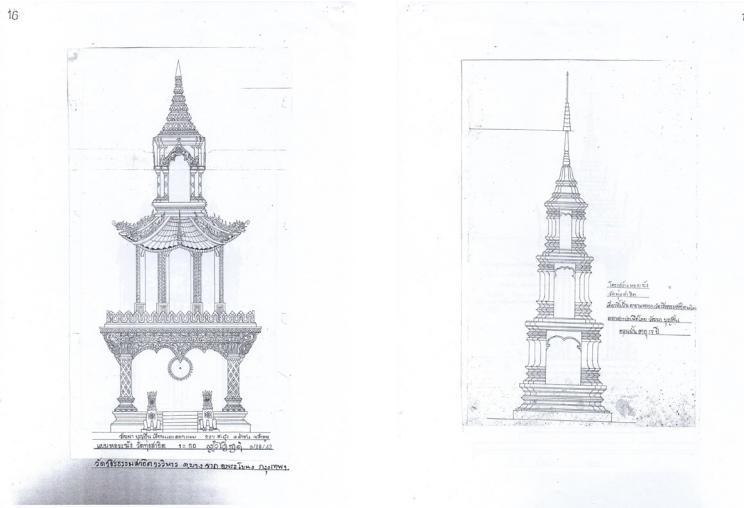
3

แบบที่ ๒๖๘ หัวเรือน หัวเรือนบานช่อ ๑๘๙

ภาพแสดงแบบร่างลายเส้น

งานแรกที่ทำคือ งานมณฑปครอประยพะบาท วัดพระพุทธบาทตากผ้า เมื่อ
อายุ ๓๙ ปี โดยมีหน้าที่ทำลายดอก โดยมีหลังพ่อท่านพระครูเวชุวนพิทักษ์ (พระมหา^๒
เขื่อนคำ อตตสนุโต) เป็นเจ้าคณะอำเภอในขณะนั้น (วัดพระพุทธบาทตากผ้า) ซึ่งถือ
เป็นประชญ์ในเรื่องงานออกแบบและงานช่าง ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบ
ก่อสร้างสถาปัตยกรรมประเภท ศาสนสถาน ได้จากการออกแบบแบบ^๓
ก่อสร้างศาสนสถาน ฝึกฝนเรียนรู้การเขียนแบบ อัตราส่วน มาตรас่วน และอื่น ๆ ผล
งานขึ้นแรกคือ แบบเขียนวัดทุ่งสาริต (แบบพิมพ์เขียว) ตั้งแต่นั้นมาถึงเขียนแบบให้พระ^๔
มหาเขื่อนคำ ตั้งแต่โบสถ์ วิหาร จนได้ออกมาเป็นเล่มแบบบวิหารพระครูมหาเขื่อนคำ^๕
ทำให้พระครูมหาเขื่อนคำได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ จากคณะกรรมการวัดนรรรมแห่ง^๖
ชาติ มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมภาคเหนือ สาขาวิศลปกรรมช่างและการช่างฝีมือ ปี
พ.ศ.๒๕๓๔

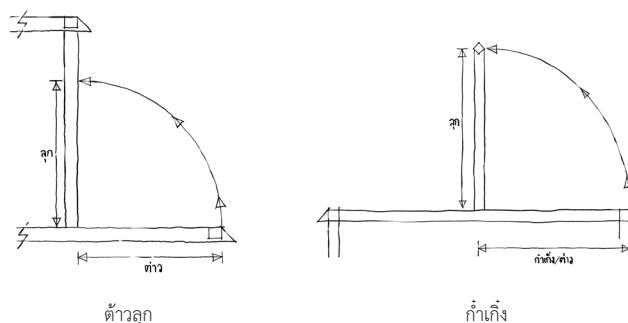
ภาพแสดงแบบหอระฆัง วัดทุ่งสาริต

ทำงานอยู่กับพระมหาเขื่อนคำตั้งแต่อายุ ๑๗ ถึงอายุ ประมาณ ๔๖ กีได้ลา
พระครู ออกมากำไรกอบอาชีพพาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว แต่หากพระครูมีอะไรให้ช่วย
เหลือก็เต็มใจช่วยเหลือเสมอ

๔. การออกแบบสัดส่วนของวิหาร

การออกแบบวิหารวัด เริ่มออกแบบจากหลังคา ซึ่งความสูง-ต่ำ ขึ้นอยู่กับความครั้งทาราของเจ้าภาพ ขนาดของพื้นที่ จำนวนห้องวิหาร บางครั้งก็จะตามจำนวนของผู้ใช้ ที่เจ้าภาพต้องการ หรือสถาปัตย์ก็จะคำนวณและเสนอให้ทางเจ้าภาพ แบบของวิหารก่อน การก่อสร้างจะประกอบด้วย ผังพื้น ๑ รูป รูปด้านหน้า ๑ รูป และรูปตัดตามยาว ๑ รูป

การหาสัดส่วน รูปทรงของหลังคา ต้องทราบความกว้างของวิหาร เพื่อรู้ระยะคอกสองระหว่างเชิงชายบันและเชิงชายล่างที่ซ้อนกัน ซึ่งมีกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยระยะความสูงของคอกสองจะเป็น ๔๐, ๔๕, ๕๐, ๕๕ และ ๖๐ เซนติเมตร และจึงทราบสัดส่วนรูปทรง โดยความกว้างของช่อง (ดาว) และตั้งอ ก้าว (ลูก) ซึ่งถ้าสัดส่วนไม่สวยงามเพิ่มความสูงของอ ก้าว ในสมัยโบราณว่า “ข้อเต้าได กี เอาดาวลุก” ความกว้างขนาดข้อเท้าให้รัก ตั้งขึ้นจะมีขนาดเท่ากับความสูงของอ ก้าว เมื่อได้สัดส่วนคอกสอง ส่วนมาตั้งใหม่จะถูกนำมาใช้เป็น ตัววัดสัดส่วนขององค์ประกอบนั้น

นอกจากนี้แล้วฐานอาคารก็เป็นส่วนสำคัญ โดยสมัยก่อนงานโครงสร้างไม้ใน การประกอบไม้จะใช้เดือยไม้ทั้งหมด ซึ่งเดือยไม้มีความละเอียดอ่อนในการใช้งาน ทั้งการประกอบและการติด ควรใช้ความเข้าใจและความชำนาญอย่างมากในการสร้าง

“งานออกแบบศาสนสถาน สวายไม่สวาย ขึ้นอยู่กับผู้มีอิทธิพล
ความสามารถ ความอดทน ความตั้งใจ ความพยายามที่จะทำให้เสร็จ
ตั้งแต่การเริ่มเขียนแบบจนสร้างเสร็จ
ต้องทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ลูกหลานได้นำไปเป็นแบบอย่างที่ดี
และสืบทอดต่อไป”

๓. โครงสร้างและวัสดุ

การออกแบบบทวิหารแต่ละหลัง มีโครงสร้างกับรัสดที่ไม่เหมือนกัน บางวัดใช้รัสดไม้ทำเป็นโครงหลังคาหรือบางวัดใช้โครงหลังคาเป็นเหล็ก ขึ้นอยู่กับงบประมาณ , การออกแบบ , เจ้าอาวาส และคณะกรรมการของสถาปัตยมักเป็นโคงสร้าง คุณกรีตเตอร์ริมเหล็ก

๔. การประดับตกแต่ง

ใช้การประดับประดาด้วยปูนปั้นโบราณ ซึ่งในแต่ละลวดลายจะใช้ปูนปั้นหลาย ๆ แบบและแตกต่างกันออกไป ซึ่งปูนปั้นใช้ ๒ สูตร ได้แก่ สูตรโบราณและสูตรตะยาจีน

สูตรโบราณ เมามากกับโครงสร้างขนาดใหญ่ ได้แก่ สุกุป, เจติย, หน้าบัน และชุมประตุ เป็นต้น

ส่วนผสม

๑. ปูนขาว ๔-๘ ส่วน (สำหรับการปั้นลวดลาย) โดยปูนขาวที่ใช้ต้องมีคุณภาพ เช่น ปูนขาวราชาบุรี ที่มาจากเขาทินปูนแล้วนำมาใส่เตาเผา วิธีการ คือ การเผาหินในบ่อปูนจนสุกแล้วใส่เกวียน มาเป็นก้อนๆ ขนาดเท่ากับสม้อล่า มาเรียงกันที่ศาลาบานตร แล้วเอา น้ำพรหมให้เข้าไปดีเปรียมาก

๒. ทรัพย์ละเอียด ๑ ส่วน

๓. หนังวัว หนังควาย นำมาแข็งน้ำทิ้งไว้ให้ข่ายตัวแล้วนำมาหัน หลังจากนั้นต้มให้ละลายกล้ายเป็นน้ำหนัง

๔. น้ำอ้อย เพื่อเพิ่มสีให้กับปูน

๕. เปเลือกไม้ไก่ / ใบหมี เมื่อผสมน้ำแล้วจะเป็นเมือกเหนียว ใช้เป็นตัวประสาน

๖. ต้นสา จะนำเปลือกต้นสามاضม เพื่อเอาเส้นใยมาเป็นตัวประสาน หรือบางครั้งอาจจะใช้เส้นใยจากฝ้าย

๗. เปเลือกหอยเผา ใช้สำหรับเป็นส่วนผสมในการปั้นลายที่จะเอียด

๘. กลวยสุก

๙. น้ำfangข้าว นำมาแข็งไว้ประมาณ ๒-๓ วันจะได้น้ำออกมากเป็นสีน้ำตาล
อาจจะใช้ในการผสมกับปูนเพื่อทำให้เกิดสี

สูตรสะตายจื๊น เหมาะกับงานในร่ม งานประดับตกแต่ง

ส่วนผสม

๑. ปูนขาว ๙ ส่วนเอามาร่อนตากเด็ดจนแห้งสนิท

๒. ทรัพยาลสีเอียด ๑ ส่วน ใช้ตั้งแกรงร่อนทราย นำมาร้าบผุ่นออก แล้วตากให้แห้งสนิท

๓. น้ำมันมะมือ หรือน้ำมันละหุ่ง หรือน้ำมันตังอ้วว ๒ ๑/๒ ส่วน - ๓ ส่วน ขึ้นอยู่กับน้ำมันชนิดไหน ในการเลือกใช้จะใช้ตัวไหนก็ได้แล้วแต่การใช้งาน โดยน้ำมันมะมือจะแห้งเร็วกว่าน้ำมันละหุ่ง ส่วนน้ำมันละหุ่งจะเป็นตัวที่แห้งช้าที่สุด และน้ำมันตังอ้ววจะแห้งเร็วที่สุด

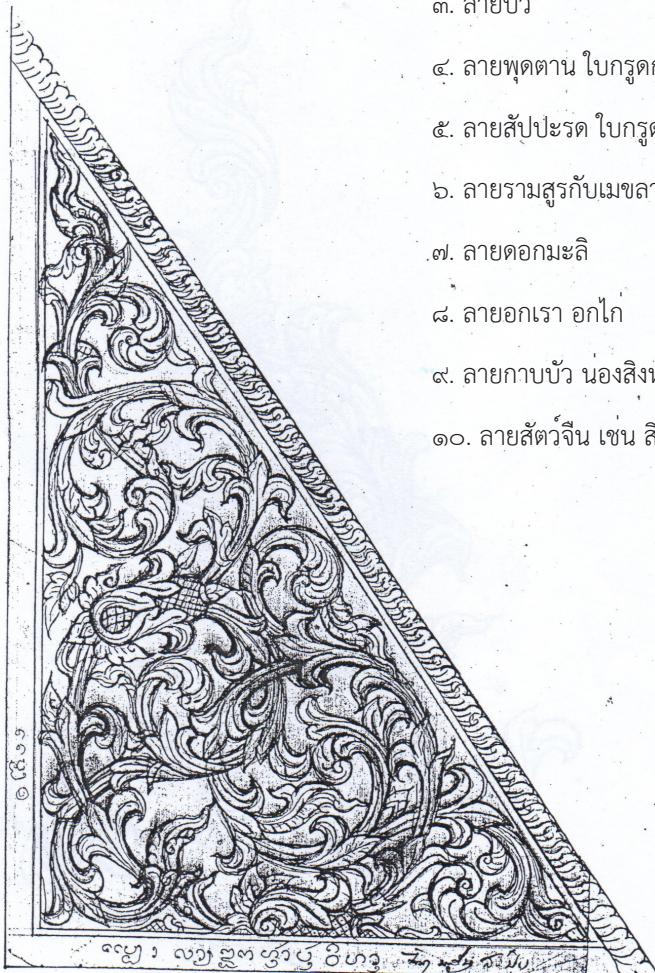
ซึ่งในการทำปูนสมัยก่อนใช้ครกตำข้าวตำ ใช้แรงงานคนในการตำ แต่ปัจจุบันเนื่องด้วยนวัตกรรมที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย จึงหันมาใช้เครื่องจักรกลในการตำ โดยปูนบ้านนั้นมีหลายสูตร และมีระยะเวลาการอปูนใช้ได้ต่างกัน เช่น สูตรโบราณต้องหมักปูนไว้ ๑ ปี ก่อนที่จะนำมาใช้ เป็นต้น และนอกจากการอปูนใช้แล้ว เมื่อนำมาบ้าน ปูนบางชนิดก็ใช้เวลา ๑-๓ เดือน เพื่อรอให้ปูนแห้งสนิท จึงสามารถเก็บรายละเอียด ลงสี ปิดทองได้

ความพิเศษของงานปูนบ้าน คือ มาจากการปั้นสอด เกิดจากการจินตนาการและฝีมือของผู้บ้าน ซึ่งได้มาจากความสามารถ ความพยายาม ความอดทน และความตั้งใจ

ລາຍ

ລາດລາຍປະຕັບຕົກແຕ່ງ

๑. ລາຍຜັກຂາມໃບກຽດ
๒. ລາຍເຂືອກພັນ
๓. ລາຍບ້າ
๔. ລາຍພຸດຕານ ໃບກຽດກ້ານຂດ
๕. ລາຍສັປະຣດ ໃບກຽດກ້ານຂດ
๖. ລາຍຮາມສູຮັກບໍມ່ຂລາ
๗. ລາຍດອກນະລີ
๘. ລາຍອກເຮາ ອກໄກ
๙. ລາຍກາບບ້າ ນອງສິງຫໍ
๑๐. ລາຍສັຫວົງຈືນ ເຊັ່ນ ສິງຫໍ (ສິງຫາ, ກີມມື່)

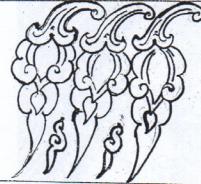

ລາຍແບບລົງໜ້າກົມພະບາດ ໜີ້ແມ່ລະເມືອງ

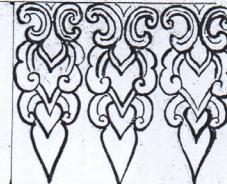
ກາພແສດຖແບບວ່າງລາຍປະຕັບຕົກແຕ່ງ

แบบลายพื้นเมือง ห้าชุด โภบถ-วิหาร

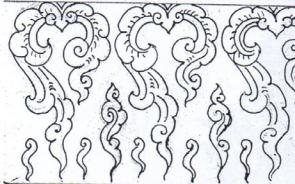
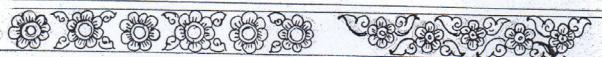
หนาแน่นไว้ยัง ออกเเมบลากลาย ลงรับน้ำท่ามกลาง ศป. 237 4/2/33

1

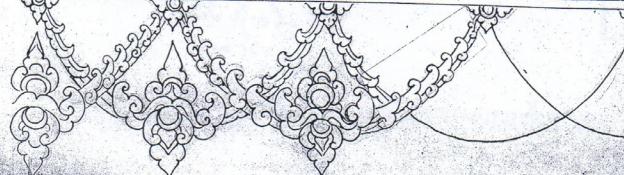
2

3

4

ลายพื้นเมือง ห้าชุด วิหาร

ภาพแสดงแบบร่างลายประดับตกแต่ง

๙

พระพุทธชินราช
๑๗๑๖ ๘๐๔๘
สค ๗๐๕

ลายล้านนาราศหนีด้วยหน้าโนร์สก์สันนาร

ภาพแสดงแบบร่างลายประทับตกแต่ง

๕. เชิงช่าง

วิหารจะงามไม่งามขึ้นอยู่กับสัดส่วนสำคัญที่สุด คือ ส่วนของหลังคาและการประดับตกแต่งรองลงมา ไม่ว่าจะเป็น ช่อฟ้า ในรากา หรือລາດລາຍ และສິ່ງສຳຄັບຕົ້ນມີຈິຕໃຈທີ່ປະສຸກ

ในการออกแบบລາດລາຍກາປະຕັບປະຕາ ຈະດູຈາກບຣີບທຂອງສຖານທີ່ທາກເປັນພື້ນທີ່ໃນແຄບລ້ານນາ ຈະໃຫ້ເປັນລາດລາຍແບບລ້ານນາ ໂດຍກາຮອກແບບລາດລາຍຈະວັດຂນາດຈົງຈາກໜ້າງານເພື່ອມາໃຊ້ໃນກາຮອກແບບ ເຊັ່ນ ກາຮອກແບບໜ້າບັນ ຈະແບ່ງເປັນ ๒ ດ້ານ ແລ້ວເຂື່ອນແບບເພີ່ງ ๑ ດ້ານ ແລ້ວນຳໄປສລັບອຶກຝ່າງໜຶ່ງ ຮ່າງແບບຈາກດິນສອເລວັງໜຶ່ງ ໂດຍແຕ່ລະສຖານທີ່ລາດລາຍກົງທະເຕກຕ່າງກັນອອກໄປ ສລັດໄວ່ຈະທຳຕັ້ງແຕ່ອກແບບລາດລາຍ ບາງທີ່ຈາຈະເປັນໄມ້ແກະສັກ ອົງບາງອັນຈາຈະເປັນປູນບັນ ຈານສ່ວນໃຫຍ່ຈະເປັນປັ້ນສົດ ລາດລາຍຈາຈະເໜື້ອນກັນໄດ້ ແຕ່ຂາດຈະໄມ້ເທົ່າກັນ ແຕ່ລະວັດຈົງຕ້ອງເຂື່ອນແບບໃໝ່ທຸກຄັ້ງ ເພຣະແບບຈະໜາດເຫັນຂອງຈົງ ຈຶ່ງໃນກາຮ່າງຈົງຈາຈະເກີດກາປັບປຸງແລ້ວ ລາດລາຍທີ່ນາງານຕາມຄວາມເໜາະສົມ ອົງຄວາມນານ ດັ ຂົນນັ້ນ

ภาพແສດງລາດລາຍປູນບັນ

๖. ผลงานการออกแบบและก่อสร้าง

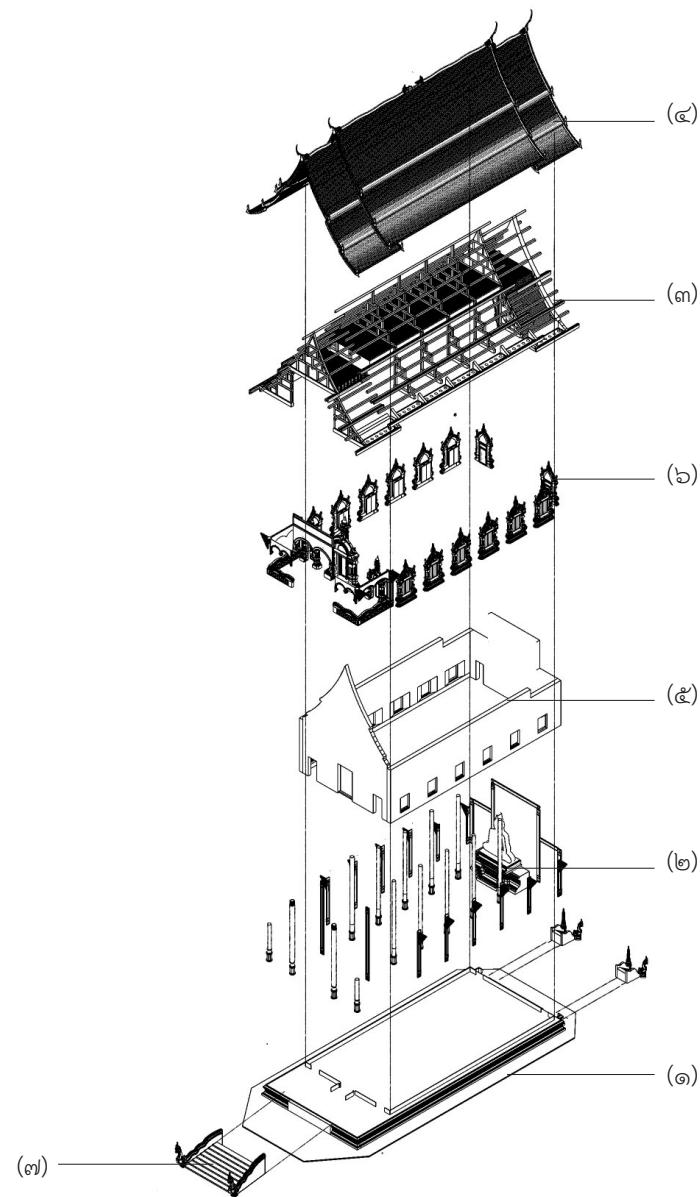
วิหารวัดเมืองแดง
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ภาพแสดงวิหารวัดเมืองแดง

ชั้นตอนการออกแบบและก่อสร้าง

๑. สอบถามความต้องการของเจ้าของ คณศรีทราภานีกิคุน กีทลังคารีเอื่อน,
สำรวจพื้นที่ทำการสร้างว่าจะสร้างได้กี่ ตร.ม. สามารถนั่งได้กี่คนในบริหารหลังนี้ และ
สอบถามงบประมาณ
๒. ออกแบบตามความต้องการที่ได้รับ ประกอบด้วยแบบผังพื้น, แบบรูปด้าน
หน้า และแบบรูปตัดด้านข้าง
๓. กำหนดงบประมาณ ระยะเวลาในการก่อสร้าง
๔. ขุดหลุม วางเสาตอมอ ทำฐานราก ตั้งเสา
๕. เทเข็ม เทคานที่เป็นส่วนปูน
๖. ขันโครงหลังคา
๗. เชิงประบระพาณ
๘. มุงหลังคา
๙. ก่อผนัง ฉาบผนัง
๑๐. จัดทำและติดตั้งเครื่องประดับตกแต่ง ช่อฟ้า ใบระกา ปั้นลม เชิงชา หน้า
บัน ชุมประตุ – หน้าต่าง และบานประตุ – หน้าต่าง
๑๑. เก็บรายละเอียดการประดับตกแต่งให้เรียบร้อย เช่น การทาสี ปิดทอง
เป็นต้น

ภาพแสดงลำดับการก่อสร้าง

การประดับตกแต่งวิหาร

๑. ช่อฟ้า : รูปแบบล้านนา หรือผสมผสาน สร้างด้วยการหล่อปูน หรือแบบแกะสลักไม้

๒. ป้านลม : นำไม้กระดานไปทาบ สร้างด้วยการหล่อปูน หรือแบบแกะสลักไม้

๓. คันทวย : แกะสลักดินน้ำมันทำเป็นพิมพ์ แล้วเทปูนหล่อ

๔. หน้าบัน โ哥งคิว : บันให้เสร็จ แล้วนำขึ้นไปตอกด้านบน

๕. บานประตู - หน้าต่าง : แกะไม้ลวดลายธรรมชาติ

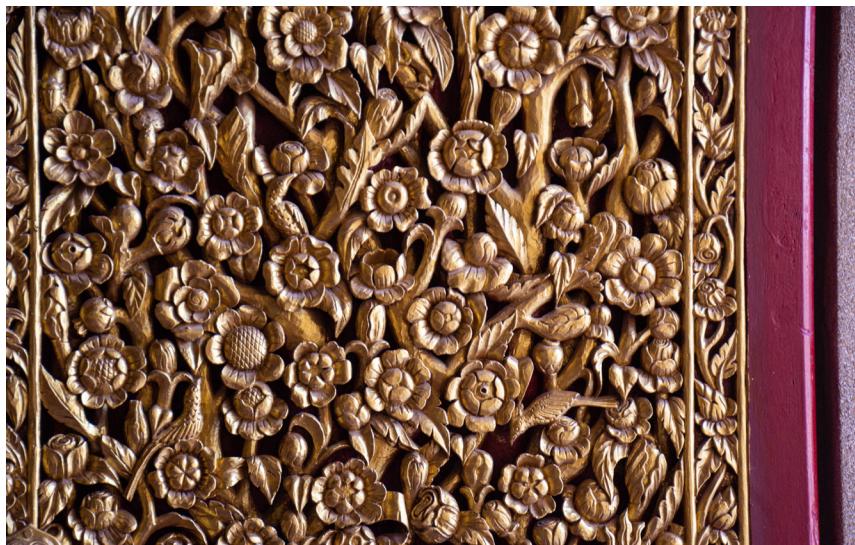
การแกะสลักประตุวิหาร

๑. เตรียมวัสดุไม้แผ่นหนา

๒. เตรียมอุปกรณ์ในการเจียนแบบ แกะสลัก

๓. คาดลายลงในกระดาษ ขนาดเท่าบานประตู

๔. แกะสลัก

ภาพแสดงจิตรกรรมวัดเมืองแวง

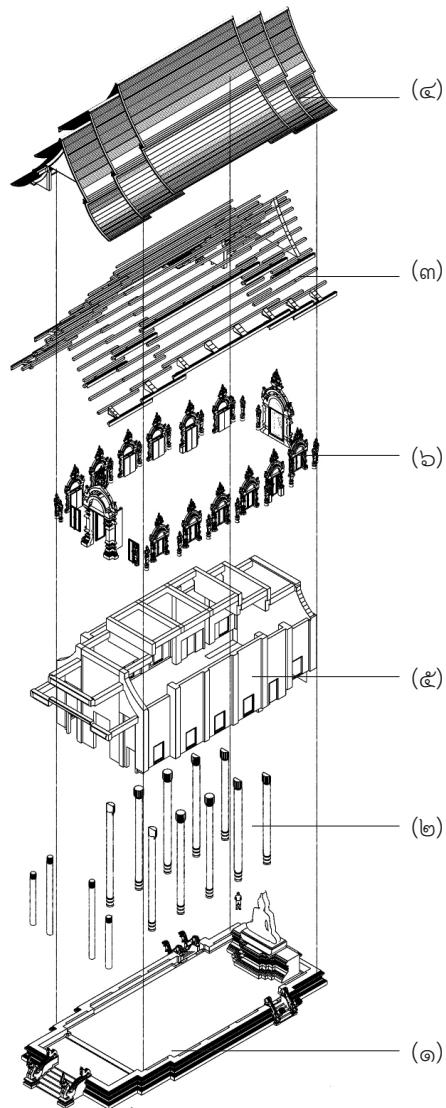
๔

วิหารวัดพระธาตุดอยตุง
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

วิหารวัดพระธาตุดอยตุง แต่เดิมคุณพ่อของสลาไว้ป์ได้มีโอกาสสร้างเครื่องประดับตกแต่งทาง ฯ ให้แก่วัด ได้แก่ รูปบ้านยักษ์ งานปูนปั้นต่าง ๆ เป็นต้น หลังจากนั้น สลาไว้ป์ได้มีโอกาสทำงานที่วัดพระธาตุดอยตุงอีกครั้ง เมื่อโครงสร้างของวิหารเริ่มทรุดลง จึงได้ทำการสร้างใหม่ โดยคงเหลือแต่เพียงฐานพระพุทธรูปและพระประธานไว้ที่เดิม

ภาพแสดงวิหารวัดพระธาตุดอยตุง

ภาพแสดงลำดับการก่อสร้าง

ขั้นตอนการออกแบบและก่อสร้าง

๑. สอบถามความต้องการของเจ้าของวิสาหกิริคุณ กีฬังคานเรื่อง,
สำรวจพื้นที่ทำการสร้างว่าจะสร้างได้กี่ตารางเมตร สามารถนั่งได้กี่คนในวิหารหลังนี้
และสอบถามงบประมาณ

๒. ออกแบบตามความต้องการที่ได้รับ ประกอบด้วยแบบผังพื้น , แบบรูปด้าน
หน้า และแบบรูปตัดด้านข้าง

๓. กำหนดงบประมาณ ระยะเวลาในการก่อสร้าง

๔. ขุดหลุม วางเสาตอมอ ทำฐานราก ตั้งเสา

๕. เทพื้น เทข้อ เทคานที่เป็นส่วนปูน

๖. ขั้นโครงหลังคา มุงหลังคา

๗. ก่อผนัง ฉาบผนัง

๘. จัดทำและติดตั้งเครื่องประดับตกแต่ง ช่อฟ้า ใบระกา ปั้นลุม เชิงชาาย หน้า
บัน ซุ้มประตู – หน้าต่าง และบานประตู – หน้าต่าง

๙. เก็บรายละเอียดการประดับตกแต่งให้เรียบร้อย เช่น การทาสี ปิดทอง
เป็นต้น

ภาพแสดงวิหารวัดพระธาตุดอยตุง

ภาพแสดงวิหารวัดพระธาตุดอยตุง

ภาพแสดงวิหารวัดพระธาตุดอยตุง

ภาพแสดงวิหารวัดพระธาตุดอยตุง

ສລ່າແຈ້ກ
ນາຍຮວ້າຈັກ ທໍາທອງ
ສລ່າສ້າງວັດ ຈັງວັດລຳປາງ

ກາພແສດງສລ່າແຈ້ກ

១. ປະຈຸບັນ

ທ່ອງປ່ຽນຈຸບັນ	ສູນຍົກລາງເຮືອນຫຼຸງບ້ານສາລາ ຕຳບລທ່າພາ ອຳເກາໂກເກະຄາ ຈັງວັດລຳປາງ
ກາຮືກາ	ສຶກສາສຕຣມທະບູນທີຕິ (ກາຮືກາສະຫະລັດ ດັບຕະຫຼາດ ສຶກສາສະຫະລັດ) ມະຫາວິທາລ້ຽນເຈີ່ງໃໝ່
ຜລງານ	ວັດປ່າປັນຈຸບັນ ຕ.ໂພງມະເດືອ ອ.ເມືອງນគປັນ ຈ.ນគປັນ ອຸໂປສະວັດສາລາໜ່ວຍ ຕ.ທາພາ ອ.ເກາະຄາ ຈ.ລຳປາງ ວິທາຮັດແພດໃຕ້ ຕ.ວັງເໜືອ ອ.ວັງເໜືອ ຈ.ລຳປາງ ອຸໂປສະວັດທນອງພັນເຈິນ ອ.ຍຸຫວາ ຈ.ເຊີ່ງໃໝ່

ສລາແຈ້ກ ແກດເມື່ອປີ ພ.ສ 二五七七 ສລາແຈ້ກເຕີບໂຕມາທຳກລາງສຖາປັດຍກຣມທີ່
ເປີຍບໍເສີມເອັນເປັນຄຽງໃຫຍ່ທີ່ວັດພະຣາຕຸລຸລຳປາງຫລວງ ວັດປົງຢາງຄກ ດ້ວຍຄວາມສນໃຈໄຟ້ໆ
ນຳພາໃໝ່ຂອບໃປວັດຕັ້ງແຕ່ເດືອກ ລັ້ງເລິກເຮືອນແລະວັນທີຈະບັນຈັກຮຍານໄປເຖີ່ວັດເສມອ
ປະກອບກັບຄຣອບຄຣັມເສົາພ່າງໃນໆ ຈຶ່ງນຳຄວາມຂອບຄວາມໄຟ້ໆໄປສຶກຂາດສິລປະໄທ
ຄະນະວິຈິතຮົດປົມມາກວິທາລີເຊີຍໃໝ່ ລັ້ງຈາກສຶກຂາຈຶ່ງໄດ້ນຳຄວາມຮູ້ທີ່ສິລປະເຊີ່ງຫ່າງ
ປະວັດຕາສຕ່ຣ ແລະອື່ນ ຖ້າທີ່ຍັງສຶກຂາເອກສາຣໂປຣາລຸນ ແລະສົມກາຜະໜ້າງຮຸ່ນເກາະ ເກື່ອງກັບ
ວິຊີຕິດແລະຮັບເປີຍບັນດາແນວໃນກາຮ່າງຈານສຖາປັດຍກຣມນາ ນຳມາດຕອຍອດ ຄວາມ
ຮູ້ເຊີ່ງຫ່າງທີ່ເຄີຍໄຟ້ໆມາແຕ່ເດືອກ ໄຟ້ໆສຶກຂາຈານພບວ່າລັກກາຮ່າງວິທາຂອງລ້ານນາມີສັດສ່ວນ
ເຂົາພາະທີ່ຄືດຜ່ານເຄື່ອງມື່ອທີ່ເຮົາກວ່າ “ໄມ້ມອກວິທາ” ຈຶ່ງນຳໄມ້ມອກມາເຖິງກັບສັດສ່ວນວິທາ
ລ້ານນາໃນໜ້າຍໆ ວັດທາງກາກເໜືອ ທີ່ຈັງຫວັດເຊີຍໃໝ່, ຈັງຫວັດລຳພູນ ແລະຈັງຫວັດລຳປາງ
ພບວ່າວັດໃນລ້ານນາມີອັດລັກໝົນເຂົາພາະຕົວ ອື່ອ “ໄມ້ມອກວິທາ” ຮູ່ປະບຽນປະກາດຂອງວິທາທາງ
ລ້ານນາຈຶ່ງຄລາດເຄລື່ອນໄປຈາກຮູ່ປະບຽນ

“ໄມ້ມອກ” ຂີ່ວຽບແບບຂອງວັດທາງລ້ານນາ

ກາພແສດງວິທາຮະຣາຕຸແສນແຊ

๒. แนวความคิด ความเชื่อ ปรัชญาในการสร้างวิหาร

รูปแบบวิหารในภาคเหนือตอนบน (ล้านนา) ^{๑๒}

จากศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบวิหารในภาคเหนือตอนบน หรือที่รับรู้กันในนาม ว่า “ล้านนา” โดยจะกล่าวถึงลักษณะที่ได้เด่นแตกต่างจากวิหารที่ก่อสร้างในพื้นที่ อื่นๆ ซึ่งในการศึกษานี้จะเรียกว่าเป็น “วิหารแบบเจ้ารีต” โดยใช้มีเป็นวัสดุหลักในการ ก่อสร้าง มีโครงสร้างเป็นระบบเสาและคาน มีบังที่สร้างเป็นวิหารโล่ง เรียกว่า “วิหารไม่มีป่างเอกสาร” และบางที่สร้างเป็นวิหารมีผังรับน้ำหนัก สำหรับรูปแบบโครงสร้างหลังคาที่ ถ่ายเทน้ำหนักในระบบเสาคานลงมาเป็นชั้นๆ ตามลำดับ เรียกในภาษาถิ่นเหนือว่า “ข้อ ม้าต่างใหม่” โดยอุปมาเปรียบเทียบกับการบรรทุกผ้าใหม่บนหลังม้า จากหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ ทำให้ทราบว่า โครงสร้างหลังคาแบบนี้เป็นรูปแบบที่เก่าแก่มีมาตั้งแต่ สมัยพญา莽รายเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมี “โครงสร้างแบบต่างโย” ซึ่งหมายถึงการ ใช้โครงสร้างเป็นระบบจันทน์เอกสาร ซึ่งในความเป็นจริงแล้วไม่ได้เป็นระบบหลังคาที่คิดค้น มาใหม่ แต่เป็นระบบโครงสร้างที่ใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือนสามัญ และนิยมการใช้ โครงสร้างแบบต่างโยในการก่อสร้างศาสนสถานเพิ่มเริ่มแพร่หลายตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๕ เป็นต้นมา

ภาพแสดงวิหารในภาคเหนือตอนบน

^{๑๒} ร่วชชัย ทำทอง, “มอกวิหาร: วิธีการกำหนดรูปแบบสัดส่วนในการออกแบบวิหารในภาคเหนือของไทย” วารสารหน้าจั่ว ฉบับที่ ๓๒ (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๖๐): หน้า ๕๑-๖๖.

สำหรับแผนผังของวิหารที่พบรากอสร้างนั้นมีหลายแบบ แต่แบบที่รับการกล่าวถึงมากที่สุด คือ ผังสี่เหลี่ยมยกมุกด้านหน้า ๒ ช่วง และด้านหลัง ๑ ช่วง ซึ่งอาจารย์ปฐม พัวพันธุ์สกุล เรียกว่า “วิหารหักอก” หรือ “วิหารเปี๊บ” นอกจากนี้ ยังมีผังแบบรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เรียกว่า “วิหารแบบทรงโรง” ซึ่งมักใช้กับอาคารที่มีขนาดใหญ่ เช่น วิหารหลวง และวิหารพระนون และ วิหารที่สร้างขึ้นใหม่ในชั้นหลัง และยังมี “วิหารผังจัตุรมุก” มักใช้เป็นอาคารประดิษฐานรอยพระบาท ทั้งนี้ ความหลากหลายของรูปแบบวิหารเริ่มปรากฏขึ้นมา ตั้งแต่รัตนพุทธศตวรรษที่ ๒๕ เป็นต้น

ภาพแสดงวิหารพระธาตุแสนแซ

ขั้นตอนในการก่อสร้างวิหาร และระเบียบสัดส่วนของวิหารแบบ Jarvis นั้น วรรณ คำปวนบุตร ได้เสนอว่า สลารหรือนายช่างเป็นผู้กำหนดรูปทรงของวิหารจากประสบการณ์ที่ได้รับการสืบทอดกันมา เมื่อได้รูปทรงของวิหารที่ต้องการแล้วจะทำการกำหนดสัดส่วนของวิหารทางด้านกว้างและด้านยาว โดยความกว้างของวิหารจะถูกแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน คือ ข้อปีกนกข้างละ ๑ ส่วน และข้อหลังจำนวน ๒ ส่วน ในส่วนความยาวของวิหารจะกำหนดให้สัดส่วนโดยเฉลี่ย คือ ๒ เท่าของความกว้าง เมื่อได้ขนาดความกว้างและความยาวดังกล่าวจะกำหนดรายละเอียดส่วนอื่น ๆ ลงในผังของวิหารต่อไป

วิธีการกำหนดสัดส่วนของวิหารจากระยะด้านกว้าง

จากการศึกษาค้นคว้าของสถาณเจ้า เกี่ยวกับระเบียบสัดส่วนในการออกแบบ ก่อสร้างวิหารสกุลช่างล้านนาพบว่า มีสูตรการคำนวณระเบียบสัดส่วนในการออกแบบ เป็นแบบที่สืบทอดกันมา เรียกในภาษาถิ่นเหนือว่า “มอก” หรือ “แม่มอก” ซึ่งได้ใน การก่อสร้างหลังคาแบบ “ข้อม้าต่าไฟไหม้” และ “ข้อต่างโถ

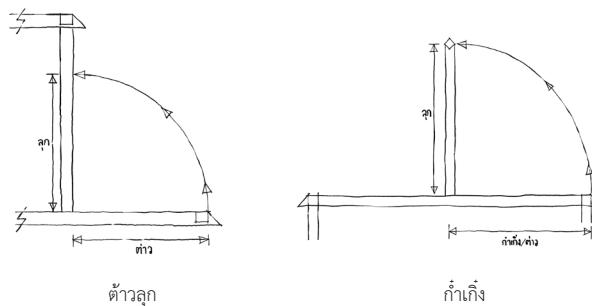
คำว่า “มอก” ภูมิปัญญาเชิงช่างล้านนา ในงานศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม แต่ละประเภทจะมีความแตกต่างกันออกไป และไม่มีขนาดตายตัว เมื่อกำหนดขนาดที่ ต้องการแล้วจึงจะนำมอกไปคำนวณตามสูตรที่ใช้คำนวนในงานนั้น ๆ เช่น มากวิหาร กำหนดจากการถอดส่วนความกว้างของวิหาร มอกพระพุทธรูปกำหนดจากการถอดส่วน ความกว้างของหนาตัก “มอกวิหาร” บางเรียกว่า “สูตรการหักไม่วิหาร” เป็นวิธีการ กำหนดระเบียบสัดส่วนในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมวิหารในภาคเหนือ ซึ่งคำว่า “มอก” หมายถึง สัดส่วนที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักในการสร้างสรรค์ศิลปสถาปัตยกรรม ตลอด จนเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดความลงตัวและดงามตามที่นิยมของท้องถิ่น อาทิ วิหาร เรือน พระพุทธรูป เกวียน เป็นต้น

จากการศึกษาพบ “มอกวิหาร” บันทึกอยู่เอกสารเก่า ซึ่งสันนิษฐานว่าวิธีการ กำหนดระเบียบสัดส่วนในการก่อสร้าง เช่นนี้มีมาตั้งแต่สมัยล้านนา และมีการถ่ายทอด ความรู้เป็นภูมิปัญญาเชิงช่างสืบทอดต่อเนื่องกันมา ซึ่งยังพบเป็นภูมิปัญญาเชิงช่างของ ช่างอาชูโลหิตมีประสบการณ์ในการก่อสร้างวิหารตามวิธีการแบบเก่า และถูกศิษย์ผู้ติดตาม ครุยามหาเถระที่บูรณะก่อสร้างวัดในอดีต และสามารถสืบทอดวิธีการดังกล่าว

การถอดรหัสวิธีการกำหนดระเบียบสัดส่วน (มอก) ในการก่อสร้างวิหารใน ภาคเหนือ

จากคำอธิบายชุดความคิดว่าด้วยวิธีการกำหนดระเบียบสัดส่วนในการก่อสร้าง หรือที่เรียกในภาษาถิ่นเหนือว่า “มอก” หมายถึง ระเบียบสัดส่วนที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อ ใช้เป็นตัวหลักในการคำนวณตามสูตรเพื่อสร้างงานและเลียนแบบงานศิลปกรรมและ สถาปัตยกรรมที่กลั่นกรองและตกผลึกจนกลายเป็นที่ยอมรับและพัฒนาจนเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะกลุ่ม เช่น มากวิหาร มากเรือน มากพระพุทธรูป มากเกวียน มากช่อง ฯลฯ นอกจากนี้ คำว่า “มอก” ยังใช้ในมิติอื่นที่มีความหมายเดียวกันกำหนดเส้นรอบวงของดุม เกวียน เป็นต้น

ทั้งนี้ “มอกวิหาร” ก่อให้เกิดรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมวิหารล้านนาเป็นแบบที่พิเศษ สามเณรในอดีตพึงเรียนรู้จากวัด จึงเป็นที่มาของความเชื่อว่า ช่างทำวัดนั้นจะต้องผ่านการบวชเรียนมาแล้ว หรือในภาษาถิ่นที่เรียกว่าเป็น “น้อย” ซึ่งหมายถึงผู้ที่สืกอุกมาจากการบวชเรียนเป็นสามเณร และ “หนาน” หมายถึงผู้ที่สืกอุกมาจาก การบวชเป็นพระ ด้วยสาเหตุว่า ผู้ที่บวชเรียนนอกจากจะได้รับความรู้ในเรื่องพุทธศาสนาแล้ว ยังได้เรียนรู้สรรพวิชาอื่นๆ อีกทั้งเมื่อโอกาสได้ชี้มีขับความรู้จากการเป็นผู้ช่วยและติดตามครูบาอาจารย์ในการซ้อมแข่งวัดหรือการออกจากริมแสวงบุญด้วยการสร้างวัดวาอารามตามสถานที่ต่างๆ จึงชี้มีขับความรู้เชิงช่างสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเหล่านี้เปด้วย

ในการสร้างวิหารแต่ละหลังนั้น “สลาหลง” ซึ่งหมายถึง “หัวหน้าช่าง” จะใช้มอกคำนวนโครงสร้างส่วนหลังคา ก่อนเสมอ เนื่องจากต้องวางแผนอาคารและจัดเตรียมปูรุ่งเครื่องไม้ ดังนั้นสลาหลงแต่ละคนจะต้องมีสูตรแม่模 กะประจำตนเอง ซึ่งแต่ละคนอาจจะมีสูตรแม่模 กันที่ต่างกันออกไป ทั้งนี้ การกำหนดระเบียบสัดส่วนวิหารนั้น พึงทำความเข้าใจแบบทั้งพื้นฐานที่เรียกว่า “แม่กระดัง” ซึ่งหมายถึง “สูตรที่ตายตัว” ก่อน ซึ่งจากตำแหน่งและการสัมภาก�พบว่า มีคำศัพท์ที่เป็นมอกแม่กระดังอยู่ ๓ คำ คือ “ตัวลูก” “ตัวห่าง” และ “กำเกิ่ง” ทั้งสามคำนี้เขียนต่างกันแต่มีความหมายเดียวกัน อธิบาย คือ คำว่า “ตัวลูก” คำว่า “ตัว” หมายถึง ลุมหรือเส้นแนวอน คำว่า “ลูก” หมายถึง เส้นแนวตั้ง คำนี้พึ่งในทำการสร้างวิหารช่างตนไว้ว่า “ข้อห่วงมาหัก ๖ เสีย ๒ ส่วนยัง ๔ ส่วนเป็นขี้อี้ ข้อตั้งใหม่ตัวลูกหัวขี้น” คำว่า “ตัวห่าง” หมายถึง การร่างหรือเลียนแบบเส้นอนขึ้นมาเป็นเส้นแนวตั้ง คำว่า “กำเกิ่ง” หมายถึง การกำหนดแนวตั้งและแนวอนให้มีขนาดเท่ากัน หรือ การกำหนดเส้นยาวเส้นหนึ่งแล้วหักครึ่งเท่าๆ กัน ในแนวอนและแนวตั้ง สูตรนี้ยังใช้ในการประยุกต์กำหนดระเบียบสัดส่วนการสร้างสรรค์ศิลปกรรมอีกด้วย ยกมาก เช่น ใช้เป็นสูตรวัดในการบันทุนที่ผังเพื่อทำกระดิ่ง หรือสูตรวัดขนาดของช่างเงินในการตีพานและขัน เป็นต้น

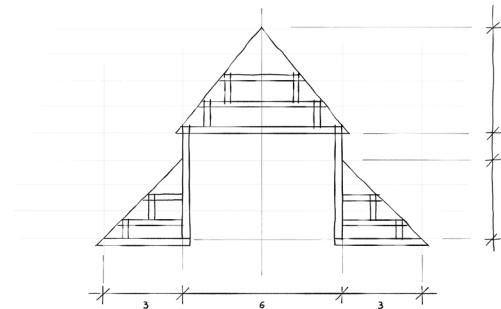
“หัวใจสำคัญการสร้างวิหาร” คือ “ไม้มอก”
วิหารล้านนาจะมีสัดส่วนรูปทรงที่เข้ากับอัตลักษณ์ล้านนา

๓. การวางแผนวิหารและการออกแบบสัดส่วนของวิหาร

สูตรในการกำหนดระเบียบสัดส่วนในการออกแบบก่อสร้างวิหารที่ใช้ “มอก” ในการกำกับสัดส่วน

สูตรการกำหนดสัดส่วนวิหารแบบสองชั้ย (หลังคาจั่วและปีกนกร่วมกัน ๒ ผืนหลังคา) มอกแม่สิบสอง

ภาพแสดงมอกแม่สิบสอง

“มอกแม่สิบสอง”คือ สูตรที่ใช้คำนวณในการก่อสร้างวิหารหรืออู่โบสถแบบโบราณที่นิยมมากที่สุด เนื่องจากใช้กับอาคารขนาดเล็กถึงขนาดกลาง เริ่มจากการกำหนดความกว้างของตัวอาคารแล้วจึงขึ้นрукตาม “ลวงขวา” ซึ่งหมายถึง ระยะทางกว้างหรือทางสกัด แล้วจึงนำมาแบ่งออกเป็น ๑๒ ส่วนเท่าๆ กัน จากนั้นจึงนำ ๑ ส่วนมาเป็นขนาดของ “ไม้มอก” ซึ่งมักจะใช้คำว่า “แม่” หรือ “ไม้” เรียกขนาดของสัดส่วนที่ถูกกำหนดดังกล่าว

นอกจากนี้ ตัวอย่างการก่อสร้างอาคารของครุฑาริวิชัย จะกำหนดไม้มอกก่อน โดยวัดจากช่วงแขน ศอก หรือวา และช่างก็จะนำไปคูณ ๑๒ ส่วน ก็จะได้ขนาดความกว้างของวิหาร เช่นเดียวกันกับวิธีแรก ความกว้างที่กล่าวถึงนี้ คือ ระยะขอบด้านนอกของแป้นเสาหรือที่เรียกว่า “แป็บป้า” ด้านซ้ายสุดถึงขอบนอกแป้นเสาด้านขวาสุด

เมื่อได้ขนาดไม้มอกแล้ว ก็สามารถคำนวณส่วนต่าง ๆ ของอาคารได้ตามตัวรำในมอกวิหารแม่ ๑๒ นี้จะแบ่งเป็นชื่อหลวงจำนวน ๖ แม่ “ชื่อตั้งใหม่ (ชื่อประ荐)” หรือ “ชื่อม้า (ชื่อปีกนก)” ข้างหลังค่าทั้งหมดได้ตามตำรา เช่น ชื่อยี่เท่ากับ ๔ แม่ ชื่อสามเท่ากับ ๒ แม่ เสาระโภนเมืองขนาดเท่ากับ ๕ แม่ โดยแบ่งเป็นคอกีบ ๑ แม่และคำนวณจากส่วนชื่อตั้งใหม่หรือชื่อม้าที่กว้าง ๓ แม่ แล้วตัวลูกขึ้น เสาระโภน คือ ๓ แม่ เช่นกัน รวมส่วนทวารลูกกับส่วนคอกีบแล้ว ความยาวของเสาสาระโภนจะเท่ากับ ๕ แม่ คำว่า “ตัวลูก” ในส่วนชื่อตั้งใหม่ทำให้เกิดสามเหลี่ยมมุมจากขั้นชัยและขวา อันเป็นที่มาของโครงสร้างหลังคากีบเป็นตน

เมื่อได้หลังคatabลางหรือชายคาปีกนกแล้ว การกำหนดขนาดชื่อหลวงตามสูตรกำหนดให้ยาว ๖ แม่แล้ว “หักกลางใจ” ซึ่งหมายถึง การแบ่งครึ่งเพื่อหาจุดศูนย์กลางแล้ววัดจากจุดศูนย์กลางขึ้นไปยังตำแหน่ง “แป็งจ่อง (แปออกไก)” ทั้งนี้ ยังพบร่องบากลุ่มใช้สูตร “ตัวลูก” หมายถึง การวัดขนาดความยาวของชื่อหลวงซึ่งมี ๖ แม่ แล้วหักครึ่งเหลือ ๓ แม่ แล้วนำ ๓ แม่มาตั้งแต่แป็งจ่อง (แปออกไก) การหักไม่นี้ ทำให้วิหารมีทรงเครื่องหลังคาก่อนข้างเตี้ย และเป็นองศาเดียวกันกับชายคาปีกนก

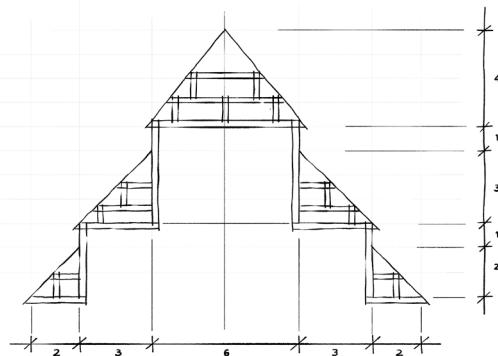
ส่วนวิธีที่นิยมมากที่สุด คือ วัดความสูงจากหลังชื่อหลวงลงไป ๔ แม่หรือยกเสาสาระโภนมาเป็นความสูงของแป็งจ่อง ซึ่งก็คือ ๕ แม่เหมือนกัน สำหรับความสูงของหลังคาที่พับสัดส่วนมีความสูงมากที่สุด คือ กลุ่มช่างเชียงใหม่ที่ใช้ ๕ แม่ครึ่งถึง ๕ แม่ ซึ่งในปัจจุบันพบว่า วิหารที่สร้างใหม่บางแห่งใช้ความสูงเท่ากับความยาวของชื่อหลวงก็มี ซึ่งมีผลทำให้ต้องมีการตัดทรงหลังคาให้คงรับกับชายคาปีกนก เมื่อเสาข้างถูกยึดสูงจวหลังคาก็สูงตามไปอีกจึงเป็นอีกเหตุผลของคำว่า “วิหารย่างแม่” (แปลว่า รูปทรงอ่อนหวานดุจอิสตรี) ดังปรากฏในวิหารแบบเชียงใหม่บางหลัง

นอกจากนี้ยังมีประเดิรร่องทรงของวิหาร ดังต่อไปนี้ วิหารสกุลช่าง ลักษณะที่เรียก กันว่าเป็น “วิหารย่างปู” (ร่างผู้) หมายถึง ทรงเครื่องแบบบุรุษที่มีร่างกายกำยำ หรือกลุ่มวิหารสกุลช่างเชียงใหม่เป็น “วิหารย่างแม่” (ร่างแม่) หมายถึง ทรงเครื่องสูงเพรียวลงตามดั้งอิสตรี แท้ที่จริงแล้วความต่างของวิหารทั้ง ๒ แบบเกิดจากช่างนำสูตร การกำหนดสัดส่วนทางแนวตั้งมาปรับคลี่คลายตามความงามในทัศนะของตน แต่ยังคงไว้ การกำหนดสัดส่วนตามแนวอนหรือแนววางตามสูตรแม่มอกเดียวกัน

สูตรการกำหนดสัดส่วนวิหารแบบสามชาย (หลังคาจั่วและปีกนกรwmกัน ๓ ผืนหลังคา) มอกแม่สิบหกและแม่สิบแปด

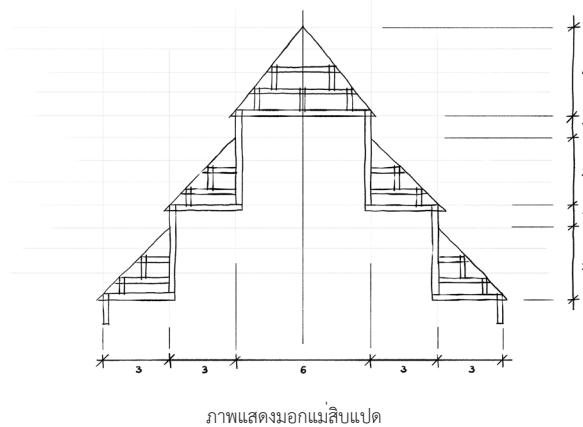
“มอกวิหารแม่สิบหก” คือ สูตรคำนวณการก่อสร้างวิหารอีกแบบหนึ่ง สำหรับ การสร้างวิหารที่มีสามชาย (หลังคาจั่วและปีกนกรwmกัน ๓ ผืนหลังคา) ซึ่งเป็นวิหารขนาด ก่อสร้างไปจนถึงขนาดใหญ่ โดยเริ่มกำหนดความกว้างของวิหารก่อนแล้วใช้ชี้แจ้งแนว ขวางเช่นเดียวกันกับแม่สิบสอง เพียงแต่นำมาเป็นออกเป็น ๑๖ ส่วน จากนั้นจึงนำ ๑ ส่วนมากำหนดเป็นขนาดของไม้มอก เมื่อได้ระยะของไม้มอกแล้ว จะทำการแบ่งส่วนซึ่ง ทั้งหมด

ภาพแสดงมอกแม่สิบหก

จากด้านซ้ายและด้านขวา เข้าหาจุดศูนย์กลางเริ่มจากข้างละ ๒ เมตร และถัดเข้ามาเบ่ง เข้าข้างละ ๓ เมตร ทั้งสองส่วนนี้จะเป็นส่วนของข้อปีกนกรwm และข้อปีกนกรwm ที่เหลือ ส่วนตรงกลาง ๖ เมตร คือ ข้อห่วง รวมทั้งหมด ๑๖ เมตรพอดี วิธีการคำนวณโครงสร้างของ สูตรแม่สิบหก นี้ใช้รูปแบบเดียวกันกับแม่สิบสองเพียงแต่เพิ่มชายคาขึ้นมาอีกข้างละ ๒ ส่วน ซึ่งทั้ง ๒ ส่วนนี้ใช้วิธีการตัวหางหรือตัวลูกชิ้นเดียวกัน วิหารแม่ ๑๖ สามชาย เช่น วิหารพระธาตุลำปางหลวง จ.ลำปาง

“มอกแม่สิบแปด” คือ สูตรคำนวณการก่อสร้างวิหารสำหรับการสร้างวิหารที่มีชายคาแบบสามชาย (หลังคาจั่วและ ปีกนกร่วมกัน ๓ ฝั่งหลังคา) ซึ่งเป็นวิหารขนาดกลางไปจนถึงขนาดใหญ่ โดยเริ่มจากการกำหนดความกว้างของตัวอาคาร เช่นเดียวกับแบบแม่สิบสองและแม่สิบหก เพียงแต่นำมาแบ่งออกเป็น ๑๙ ส่วน จากนั้นจึงนำ ๑ ส่วน มาเป็นขนาดของไม้มอก เมื่อได้ไม้มอกและทราบถึงสัดส่วนทั้งหมดตามสูตรแม่มอกแล้ว จึงคำนวณขนาดของช่องข้อจากไม้มอก โดยเริ่มจากการใช้ไม้มอกจำนวน ๓ แผ่น วัดจากด้วย ชายและด้านขวาเข้าหากัน และถัดมาแบ่งเข้าข้างละ ๓ แผ่นอีกครั้ง ทั้ง ๒ ส่วนนี้จะเป็น ส่วนของช่องปีกนกร่วมและช่องปีกนกล่าง ที่เหลือส่วนกลาง ๖ แผ่น จะเป็นช่องของหลังร่วม ไม้มอกทั้งหมดเป็น ๑๙ แผ่น พอดี ส่วนวิธีการคำนวณโครงสร้างใช้รูปแบบเดียวกันกับแม่สิบสองและแม่สิบหก วิหารแม่ ๑๙ สามชาย เช่น วัดส่วนดอก

วิธีการกำหนดสัดส่วนของวิหารจากระยะด้านยาว

จากที่กล่าวมาข้างต้นถึงธรรมเนียมในการก่อสร้างวิหารในภาคเหนือซึ่งมีวิธีคิดคำนวณสัดส่วนอาคารด้วยการกำหนดจากไม้มอก ซึ่งได้จากการกำหนดระยะทางด้านความกว้าง หรือด้านสกัดของวิหาร ส่วนความยาวของวิหารนั้นไม่ปรากฏพับใน “สูตรการหักไม้วิหาร” หรือ “สูตรแม่มอก” ซึ่งกล่าวมาแล้วข้างต้น แต่กลับพบกลุ่ม เอกสารที่กล่าวถึง “ความยาวของวิหาร” ซึ่งในที่นี้ไม่ได้หมายถึงระยะความยาว แต่เป็นการกล่าวถึงจำนวน “ห้องเส้า” ของวิหาร ซึ่งเรียกเอกสารกลุ่มนี้ว่า “ตำราใจลกวิหาร” (AdulSeelakit, ๒๐๑๔ : ๗๐) ยกตัวอย่างตำราใจลกวิหารที่ใช้นับห้องวิหารตามความยาวดังนี้

วิหาร ๑ ห้อง	วิหารพระเจ้า	(ปานกลาง)
วิหาร ๒ ห้อง	บ่มีคันเข้ามาหา	(ไม่ดี)
วิหาร ๓ ห้อง	ศรัทธานี้ไปอื่น	(ไม่ดี)
วิหาร ๔ ห้อง	ตุ้จ้าอยู่บ้านย่าง	(ไม่ดี)
วิหาร ๕ ห้อง	กินทานอยู่บ้าน	(ดี)
วิหาร ๖ ห้อง	ศรีวิลารุ่งเรืองไร	(ดี)
วิหาร ๗ ห้อง	ศรัทธาไกลมาสู	(ดี)
วิหาร ๘ ห้อง	อยู่ในไปศรัทธาจึงเต็ม	(ดี)
วิหาร ๙ ห้อง	สุขเกียมทั้งวัดแลบ้าน	(ดี)

จากเอกสารว่าด้วยโฉลกวิหาร ซึ่งแสดงความหมายมงคลที่สัมพันธ์กับจำนวนห้องเสากองวิหารสอดคล้องกับข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามที่พบว่า วิหารในภาคเหนือส่วนใหญ่จะมีการก่อสร้างเป็นวิหารห้าห้องขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นโฉลกที่ดีและเป็นมงคล ส่วนวิหารที่จำนวนห้องน้อยกว่านี้อย่างห้าห้องเสานั้นจะมีความหมายที่ไม่ดีนักเป็นต้น ดังนั้นความหมายของวิหารล้านนาจึงไม่ตายตัว ซึ่งยอมสัมพันธ์กับจำนวนผู้ใช้สอยของวิหารที่เป็นผลมาจากการประชาริ่นชุมชนด้วยนั้นเอง นอกจากนี้ การกำหนดจำนวนห้องเสากองวิหารตามโฉลกนั้น ย่อมมีผลสัมพันธ์กับการเลือกแบบรูปทรงหลังคาเพื่อกำหนดจำนวนชั้ด (การซ้อนมุข) ของวิหารเช่นกัน

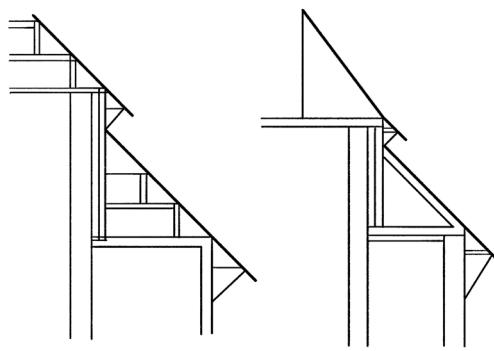
๔. โครงสร้างและวัสดุ

งานการออกแบบของสถาปัตยจะใช้วัสดุที่ผสมผสานกัน ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้าง คอกนกรีตเสริมเหล็ก ปูนและไม้ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นโครงสร้างคอกนกรีตเสริมเหล็กและโครงสร้างไม้ แล้วแต่ละส่วนในงบประมาณของวัด

โครงสร้างจะมีอยู่ ๒ รูปแบบ คือ

๑. ระบบโครงสร้างม้าต่างใหม่ จะมีจื่อยอยเป็นตัวรับน้ำหนักจากหลังคาและถ่ายน้ำหนักลงมายังข้อม้าต่างใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งในล้านนาจะใช้ระบบโครงสร้างนี้

๒. ระบบโครงสร้างม้าต่าง旧 จะมีเสาสะゴ่นมาเป็นตัวช่วยถ่ายโอนน้ำหนักจากหลังคา และจะไม่มีจื่อยอยมารับน้ำหนักเหมือนโครงสร้างม้าต่างใหม่

โครงสร้างม้าต่างใหม่

โครงสร้างม้าต่าง旧

๕. การประดับตกแต่ง

“ความพอดี” คือประดับตกแต่งไม่มากไปและไม่น้อยไป ตกแต่งแต่พอดี อาจใช้การประดับตกแต่งจากไม้ ปูนหรือแบบผสมผสานที่คลุกเคล้ากันไป นอกจากความพอดีแล้ว การประดับตกแต่งต้องเป็นการเรียงร้อยเรื่องราวนิวิหาร ๑ หลังให้เป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อเข้าถึงความรู้สึกของผู้คนที่เข้ามารกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัด

๖. เชิงชา

“สล่า” หรือช่าง ต้องเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ มีความพยายามและตั้งใจจริงๆ เพราะในอดีตไม่ได้มีโรงเรียนช่าง ไม่ได้มีองค์ความรู้ที่หาได้ยาก เมื่อในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นการจะเป็นสล่าได้ต้องมีองค์ความรู้ ๓ ประการ ได้แก่

๑. องค์ความรู้ด้านการศาสตร์ โภราศาสตร์ ฤกษ์ยาม ทิศทาง โลกราดุ เพื่อเรียนรู้การปรับตัวแล้วเข้าใจธรรมชาติ ซึ่งในสมัยก่อนไม่ว่าการสร้างบ้านหรือการสร้างวิหารล้วนแล้วแต่ใช้องค์ความรู้นี้อยู่แล้ว เพราะในการสร้างวิหารจะสร้างตามตะวัน คือ ด้านตะวันออก ตะวันตก แต่การสร้างบ้านจะสร้างขวางตะวัน เพราะดูในเรื่องของทิศทาง แดเด ลม ฝน การระบายอากาศและแสงสว่าง

๒. องค์ความรู้ด้านวรรณกรรมทางพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกฎ ขอห้ามพระวินัย ชาดก อาโนสสจาก�行ทำบุญ เรื่องเล่า นิทานท่องถินหรือตำนานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เพื่อให้องค์ความรู้เหล่านี้ที่ได้สอดแทรกเข้าไปในความเชื่อไม่บิดเบือนไปจากพุทธประวัติ

๓. องค์ความรู้ระเบียบวิธีการงานเชิงช่าง เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่เป็นองค์ความรู้ของสล่า เพื่อใช้ในการเลือกวัสดุ งานโครงสร้าง ภูมิปัญญางานก่อสร้าง การประดับตกแต่ง ที่เห็นถึงความงาม

ยกตัวอย่างเช่น ในสมัยก่อนจนถึงปัจจุบัน สล่าส่วนใหญ่แล้วจะเป็นนาย (เนร ที่ล่าสิกขา) หรือหนาน (พระที่ล่าสิกขา) แสดงว่า сл่าต้องมีองค์ความรู้ ๓ ประการแล้วจึงจะมาเป็นสล่าได้ ในการสร้างวิหารจะเริ่มตั้งแต่การวางแผน โดยวิหารแต่ละวัดจะหันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือทิศเหนือ ซึ่งในการสร้างวิหารแต่ละเดือน การวางแผนอาคารอาจจะไม่เท่ากัน เพราะจะสร้างเดือนไหนเราจะใช้ตะวันของเดือนนั้นเป็นตัวกำหนดทิศ ซึ่งวิหารบางหลังใช้การวางแผนเป็นปี เพื่อให้ได้ความแม่นยำและแนนอนตามหลักการศาสตร์ ผนวกกับความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากรุณสูรุณ

ในการออกแบบของสล่าเจ้า จะให้ความสำคัญกับเรื่องของสัดส่วน เพราะเป็นสิ่งแรกที่สามารถรับรู้ได้เป็นอันดับแรกด้วยประสานสัมผัสของตา และสัดส่วน ยังส่งผลต่อรูปทรงที่นำไปสู่อัลกيمีของสถาปัตย์ที่นั้น ๆ ได้ เพราะฉะนั้นการถ่ายทอดเอกสารลักษณ์ของศาสนสถานล้านนาควรออกแบบเป็นสิ่งที่เห็นและจำต้องได้ย้ายที่สุด

สถาบันฯ จึงได้เริ่มทำการศึกษาหากรอแบบสัดส่วนของวิหารโดยรวมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และพบว่า “หัวใจสำคัญในการสร้างวิหาร” อย่างแรกเลย คือ “ไม้มอกวิหาร” ซึ่งทำให้วิหารล้านนามีสัดส่วนที่สวยงาม รูปทรงที่เข้ากับอัตลักษณ์ล้านนา ซึ่งสถาบันฯ สามารถออกแบบและคำนวณความสูงของวิหารได้ เพียงแค่รู้ขนาดไม้มอกและสามารถเทียบหาสัดส่วนได้ทั้งหลัง

“มอก” เป็นหน่วยวัดที่มีมาก่อนหน่วย เมตร เช่นติเมตร โดยมอกจะเป็นหน่วยวัดที่นำมายังสัดส่วนในร่างกาย ไม่ว่าจะเป็น คีบ ศอกหรือวา ในการออกแบบวิหารโดยใช้มอกเป็นตัววัด จะมีกระบวนการสร้างวิหาร ดังนี้

๑. **จำนวนศรัทธาและพระเนตร** คือ การทราบจำนวนผู้เชื่างานไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุ สามเณร หรือชาวบ้านที่จะมาใช้งานภายในวิหาร

๒. **มอก** หมายของวิหาร โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้ คีบ ศอก หรือวาของเจ้าอาวาสเป็น ๑ มอก เพื่อที่จะหาสัดส่วน ขนาดของวิหารให้ตรงกับโฉลกความเชื่อของการสร้างวิหารล้านนา

๓. **ปากเสา** คือการตั้งเสา ต้องหาถูกงำนยามดี ต้องมีพิธีกรรมไหว้ครูก่อนที่จะทำการปักเสา

๔. **สูบชื่อ สูบแป๊ะ** คือ การใส่ชื่อ ใส่แป๊ะ ในสมัยก่อนโครงสร้างของวิหารส่วนใหญ่จะเป็นไม้ ซึ่งจะทำการบากชื่อ บางเสาໄไว้เรียบร้อยแล้ว รอตั้งเสาเสร็จก็นำมาสวมได้เลย

๕. **ไส้ก้อน ก้านฟ้า** หลังจากสวมชื่อ สวมแป๊ะเสร็จก็จะเป็นการประกอบโครงหลังคา คือใส่สันทันกับแปลงไป

๖. **มงหลังคา** หลังจากขึ้นโครงหลังคาเสร็จทั้งหมดก็ทำการมงหลังคา

๗. **ตกแต่ง** หลังจากที่ได้วิหารอกรากแล้ว ก็จะเป็นกระบวนการตกแต่ง ไม่ว่าจะด้วยปูนปั้น ไม้แกะสลัก หรืองานจิตกรรมฝาผนัง ซึ่งแล้วแต่จริตของช่างและความชอบของเจ้าอาวาสเป็นหลัก

๘. **พิธีกรรม** กระบวนการสุดท้ายของการสร้างวิหาร คือ พิธีกรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของคนล้านนา คือ เมื่อสร้างวิหารแล้วต้องทำพิธีกรรม “บวชวิหาร” เพื่อให้กลายเป็นพระวิหาร ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับผู้คน

๗. ผลงานการออกแบบและก่อสร้าง

วิหารพระธาตุแสนแซ่ วัดปงสนูกเหนือ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ภาพแสดงวิหารพระธาตุแสนแซ่

วิหารหลังนี้ทางวัดต้องการประดิษฐานพระพุทธรูปแสนแซ่ พระพุทธรูปแสนแซ่ สร้างขึ้นมาใหม่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ชื่อพระแสนแซ่มหาชินธาตุเจ้า คือการรวมแผนท้องจังโกจากพระธาตุที่สำคัญต่างๆ ในจังหวัดลำปาง มาหลอมรวมกันได้พระพุทธรูป จำนวน ๗ องค์ กระจายไปอยู่ตามวัดต่างๆ ในจังหวัดลำปาง องค์ที่ ๑ วัดพระธาตุลำปางหลวง (องค์ใหญ่ที่สุด) องค์ที่ ๒ วัดปงสนูกเหนือ องค์ที่ ๓ วัดพระธาตุเสด็จ องค์ที่ ๔ วัดพระแก้ว องค์ที่ ๕ วัดศalaหม้อ องค์ที่ ๖ วัดลำปางกลาง และองค์ที่ ๗ วัดศalaเมือง

คณะกรรมการให้ข่าวบันมีสถานที่สักการะบูชา และเนื่องด้วยวัดปงสนูกเหนือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแล้วด้วย จึงเป็น วิหารพระเจ้าแสนแซ่ โดยการเลือกที่ตั้งไว้ ข้างพระธาตุเดิม เนื่องจากพื้นที่จำกัด และเดิมเป็นศาลาบำบัดเก็บเครื่องไม้เครื่องมือ จึงได้ย้าย และสร้างเป็นวิหารขึ้น เป็นลำดับให้ผู้ที่ครัวธาได้แวงเข้าไปสักการะ ก่อนที่จะขึ้นไปไหว้พระธาตุ

วัดปงสนูกเป็นศูนย์รวมของกลุ่มนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของลำปาง ทำให้สถาณเจ้าได้มีโอกาสในการรวมมือส่งเสริม គนความรู้ในการใช้พื้นที่วัดปงสนูกเป็นศูนย์กลาง และในกลุ่มนี้ สถาณเจ้าเป็นซ่างเพียงคนเดียว จึงเป็นเหตุผลที่ได้มาระง

การออกแบบวิหารพระธาตุแสนแซ

๑. ร่างแบบด้านหน้า เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างและเพื่อให้เจ้าภาพเห็นภาพของวิหาร

๒. ดูพื้นที่ที่จะสร้าง และขอจำกด วิหารหลังนี้ขอจำกดอยู่ที่ฐานวิหาร เนื่องจากความกว้างของฐานต้องลดลงมา เพื่อให้มีระยะห่างวิหาร ใจได้ต่ำลง ขึ้นและเสีย

๓. คำนวนโครงสร้างหลังคาส่วนท้องวิหาร (ส่วนที่กว้างที่สุด) ใช้มอกแม่ ๑๗
แบง ๖ หัก ๔ ครึ่ง เพราฐานสูง (เทียบกับฐานวัดเชียงใหม่ ถือว่าเดียว) ข้อหลวง ๖ เมตร
ข้อมากางละ ๓ เมตร เรียงได้ ๓ ๖ ๓ = มอกแม่ ๑๒

๔. ความสูงผนังจะสูงเท่ากับหรือมากกว่าข้อหลวง ตามความเชื่อจังหวัดลำปาง
แต่วิหารหลังนี้ใช้ ๘-๑๐ ส่วน

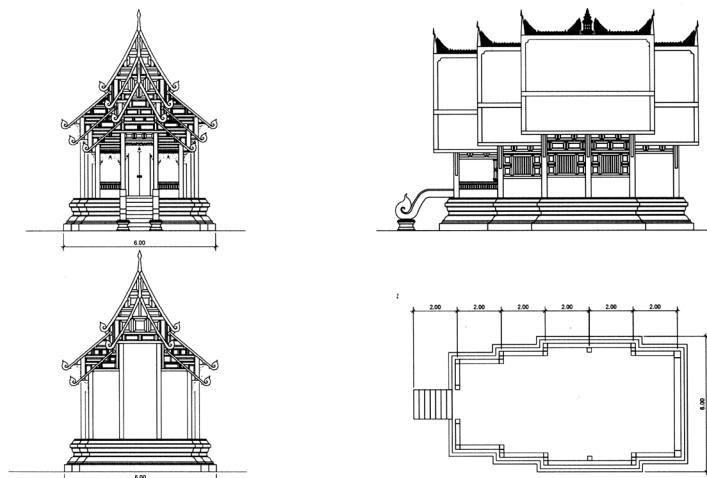
๕. ขึ้นจากข้อ ๔ เป็น คอกสอง ตัวประคือ ถ้าจั่วสูงหัก ๔ ครึ่ง, ๕ และ ๖ คอกสอง
จะสูง ๑ ส่วนครึ่ง และถ้าจั่วสูงหัก ๔ คอกสองจะสูง ๑ ส่วน (มองวิหารทั่วไปใช้ ๑ ส่วน)

๖. บูรณะจะวัดครึ่งของคอกสอง นำมาใส่บ้าง เสริมแบ่งบ้าง เพื่อดันชายคาหลัง
คาข้อหลวง ให่วนออก เป็นที่มาของคำว่าห่างวน

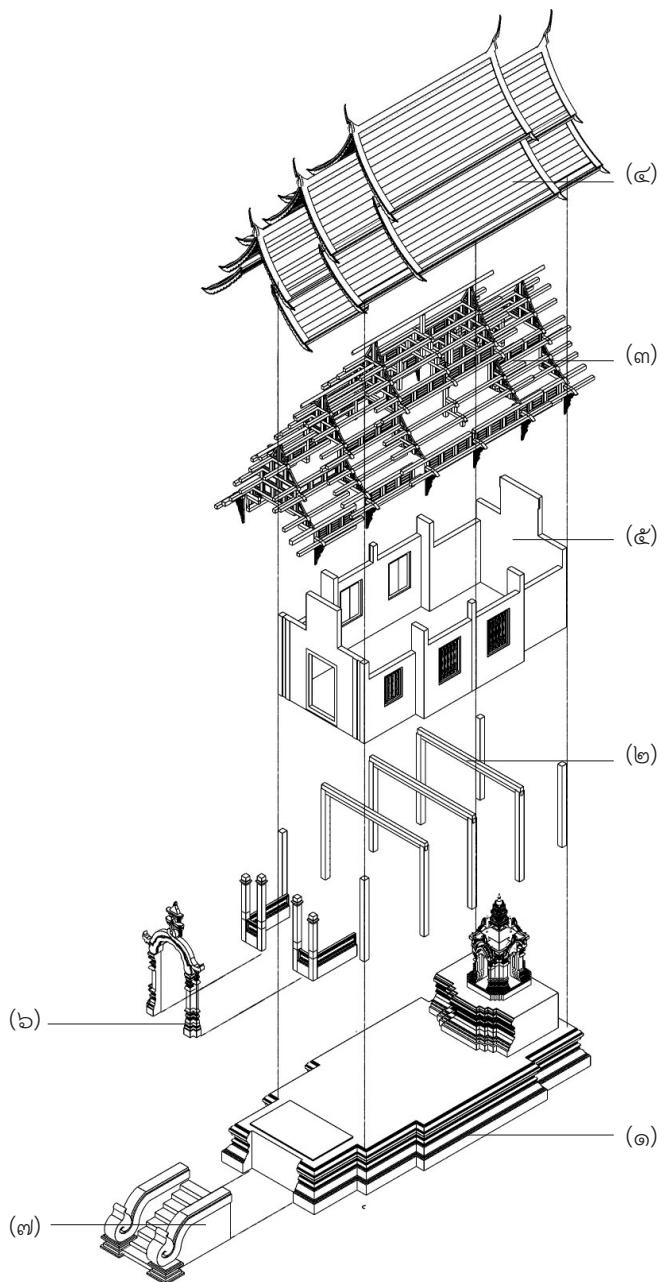
๗. ชายคาปิกนกจะวนออกนิดหน่อย โดยใช้นาคทันท์ (ยังค้าหรือยางค้า) ดัน
ออก

๘. ตัวบังคับสายตาหลังคาให้อ่อนช้อยคือป้านลม

๙. เลือกโครงสร้างมาตั้งใหม่ หรือ ตั้งโยกีแล้วแต่ช่าง

ภาพแสดงแบบวิหารพระธาตุแสนแซ

ภาพแสดงลำดับการก่อสร้าง

ขั้นตอนการก่อสร้างวิหารพระธาตุแสนแซ

๑. เตรียมไม้ในการสร้างวิหาร ใช้ไม้สักโต ๘๐ – ๑.๒๐ เมตร (เส้นรอบวง) อายุกว่า ๒๐๐ ปี

๒. ตีผัง ขุดหลุม ทำตอมอ (๑๙๑ เมตร) ขึ้นเส้า

๓. วางชื่อ ขึ้นปีคงสร้างหลังคาน มักใช้ไม้หน้า ๕" x ๕" (ใช้ไม้สักโต ๘๐ จะเหลือไม้แผ่น หน้า ๕" หน้า ๖" ทำจันทัน กลอนเพิ่มได้) และ ๖" x ๖" เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นจัตุรัสทศนาคมความกว้างดังเดิม

๔. ขึ้นฐานวิหาร โครงสร้างบันได ก่อผนัง วางบประถุ - หน้าต่าง

๕. ก่อฐานพระพุทธรูป โขงพระเจ้า ส้างเพื่อเพิ่มความยิ่งใหญ่ (หล่มตา) ให้พระประทานดุหนักแน่น ยิ่งใหญ่ให้สมสัดส่วนกับวิหาร

๖. ใส่เครื่องประดับตกแต่ง บานประตู – หน้าต่าง

เทคนิคการออกแบบ–การก่อสร้าง

เทคนิคหรือจิตรของแต่ละช่างจะไม่เหมือนกัน ของสถาปัตย์จะแล้วแต่ารมณ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานรายละเอียดของวิหาร เช่น ลวดลายของป้านลม ซึ่งจะขึ้นอยู่กับเรื่องราวของพื้นที่ที่สร้าง เช่น วัดปงสนุกเนื้อ จิตรที่ออกแบบคือป้านลมแบบเชียงแสน ไม่มีหัวนาค ไม่มีห้างวน และนำปูนมาทับและโอบมาข้างหน้าป้านลม เป็นจิตรของล้านนาตะวันออก (เชียงแสน, หลวงพระบาง และน่าน) ขอฟ้าก็จะเป็นขอฟ้าทางใต้ ดังนั้น จิตรของสถาปัตย์จะเป็นลวดลายประดับต่างๆ จะมีที่มาที่เชื่อมโยงกับวัดนั้นๆ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของประวัติศาสตร์ของวัดนั้น

การใส่ลวดลายนั้นต้องหาข้อมูลว่า วัดแบบดั้งเดิมในพื้นที่จังหวัดนี้ มักจะใส่ลวดลายอะไร หมุนนำลวดลายนอกพื้นที่ไปใส่ เช่น ลวดลายแบบเชียงใหม่จะเป็นลวดลายธรรมชาติ เบา พริ้วไหว ดังลายเมฆไหล ลวดลายพรรณพีช สิงหาราสัตว์ธรรมชาติ ป้านลมหางหวาน หรือถ้าเป็นลวดลายแบบลำปางจะเน้นลายไส้หมู ความหนักแน่น โดยลวดลายทั้งหมดในวิหารที่สร้าง สถาปัตย์จะเป็นผู้ออกแบบและเขียนลายทั้งหมด ก่อนที่จะนำไปให้ช่างลอกลาย และฉลุลงไปในแต่ละส่วน เพื่อคงแนวคิดเรื่องราวของผลงานนั้น ๆ

ภาพแสดงวิหารพระธาตุแสนแซ

ภาพแสดงวิหารพระธาตุแสนแซ

ສລ່າພອທນາພື້ນີຈ
ນາຍພື້ນີຈ ສຽວິຊໍ
ສລ່າສ້າງວັດ ຈັງຫວັດແພຣ

ກາພແສດງສລ່າພອທນາພື້ນີຈ

១. ປະວັດ

ເກີດ	ວັນທີ ២៧ ກຣັກກູມພ.ສ. ២៥៥៦
ທີ່ຢູ່ປັຈຸບັນ	ເລກທີ ៧០ ໜູ້ທີ ៣៣ ຕ.ຫ້າຍອ້ອ ພຳເກວລອງ ຈັງຫວັດແພຣ
ກາຮືກ	ຮະດັບປະໂຄນກືກາທີ ៥
ຜລງານອອກແບບ	ວິທາຮັດແພຣແສງເຖິງນ ຕ.ແມ່ຍາງຫ່ອ ອ.ຮອງກວາງ ຈ.ແພຣ
	ວິທາຮັດພະຮາຕຸປ່າແຈ ຕ.ບານເວີ່ງ ອ.ຮອງກວາງ ຈ.ແພຣ
	ເຈົ້າວັດຮອງກວາງ ຕ.ຮອງກວາງ ອ.ຮອງກວາງ ຈ.ແພຣ
	ວິທາຮັດສະແລ່ງ ຕ.ຫ້າຍອ້ອ ອ.ລອງ ຈ.ແພຣ

สมัยเป็นเด็ก สล้าพอหนานพินิจเป็นเด็กชาวบ้าน เลี้ยงวัวเลี้ยงควายกับแม่บุญธรรม ชอบนำดินจากหนองน้ำที่แห้งมาปั้นวัดวาอาราม พระพุทธรูป เจดีย์ เล่นแบบเด็กชาวบ้านทั่วไป เวลาว่างก็จะตามพ่อบุญธรรมที่เดินทางไปสร้างวิหารวัดนาจอมหวัญ จึงเห็นขันตอนวิธีการก่อสร้างวิหารมาแต่สมัยนั้น เมื่อกลับบ้านก็มักเล่นประดิษฐ์ของ นำต้นขาต้นไผ่มาสร้างจำลองวิหารขนาดเล็กตามที่เคยเห็นวิธีการก่อสร้างจากพ่อบุญธรรม

ช่วงเป็นวัยรุ่นชอบปลูกต้นไม้ เรียนภาษาล้านนา เนื่องจากพ่อและแม่บุญธรรม จะให้บัวเนรแต่เด็ก ตั้งแต่อายุ ๒๐ (พ.ศ. ๒๕๑๖) บางที่วัดนาจอมหวัญ หลวงพ่อแมก จะให้ไปสร้างของ สร้างศาลา ผลัดกับช่วยสร้างกำแพงวัด บันพระพุทธรูป ติงหาราสตัว เทวดา ให้หัวเศษแหล่งบ้าง หลังบวชได้ ๕ พรรษา หลวงปู่ครูบาสมจิตกีชานماอยู่ที่วัดสะ แลง ซึ่งชอบศิลปะและด้วยพอบุญธรรมเป็นสลาชาภกอสร้างวิหาร จึงชื่นชอบดูวิหารเก่า และวิหารสมัยใหม่เวลาไปดูงานวัดอื่นกับหลวงปู่ เพื่อเรียนรู้จุดแข็งจุดอ่อน ความสวยงาม ความบกพร่องต่างๆ หลังจากที่จำพรรษาอยู่วัดสะแลง ก็ได้มีโอกาสเจอ รศ.เสนอ นิลเดช และ อาจารย์สมคิด จิรรุதทัศนกุล ซึ่งได้เดินทางมาออกแบบโบสถวัดสะแลง และระหว่างที่ทำงานก็ได้ให้ข้อมูลด้านศาสนาสถาปัตยกรรมล้านนาและขอคิดลายกราฟพื้นที่ พินิจ บรรจุนได้ ๔๐ พรรษาจึงขอศึกษาปรึกษาประกอบอาชีพ

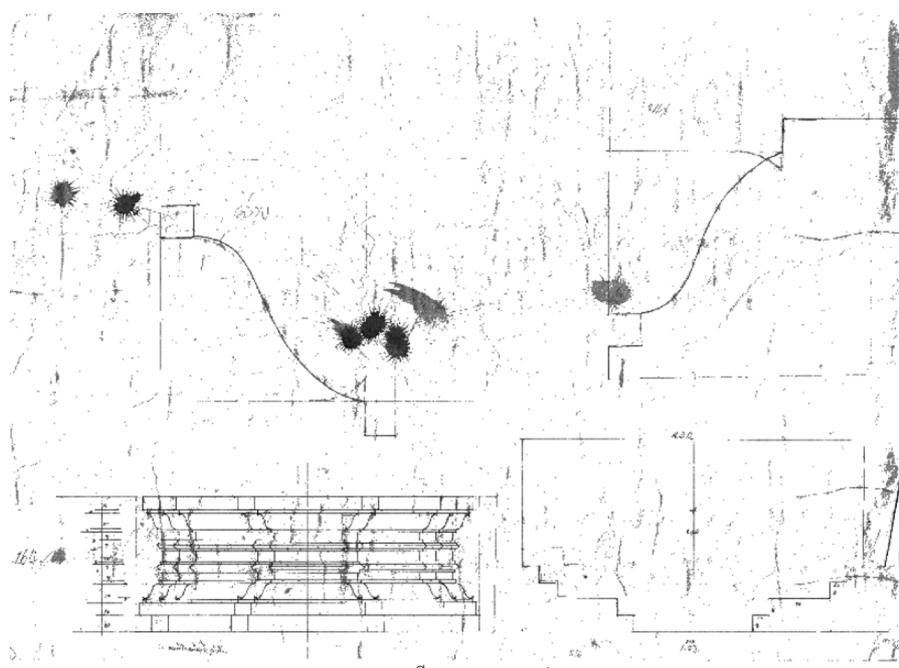
๒. การวางแผนวิหารและการออกแบบสัดส่วนของวิหาร

พ่อหนานพินิจเริ่มเขียนแบบครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ คือวิหารวัดสะแลง เริ่มจากอ้างอิงขนาดความกว้างและความสูงของพระประธาน เขียนรูปโครงสร้างด้านหน้า ประกอบด้วย เสา ชื่อ หลังคา จัดให้ได้ความสวยงามตามแบบลักษณะศาสนา สถาปัตยกรรมล้านนา โดยอิงสัดส่วนเฉพาะส่วนที่อ้างอิงกับพระประธาน ส่วนที่เหลือ เขียนอ้างอิงความสวยงาม เมื่อพอใจ จึงนำมาอ้างอิงกับสัดส่วนตามจริง ว่าแต่ละส่วนมีขนาด ความสูงเท่าไหร หลังจากนั้นเขียนโครงสร้างหลังคาให้ครบ ชัดเจน หลังจากนั้นก็ เขียนผังพื้น รูปด้านขวา รูปด้านหลัง และรูปตัดแต่ละชุด ตามลำดับ

เขียนแบบองค์ประกอบอื่นๆ ที่เป็นโครงสร้างหลัก เช่น ฐานวิหาร บันได หลังจากนั้นเขียนแบบเครื่องประดับตกแต่งภายนอก เช่น ช่อฟ้า ในราก ป้านลม หน้าบัน ก็งค์ คันทวย (นาคทันต์) บันได เป็นต้น และเขียนแบบเครื่องประดับตกแต่งภายใน เช่น ช่องลูกกรง พฤษภาคม ซึ่งการเขียนลวดลายเครื่องประดับตกแต่งทั้งภายนอกและภายนอก สลับพื้นที่นิจจะเขียนทั้งโครงสร้างและแบบลวดลายทั้งหมด หลังจากนั้นนำแบบลวดลายที่เขียนไปให้ช่างบันหรือช่างแกะสลักทำตามที่เขียนไว้

เขียนแบบฐานพระประรานในระหว่างที่เริ่มก่อสร้างฐานวิหาร ใส่โครงสร้างและรายละเอียด หลังจากนั้นก็ส่งให้ช่างก่อฐานพระประราน และยกพระประรานก่อนขึ้นก่อนสร้างโครงสร้างหลังคา

การออกแบบศาสนสถานสถาปัตยกรรมต้องออกแบบและเขียนแบบโดยคนเดียว ถึงจะมีความสวยงามตัวตามที่สถาปัตย์ โดยนำความต้องการของคณะศรีธรรมมาออกแบบ แต่จะถูกขัด geleia เพียงสถาปัตย์คนเดียว และต้องมีเหตุผล มีคำตอบให้ทุกคำถามที่ก่อรูปขึ้น เป็นศาสนสถานสถาปัตยกรรม

ภาพแสดงเขียนแบบฐานพระประราน

๓. โครงสร้างและวัสดุ

โครงสร้างพิเศษที่สถาปัตยกรรมพินิจทำไม่เหมือนใครคือ อกไก่ จะใช้ไม้ ๑ x ๘” มาแต่งให้เป็นรูปร่างน้ำ และนำมาเป็นแม่แบบ ฝากระปุหลาย ๆ จุด และผู้เหล็ก เสียบหนวดกุ่งไว้ตรงกลาง ระยะประมาณ ๓๐ ซม. เทปู่ให้เต็มร่าง และนำไม้สามเหลี่ยม มาทับหลัง จะทำให้ออกไก่แข็งแรง ภายนอกเป็นไม้ด้านในเป็นปูน ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับ โครงสร้างหลังคาส่วนใหญ่จะเป็นการเทปูนหล่อคาน และนำไม้มาปิด เพื่อให้ดูเป็น โครงสร้างไม้ ทำให้มีรากฐานกว่าวิหารไม้ทั่งหลัง แต่สวยงามเหมือนเป็นวัสดุไม้ โครงสร้าง ของหัวแบบกีเซ็นกัน ใช้ไม้เป็นแท่งโลหะอุปกรณ์โครงสร้างด้านในวิหาร ที่เขามา ๓๐ - ๖๐ ซม. เป็นปูน โดยเชื่อมกันด้วยการบากไม้ให้เข้ากับปูน ยืดด้วยตะปู หากเกิดการชำรุด ผุพังของไม้ด้านนอก ก็สามารถเปลี่ยนได้ง่าย และโครงสร้างด้านในก็ไม่กระแทบ โครงสร้าง ผนังด้านหลังจะก่ออิฐด้านใน และนำไม้มาบุส่องข้าง โครงสร้างที่เป็นไม้ จะเป็นเสามา ต่างกัน เช่น เสาสนก (เสาคอม่า) ประดับเข้าเป็นวงกบ หลวงปู่ไม่ชอบให้นำไม้มาใช้เยอะ เนื่องจากไม่อยาก Rubin ไม้ ทำลายป่าไม้ จะเลือกใช้วัสดุปูนกับสิ่งที่ไม่ได้เป็นศิลปะนัก และจะวัสดุไม้มาใช้ในองค์ประกอบที่มีคุณค่า เช่น นาคทันฑ์ ซึ่งใช้ผ้ามีการแกะสลักจาก คนในพื้นที่จริง

เทคนิคการใช้สีทาวัสดุให้ดูเป็นสีแดงชาด คือการใช้สีน้ำมาผสมและลองหาไม้ จนได้สีที่พอดี (ผสม ๓ สี) นอกเหนือนั้นจะนำผุนจากดินมาโรยเมื่อสีน้ำแห้งหมด เมื่อ แห้งก็นำมาปัด สีจะกลایเป็นแบบเกศาลัยกับสีชาด เนื่องจากไม่ผุกร่อนเหมือนสีน้ำมัน

เทคนิคการก่อสร้างเน้นการถูกใจจากงานก่อสร้างที่หลากหลาย และนำมาประยุกต์ ใช้ตามความเหมาะสมกับงานสถาปัตยกรรมที่สถาปัตย์สร้าง เช่นการผสมวัสดุไม้กับปูน เพื่อให้ สามารถซ่อนแซมเปลี่ยนแปลงได้ง่าย

คุณสมบัติสถาปัตย์ที่ดี

๑. มีความมั่นใจ
๒. สร้างให้มั่นคงแข็งแรง
๓. มีองค์ประกอบของศิลปะ ความสวยงาม ท้าวทั้ง ๔
๔. องค์ความรู้เรื่องโฉลก ฤกษ์ยาม
๕. องค์ความรู้พุทธศาสนา เพื่อเป็นศูนย์รวมของศรัทธา

๔. ผลงานการออกแบบและก่อสร้าง

วิหารวัดสะแลง^๑
ตำบลห้วยอ้อ อำเภอจังหวัดแพร่

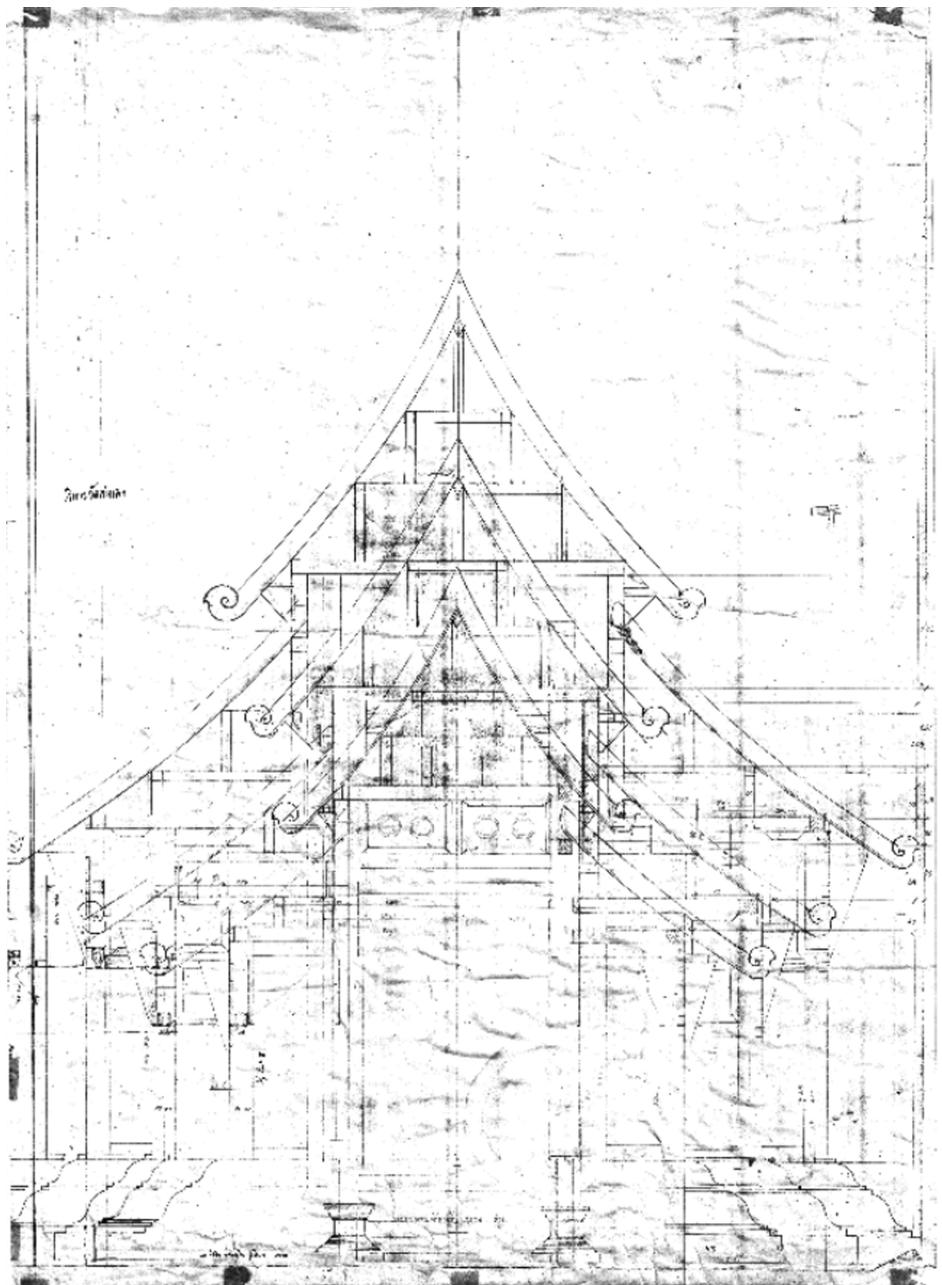

ภาพแสดงวิหารวัดสะแลง

เดิมพื้นที่วิหารวัดสะแลงที่ตั้งอยู่ป่าจุบันเป็นสนามหญ้า เสียเล็กเจ้าของธุรกิจหมู่บ้านจัดสรุร ได้มามาเป็นเจ้าภาพหล่อพระประราชนวัดสะแลง หลวงปู่ว่าหาภมีพระประราชนต้องมีวิหารให้ จึงให้พ่อหนานพินิจมาออกแบบและสร้างวิหารให้พระประราชน

วิหารวัดสะแลง พ่อหนานพินิจออกแบบโดยนำเอาเอกลักษณ์ความสวยงามจากวิหารอื่นๆ ในภาคเหนือมาเป็นแรงบันดาลใจ นำมาผลิตผลงานเป็นรูปแบบใหม่ในวิหารวัดสะแลง เช่น ฐานรอบบัวสองชั้น นำมาจำกัดด้วยดี จังหวัดเชียงใหม่ ป้านลม ใบระกา นำมาจากวัดต้นเกวん จังหวัดเชียงใหม่ ลูกกรงขนาดเล็กด้านข้างนำมากวัดไหล่หิน จังหวัดลำปาง ลูกกรงและโครงสร้างหลังคาน นำมาจากวัดปงยางคก วัดลำปางหลวง จังหวัดลำปาง ซ่องด้านนอกที่มีลายปิดสำมะจากวัดวนางพญาที่ศรีสัชนาลัย ซึ่งเป็นการผสมผสานวิหารแบบล้านนา มีเสากลาง หลังคานหน้า ๓ ชุด หลัง ๒ ชุด ย่อเก็จ ลักษณะไม่สูง เตี้ย เปิดแสดงโครงสร้างหลังคาน นอกจากนี้ยังนำหลักทางพุทธศาสนามาออกแบบในส่วนต่างๆ ด้วย เช่น เสาแปดเหลี่ยมมาจากการหมาย มรรคองค์ ๘ เป็นต้น

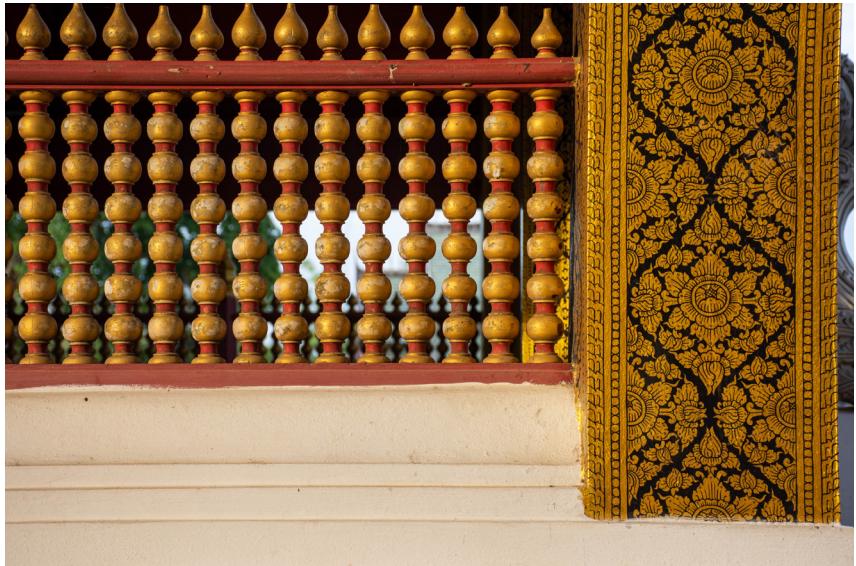
๙

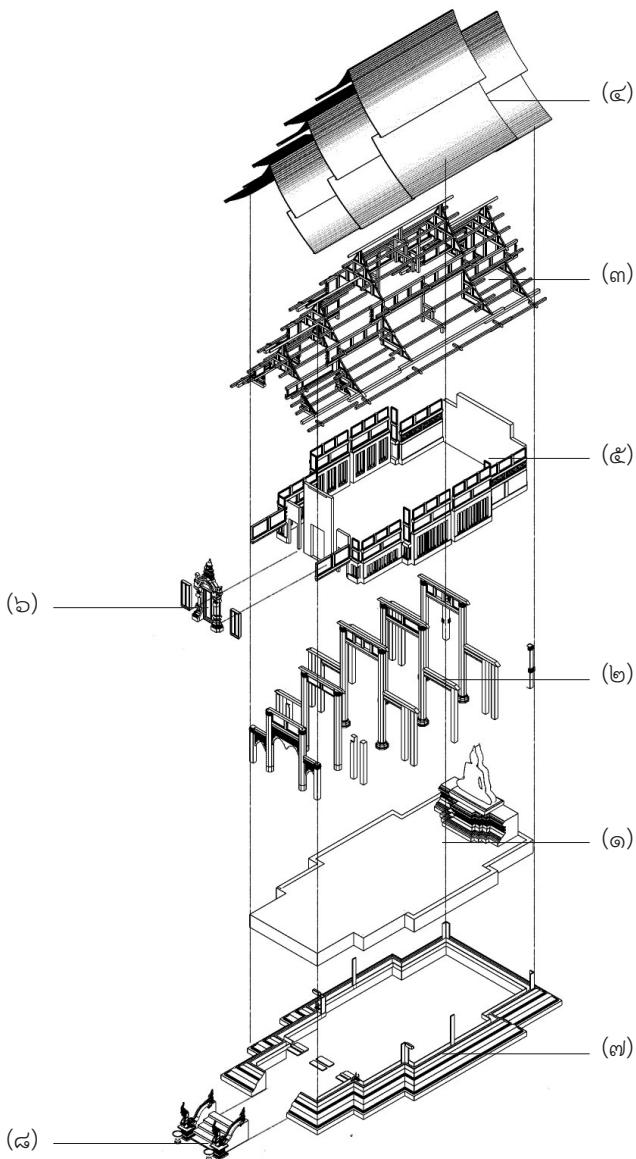
ภาพแสดงเชิงแบบ

ภาพแสดงวิหารวัดสีเหลือง

ภาพแสดงวิหารวัดสีเหลือง

ภาพแสดงลำดับการก่อสร้าง

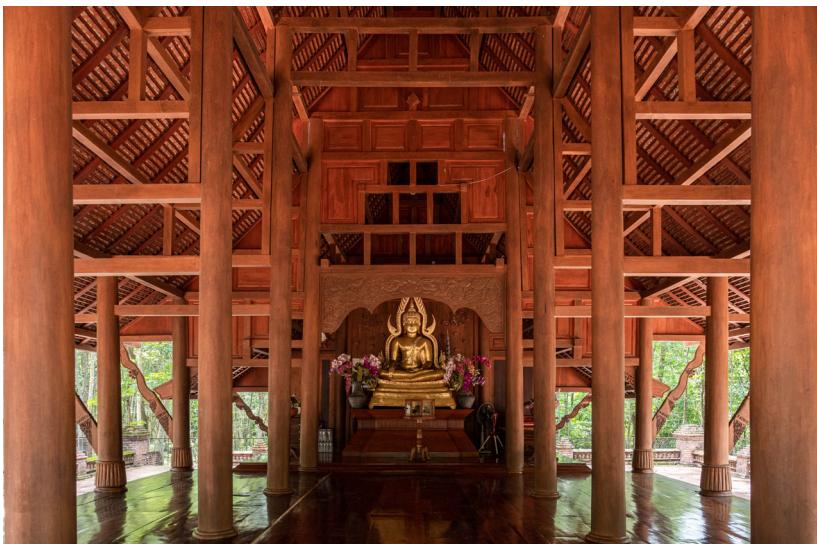
วิหารวัดแพร่แสงเทียน
ตำบลแม่ย่างช่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

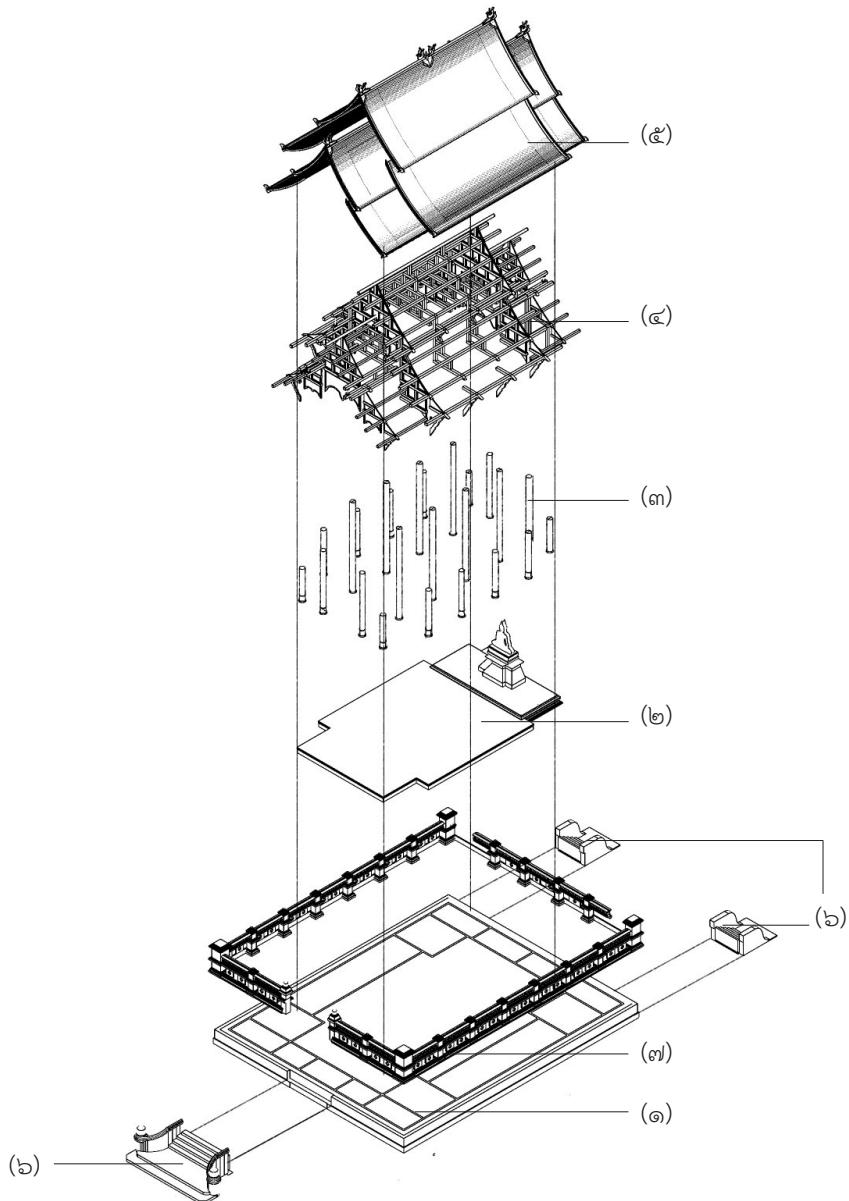
ภาพแสดงวิหารวัดแพร่แสงเทียน

ภาพแสดงวิหารวัดพระแสงเทียน

ภาพแสดงวิหารวัดพระแสงเทียน

ภาพแสดงลำดับการก่อสร้าง

